

ISSN 2350-9767

วารสารนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2566

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/KKUJ/index>

เจ้าของ: ฝ่ายวิจัยและบัณฑิตศึกษา โดยกองบริหารงานวิจัย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40002

โทรศัพท์ 043-203177-8

กำหนดออก: ปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

เดือนมกราคม - เดือนเมษายน,

เดือนพฤษภาคม - เดือนสิงหาคม,

เดือนกันยายน - เดือนธันวาคม

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ชาญชัย พานทองวิริยะกุล

ศาสตราจารย์มนตรีชัย ดวงจินดา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยขอนแก่น

รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บรรณาธิการ:

รองศาสตราจารย์ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์

รองศาสตราจารย์จักรกริช สังขมณี

รองศาสตราจารย์ภาคภูมิ หรรณา

รองศาสตราจารย์สุทธิพร บุญมาก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์จเร สิงห์ไกรวินท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอียรชยา อักษรดิษฐ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธนชาติ จิรสิทธิ์ธรรม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สกลนัย ชะนูนันท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุดแดน วิสุทธิลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์จักรพันธ์ ชัดชุมแสง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กานูวัฒน์ ภักดีอักษร

Prof. Luuk Knippenberg, PhD.

Assoc. Prof. Aslihan Aykac, PhD.

Prof. Chistoph Antweiler, PhD.

Prof. Noriyuki Suzuki, PhD.

Prof. Jonathan D. Rigg, PhD.

มหาวิทยาลัยบูรพา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยทักษิณ

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยนเรศวร

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต

Radbound University, Netherlands

Ege University, Turkey

University of Bonn, Germany

University of the Ryukyus, Japan

National University of Singapore

ฝ่ายจัดการ:

นางสาวภัทรา บำรุงไทยชัยชาญ

วารสารนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นวารสารทางวิชาการซึ่งบทความทุกเรื่องต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาอย่างน้อย 3 ท่าน (peer-reviewed journal) วารสารรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่เป็นต้นฉบับ (Original) ในรูปแบบบทความวิจัย (Research articles) บทความวิชาการ (Review articles) และบทวิจารณ์หนังสือ (Book reviews) ในด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ แบ่งออกเป็น ด้านกฎหมาย ปรัชญาและศาสนา การเมืองการปกครอง การศึกษา ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภาษา วรรณกรรม และสังคมศาสตร์ เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยและองค์ความรู้ใหม่ อันเป็นความก้าวหน้าทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วารสารมีกำหนดออก ปีละ 3 ฉบับ (รายสี่เดือน) โดยมีการเผยแพร่ออนไลน์ (Online Journal) ในรูปแบบวารสารทางอิเล็กทรอนิกส์ และมีการเผยแพร่รูปเล่มสำหรับจัดส่งให้ห้องสมุดหรือหน่วยงานที่สนใจ

ISSN 2350-9767

Khon Kaen University International Journal of Humanities and Social Sciences

Vol. 13 No. 3 September - December 2023

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/KKUJ/index>

Publisher: Office of the Research and Graduate Studies

Publishing Frequency: KKU International Journal of Humanities and Social Sciences

is published 3 issues annually in

January - April

May- August

September - December

Advisor Committee

Assoc. Prof. Dr. Charnchai Panthongviriyakul

President of Khon Kaen University

Prof. Dr. Monchai Duangjinda

Vice President for Research and Graduate Studies,
Khon Kaen University

Editor:

Associate Professor Thanapauge Chamaratana Khon Kaen University, Thailand

Editorial Board

Associate Professor Aslihan Aykac, Ph.D

Ege University, Turkey

Associate Professor Suwichai Kosaiyawat

Burapha University, Thailand

Associate Professor Jakkrit Sangkhamanee

Chulalongkorn University, Thailand

Associate Professor Pakpoom Hunnapha

Maharakham University, Thailand

Associate Professor Suttiporn Bunmak

Thaksin University, Thailand

Assistant Professor Norachit Jirasatthum

Khon Kaen University, Thailand

Assistant Professor Jaray Singhakowinta

National Institute of Development
Administration, Thailand

Assistant Professor Thianchai Aksrondit

Chiangmai University, Thailand

Assistant Professor Skonchai Chanunan

Naresuan University, Thailand

Assistant Professor Suddan Wisudthiluck

Thammasat University, Thailand

Assistant Professor Jaggapan Cadchumsang

Khon Kaen University, Thailand

Assistant Professor Panuwat Pakdeeaksorn

Prince of Songkhla University Phuket Campus,
Thailand

Professor Christoph Antweiler, Ph.D.

University of Bonn, Germany

Professor Jonathan D. Rigg, Ph.D.

National University of Singapore, Singapore

Professor Luuk Knippenberg, Ph.D.

Radboud University, Netherlands

Professor Noriyuki Suzuki, Ph.D.

University of the Ryukyus, Japan

Managing Staff:

Miss Pattarapa Bumrunthaichaichan

KKU International Journal of Humanities and Social Sciences is a peer-reviewed journal published every 4 Month by Khon Kaen University. We welcome submission from all fields of Humanities and Social Sciences. The journal accepts Thai or English manuscript of original research articles, review articles and book reviews which have never been published elsewhere. Our purpose is to distribute new knowledge in the field of Humanities and Social Sciences. Research areas covered by the journal include (but not limited to): Law, Religions and Philosophy, Political Sciences, Public Administration, Education, Geography, History, Language and Literature, and Sociology.

บทบรรณาธิการ

วารสารนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยฝ่ายวิจัยและบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น เดินทางมาสู่ฉบับสุดท้ายของปีที่ 13 บนเส้นทางของการทำหน้าที่เผยแพร่ผลงานวิจัยและองค์ความรู้ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ที่อยู่เคียงข้างประชาชน ชุมชน และสังคม และกำลังจะเข้าสู่ปีที่ 14 ในปีมะโรง 2567 ด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจเช่นเคย

ในวารสารฉบับนี้มีบทความที่กองบรรณาธิการได้พิจารณาคัดสรรมาเพื่อนำเสนอแก่ท่านผู้อ่าน รวมทั้งสิ้น 7 บทความ ที่มีลักษณะโดดเด่นในทางสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ดังนี้

เริ่มต้นบทความแรกเป็นบทความทางรัฐประศาสนศาสตร์ โดยนิภาพรณ เจนสันติกุล นำเสนอผลการศึกษาข้อมูลจากเอกสารรายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ บทความวิจัย และบทความทางวิชาการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นที่เผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ. 2554-2563 จากฐานข้อมูล 4 แหล่ง คือ ฐานข้อมูลงานวิจัย Thai Digital Collection คลังข้อมูลงานวิจัยไทย ระบบสืบค้นข้อมูลงานวิจัย สกสว. และฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย ทำให้ได้องค์ความรู้ของการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อความมั่นคงของการใช้น้ำในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นในช่วงเวลาดังกล่าวที่น่าสนใจ

บทความที่สองยังเป็นผลการศึกษาที่อยู่ในพื้นที่ขอนแก่น โดยมนตรี ภูศรีโสม และดุชนี อายวัฒน์ นำเสนอแบบแผนการทำงานของประชากรแฝงในเมืองหลักของประเทศอย่างจังหวัดขอนแก่น ซึ่งทำให้ทราบว่า ประชากรแฝงที่เข้ามาทำงานในจังหวัดขอนแก่นมากกว่าครึ่งหนึ่งทำงานในภาคเกษตรกรรม รองลงมาทำงานในภาคบริการ นอกจากนี้ยังนำเสนอปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับแบบแผนการทำงานดังกล่าว รายละเอียดต่าง ๆ รอท่านผู้อ่านพลิกไปพิจารณาในเล่มครับ

บทความต่อมานำเสนอองค์ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ โดยอรรถดิยาพร ไชยฤทธิ์ และอธิภัทร สีนทรโก โดยเสนอพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ 3 ประการ ประกอบด้วย ความหมายของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ กระบวนทัศน์การวิจัย และการออกแบบการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์

บทความที่สี่เป็นบทความในสายภาษาศาสตร์ที่ประยุกต์ใช้ในการพิจารณาประเด็นสำคัญทางสังคมอย่างการคอร์รัปชันในบริบทการเมือง โดยธนพล เอกพจน์ วิรัช วงศ์กัณท์ วัฒนา และปานัน ป้างเจริญศรี ทำการวิเคราะห์รูปคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาไทยตามทฤษฎีการศึกษาอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ของเลคอฟฟ์ และจอห์นสัน (1980) โดยรวบรวมข้อมูลจากห้องสนทนาบนเว็บไซต์พันทิปดอทคอม โดยเลือกศึกษาเฉพาะห้อง “ราชดำเนิน” ซึ่งเป็นห้องสนทนาในประเด็นเกี่ยวกับการเมือง งานชิ้นนี้มีความน่าสนใจตรงที่นำเอามนทัศน์เกี่ยวกับโรคร้ายมาใช้อธิบายเชิงเปรียบเทียบกับการคอร์รัปชันในบริบทการเมืองได้อย่างน่าสนใจ

ในบทความที่ห้าเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณในทางสังคมวิทยา โดยศิริประภา พิณจมนตรี และสังคม ศุภรัตน์กุล นำเสนอข้อค้นพบเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาจะเป็นอย่างไรพลิกไปดูได้ในตัวเล่มครับ

บทความต่อมายังเป็นบทความวิจัยในเชิงปริมาณแต่นำเสนอในภาษาอังกฤษ โดย Phoukeo Saokhamkeo และคณะ เพื่อนำเสนอผลการประเมินความรู้และการปฏิบัติของเกษตรกรต่อมาตรฐาน GAP ข้าวในพื้นที่พัฒนาชลประทานน้ำขวง นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งมีข้อค้นพบที่น่าสนใจพอสมควร

ปิดท้ายด้วยบทความวิจัยเชิงคุณภาพในภาษาอังกฤษเกี่ยวกับการพัฒนาอัตลักษณ์ของคนมาเลย์เชื้อสายจีน ในช่วงเวลาร่วมสมัยของมาเลเซีย โดย Teresa Wai See ONG และ Selim BEN-SAID ข้อค้นพบสำคัญที่น่าสนใจของงานชิ้นนี้ คือ กลุ่มตัวอย่างใช้เครื่องมือสำคัญในการแสดงอัตลักษณ์ของพวกเขา คือ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และกิจกรรมรื่นเริง ส่วนรายละเอียดอื่นรอคอยท่านผู้อ่านพลิกไปพิจารณาครับ

กองบรรณาธิการหวังว่าบทความทั้งเจ็ดบทความดังกล่าว จะเป็นประโยชน์ต่อท่านผู้อ่านไม่มากนักน้อย และในโอกาสเข้าสู่เทศกาลปีใหม่ 2567 ทางกองบรรณาธิการวารสารนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดั่งตามทั้งหลายโปรดดลบันดาลให้ผู้อ่านทุกท่านมีความสุขกายสบายใจตลอดปี

“สวัสดีปีใหม่ครับ”

รองศาสตราจารย์ ดร. ธนพลฤกษ์ ชามะรัตน์
บรรณาธิการ

Editorials

The International Journal of Humanities and Social Sciences at Khon Kaen University, under the auspices of the Research and Graduate Studies Division, is embarking on its 13th-year journey in disseminating research findings and knowledge in the fields of humanities and social sciences. As it approaches its 14th year in 2024, the Journal remains steadfast in its commitment to serving community with advanced research work.

In this edition, the editorial team has carefully selected and curated seven outstanding articles in the disciplines of humanities and social sciences.

The first article, a doctoral degree research in political science contribution by Nipapan Jensantikul, discusses water resource management in Khon Kaen province from 2554 to 2563 B.E.. The data of this research was drawn from four key databases: Thai Digital Collection Research Database, Thai Research Database, the Research Information Retrieval System of the Higher Education Research Promotion and National Research University Project (SSRU), and the Thai Journal Citation Index Center. This endeavor contributes valuable insights into water resource management, thereby enhancing the sustainability of water usage in the Khon Kaen province during the specified timeframe.

The second article, authored by Montri Phusrisom and Dusadee Ayuwat, introduces a work plan analysis of migrant populations in the main urban center of the country, specifically in the province of Khon Kaen. This analysis reveals that over half of the migrant population in Khon Kaen is engaged in agricultural work, with the remaining portion employed in the service sector. Furthermore, the article presents factors that correlate with this work plan, providing detailed insights for readers to consider within the pages of the journal.

The third article, authored by Atiyaphorn Chaيارit and Athiphat Sintarako, presents foundational knowledge on political science research. The article encompasses three main components: the meaning of political science research, the research process, and the design of political science research.

The fourth article is situated within the linguistic domain, employing an application in the examination of crucial social issues, specifically focusing on corruption in the political context. Authors Thanapon Eakapont, Wirat Wongpinunwatana, and Panpan Plangcharoensri analyze the formation of stereotypes that reflect the ideological attributes of Thai language users. This analysis is based on the theory of ideological stereotypes by Lakoff and Johnson (1980). Data was gathered from the online discussion forum "Ratchadamnoen" on Pantip.com, with a specific focus on political discussions. In the forum discussions, diseases were interestingly used as comparisons of corruption in a political context.

The fifth article presents a quantitative sociological research study by Siraphapa Pinitmontri and Sungkom Suparatanagool. The research explores the influencing factors that promote behaviors in compliance with the announcements of the municipal government of Ban Chiang to control tobacco product production in the municipality of Ban Chiang, Nong Han District, Udon Thani Province. The findings of this study and their implications can be further examined within the pages of the journal.

The subsequent article is also a quantitative research piece presented in English by Phoukeo Saokhamkeo and colleagues. The study aims to present the results of the assessment of knowledge and practices of farmers regarding Good Agricultural Practices (GAP) for rice in the wastewater-irrigated area of Vientiane, the capital city of the Lao People's Democratic Republic. The article holds noteworthy findings that warrant thorough consideration.

The journal wraps up with a qualitative research article in English that delves into the development of the identity of Malaysian Chinese during the contemporary period in Malaysia. Authored by Teresa Wai See Ong and Selim Ben-Said, this work explores significant and intriguing findings. Notably, the study's participants utilize essential tools to express their identity, including aspects of culture, history, and vibrant activities. Further details and insights from this research article await the reader's consideration within the journal's pages.

The editorial board hopes that the seven aforementioned articles will be of substantial benefit to our readers, providing both insight and knowledge. As we approach the New Year festival of 2024, the editorial team of the International Journal of Humanities and Social Sciences at Khon Kaen University would like to extend our sincere gratitude and wish all of our readers blessings of prosperity, good health, and happiness for the coming year.

"Wishing you a Happy New Year!"

Assoc. Prof. Dr.Thanapauge Chamaratana
Editor

บทความวิจัย

<p>◇ องค์ความรู้ของการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อความมั่นคง
ของการใช้น้ำในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น (พ.ศ. 2554-2563):
การสังเคราะห์เอกสารทางวิชาการ
<i>นิภาพรรณ เจนสันติกุล</i></p>	1
<p>◇ แบบแผนการทำงานของประชากรแฝงในเมืองหลัก
<i>มนตรี ภูศรีโสม, ดุษฎี อายุวัฒน์</i></p>	22
<p>◇ ความหมาย กระบวนทัศน์ และการออกแบบการวิจัย
ทางรัฐประศาสนศาสตร์
<i>อติติยาพร ไชยฤทธิ์, อธิภัทร สินทรโก</i></p>	44
<p>◇ [การคอร์รัปชัน คือ โรคร้าย]: อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาไทย
ในท้องถิ่นเกี่ยวกับการเมือง
<i>ธนพล เอกพจน์, วิรัช วงศ์ภินันท์วัฒนา, ปานปั่น ปลั่งเจริญศรี</i></p>	67
<p>◇ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง
เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง
อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี
<i>ศิรประภา พินิจมนตรี, ลังคม ศุภรัตน์กุล</i></p>	93
<p>◇ Assessment of Farmer Knowledge and Practices towards
Rice GAP Standard in Namxouang Irrigation Development Area,
Vientiane Capital, Lao PDR
<i>Phoukeo Saokhamkeo, Rapee Dokmaithes,
Jamnian Chompoo, Cherdpong Kheerajitt</i></p>	112
<p>◇ Lanterns, Name Planks, Ancestral Portraits: Maintaining
Chinese-Ness in the identity Development of Chinese
Malaysians
<i>Teresa Wai See ONG, Selim BEN-SAID</i></p>	142

**องค์ความรู้ของการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อความมั่นคง
ของการใช้น้ำในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น
(พ.ศ. 2554-2563): การสังเคราะห์เอกสารทางวิชาการ
Body of knowledge of water resources management
for stability of water consumption in Khon Kaen
province (2011-2020): Academic Document Synthesis**

นิภาพรรณ เจนสันติกุล (Nipapan Jentsantikul)¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้ของการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อความมั่นคงของการใช้น้ำในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น (พ.ศ. 2554-2563) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา คือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ บทความวิจัย และบทความทางวิชาการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ที่เผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ. 2554-2563 จากฐานข้อมูล 4 แหล่ง ได้แก่ 1) ฐานข้อมูลงานวิจัย Thai Digital Collection 2) คลังข้อมูลงานวิจัยไทย 3) ระบบสืบค้นข้อมูลงานวิจัย สกสว. และ 4) ฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย ทำการวิเคราะห์เนื้อหาและตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล ผลการวิจัย พบว่า มีงานเขียนทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับ น้ำท่วม น้ำแล้ง น้ำเสีย น้ำเพื่อการเกษตร และน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคจำนวน 16 รายการ และมีงานเขียนทางวิชาการที่ไม่เกี่ยวข้องกับน้ำท่วม น้ำแล้ง น้ำเสีย น้ำเพื่อการเกษตร และน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคโดยตรงแต่ผลการวิจัยมีส่วนที่เชื่อมโยงกันจำนวน 15 รายการ

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Lecturer of Public Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University
E-mail: nipajen@kku.ac.th

ในส่วนขององค์ความรู้ของการจัดการทรัพยากรน้ำมีทั้งแบบชัดเจนและแบบไม่ชัดเจน โดยจังหวัดขอนแก่นมีการใช้มาตรการเชิงโครงสร้างเข้ามาช่วยบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ เช่น การสร้างฝายชะลอน้ำโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นประยุกต์กับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อเพิ่มความแข็งแรงและยืดอายุการใช้งาน ส่วนการใช้มาตรการไม่ใช่เชิงโครงสร้าง เช่น การนำแผนที่ภาษีมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาน้ำเสีย และจากข้อมูลในงานเขียนทางวิชาการ 31 รายการ พบว่า มีการกล่าวถึงกฎหมาย 13 ฉบับ และข้อบังคับชุมชน/หมู่บ้าน 2 ฉบับ ซึ่งยังไม่ครอบคลุมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำในจังหวัดขอนแก่นทั้งหมด ในภาพรวม

คำสำคัญ: การจัดการทรัพยากรน้ำ, องค์ความรู้, ความมั่นคงของการใช้น้ำ

Abstract

This research has the objective of studying the body of knowledge in water resource management for water use security in Khon Kaen Province (2011–2020). This is qualitative research. The source of information used in the study were research reports, dissertations, research articles, and academic articles on water resource management in Khon Kaen Province published during 2011–2020 from the database used for searching. There are four sources for this academic writing: 1) Thai Digital Collection research database; 2) Thai Research Archive; 3) Research data search system, NESDB; and 4) Thai Journal Citation Index Center database. Conduct content analysis and data triangulation. The results of the research found that there were academic writings related to flooding, drought, wastewater, water for agriculture, and water for consumption, totaling 16 items, and there were academic writings not related to flooding, drought, wastewater, water for agriculture, and water for direct consumption, but the findings were linked to 15 items. The results of the analysis revealed that the body of knowledge was both

explicit and tacit. Khon Kaen Province has implemented structural measures to help manage water in the area, such as the construction of check dams using local wisdom and applying modern technology to increase strength and extend lifespan. From the use of non-structural measures, such as the use of tax maps to solve the wastewater problem, and from the data in 31 academic writings, it was found that 13 laws and 2 community/village regulations were mentioned, which did not cover all the laws related to water management in Khon Kaen Province as a whole.

Keywords: Water Management, Body of Knowledge, Stability of Water Consumption

1. บทนำ (Introduction)

น้ำเป็นหนึ่งในทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในโลก พืชและสัตว์ทุกชนิดในโลกต้องมีย้ำน้ำเพื่อความอยู่รอดในการดำรงชีวิต หากไม่มีน้ำก็จะมีสิ่งมีชีวิตใด ๆ อยู่บนโลก ซึ่งความสำคัญของน้ำสำหรับมนุษย์นั้น นอกจากการดื่มน้ำเพื่อความอยู่รอดแล้ว น้ำยังมีประโยชน์อื่นอีกด้วย เช่น การทำอาหาร การชำระล้างร่างกาย การล้างภาชนะ/อุปกรณ์ในการทำหรือการทานอาหาร การซักเสื้อผ้า การทำความสะอาดต่าง ๆ การนันทนาการ การปลูกพืช เป็นต้น (The Department of Health, 2010) และจากสถานการณ์ปัจจุบันที่ยังคงมีอัตราการเพิ่มของจำนวนประชากรโลกอย่างต่อเนื่อง มีการขยายตัวของเมืองมากขึ้น ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศจะส่งผลให้ความต้องการใช้น้ำมีเพิ่มมากขึ้นไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประชากรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นความต้องการทางด้านอาหารก็จะเพิ่มมากขึ้นตามมา ซึ่งแหล่งอาหารสำคัญของมนุษย์มาจากผลผลิตทางการเกษตร และน้ำก็เป็นปัจจัยในการผลิตที่สำคัญทางการเกษตร (The World Bank, 2020) น้ำเพื่อการเกษตรในที่นี้ไม่ใช่หมายถึงน้ำที่ใช้ในการปลูกพืชเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงน้ำที่ใช้ในการเลี้ยงสัตว์หรือการปศุสัตว์อีกด้วย จึงเป็นโอกาสอันดีสำหรับประเทศไทยที่ได้ประกาศไว้ว่าจะเป็น “ครัวของโลก” เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศไทย

เป็นพื้นที่ด้านเกษตรกรรม หากแต่ในความเป็นจริงสถานการณ์น้ำในประเทศไทยก็กำลังประสบปัญหา เหตุเพราะในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยได้ใช้แนวทางการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ แต่ขาดการวางแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งทรัพยากรป่าไม้ และทรัพยากรน้ำ และขาดการคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติที่รุนแรงเกิดขึ้นกับประเทศไทยบ่อยครั้ง (Khaosa-ard, et al., 2001) ทั้งภัยแล้ง อุทกภัย และน้ำเสียที่มีความถี่บ่อยครั้งขึ้นและมีแนวโน้มรุนแรงเพิ่มมากขึ้นในทุกปีก่อให้เกิดความเสียหายและมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมากโดยเฉพาะด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมซึ่งต้องอาศัยผลผลิตทางการเกษตรเป็นวัตถุดิบ (Intaraprapai, 2020) ซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ ภาคที่มีพื้นที่ทางการเกษตรมากที่สุดของประเทศไทย ประมาณ 63.85 ล้านไร่ และจังหวัดขอนแก่นถือเป็นจังหวัดมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) เป็นอันดับที่ 1 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จังหวัดขอนแก่นมีประชากรที่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม จำนวน 341,677 คน คิดเป็นร้อยละ 37.75 ของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่มีงานทำแล้วทั้งหมด (ไตรมาสที่ 1 พ.ศ. 2562) แต่รายได้จากสาขาการผลิตในภาคการเกษตรของจังหวัดเมื่อเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (ฐานข้อมูลปี 2560) กลับมีมูลค่าเพียงร้อยละ 10.47 ของ GPP (21,369 ล้านบาท) ทั้งที่จังหวัดขอนแก่นมีพื้นที่ถือครองทางการเกษตร (Farm Holding Land) ในปี 2560 มากถึง 4,218,140 ไร่ หรือเกือบร้อยละ 62 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด (Statistical Office Khon Kaen, 2020) สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้จังหวัดขอนแก่นมีรายได้จากสาขาการผลิตในภาคการเกษตรค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ถือครองทางการเกษตรก็เพราะจังหวัดขอนแก่นยังเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ขาดความมั่นคงในเรื่องน้ำ เนื่องจากลักษณะสภาพภูมิประเทศและปัญหาในการกระจายตัวของฝน ส่งผลให้ต้องเผชิญกับภาวะน้ำท่วมซ้ำซากและภาวะขาดแคลนน้ำในช่วงเวลาเดียวกันอยู่บ่อยครั้ง ในขณะที่แหล่งกักเก็บน้ำต้นทุนขนาดใหญ่มีเพียง 1 แห่ง คือ เขื่อนอุบลรัตน์ และเป็นแหล่งกักเก็บน้ำขนาดกลาง 17 แห่ง ขนาดเล็ก 240 แห่ง (Statistical Office Khon Kaen, 2020) ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลจากคลังข้อมูลน้ำและภูมิอากาศแห่งชาติ (ThaiWater) สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน) มาทำการเปรียบเทียบร้อยละของปริมาณน้ำ (เทียบกับระดับน้ำเก็บกักของเขื่อนฯ)

ในช่วงเวลาหลังฤดูฝนปีก่อนหน้าและช่วงเวลาของฤดูแล้งปีถัดมาของเขื่อนอุบลรัตน์ ตั้งแต่ช่วงปี 2548/2549-2562/2563 โดยเป็นข้อมูล ณ วันที่ 15 พฤศจิกายน (ฤดูฝนปีก่อนหน้า) และวันที่ 15 พฤษภาคม (ฤดูแล้งปีถัดมา) จะเห็นได้ว่าปริมาณน้ำในเขื่อนอุบลรัตน์ เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2562 ซึ่งเป็นช่วงหลังฤดูฝนของปี 2562 ที่ควรมีปริมาณน้ำสำรองไว้อย่างเพียงพอสำหรับการเข้าสู่ฤดูแล้งของปีถัดไป แต่กลับพบว่าปริมาณน้ำในเขื่อนฯ มีเพียง 565 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ 23 เมื่อเทียบกับระดับน้ำเก็บกักของเขื่อนฯ เท่านั้น และเมื่อเข้าสู่ฤดูแล้งของปี 2563 ข้อมูลปริมาณน้ำในเขื่อนฯ ณ วันที่ 15 พฤษภาคม 2563 ลดลงเหลือเพียง 336 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ 14 เมื่อเทียบกับระดับน้ำเก็บกักของเขื่อนฯ โดยเมื่อพิจารณาถึงปริมาณน้ำที่สามารถใช้การได้จริงพบว่า ตีลบ ร้อยละ 10 (-10%) (เทียบกับระดับน้ำเก็บกักของเขื่อนฯ) และเมื่อพิจารณาระดับปริมาณน้ำฤดูแล้ง ณ วันที่ 15 พฤษภาคมของแต่ละปีจะเห็นว่าสถานการณ์ภัยแล้งของปี 2563 อยู่ในระดับวิกฤตอย่างยิ่งและถือว่าหนักที่สุดในรอบ 15 ปีล่าสุดที่ผ่านมา ประกอบกับพื้นที่ส่วนใหญ่ที่มีปริมาณฝนตกหนักในช่วงมรสุมที่ผ่านมาของปลายปี 2562 ต่อเนื่องถึงช่วงต้นของปี 2563 จะเป็นพื้นที่ที่ท้ายเขื่อนฯ ทำให้ไม่มีน้ำเข้ามาเติมในเขื่อนโดยน้ำในเขื่อนฯ ที่มีปริมาตรลดต่ำลงอย่างมากจากปีที่ผ่านมาทำให้วัดค่ากลางน้ำภายในเขื่อนปรากฏขึ้นมาให้เห็นอีกครั้งหลังจากก่อสร้างเขื่อนแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2509 ทั้งนี้ผลตรวจสอบคุณภาพน้ำก้นเขื่อนอุบลรัตน์ พบว่า อยู่ในเกณฑ์ปลอดภัย สามารถนำมาผลิตน้ำอุปโภคบริโภคได้อย่างในช่วงเวลาที่เหลือของปี 2563 จนกว่าจะมีปริมาณน้ำเข้ามาเติมในเขื่อนมากกว่าปัจจุบันแต่ประชาชนผู้ใช้น้ำต้องร่วมมือร่วมใจกันประหยัดเพื่อให้น้ำกินน้ำใช้อย่างทั่วถึง และส่งผลให้ภาคการเกษตรที่เป็นการเกษตรแบบชลประทานได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ขณะที่การเกษตรแบบน้ำฝนซึ่งเป็นพื้นที่ทางการเกษตรส่วนใหญ่ของจังหวัดก็อยู่ในสภาวะที่ยากลำบากเช่นเดียวกันจากภาวะที่ปริมาณฝนขาดช่วง

ในช่วงมรสุมของปลายปี 2562 ต่อเนื่องช่วงต้นของปี 2563 จังหวัดขอนแก่นนอกจากจะประสบปัญหาภาวะภัยแล้งที่สืบเนื่องจากปริมาณน้ำของเขื่อนอุบลรัตน์ที่ลดต่ำลงสูงสุดในรอบ 15 ปีที่ผ่านมาแล้ว ยังประสบปัญหาภาวน้ำท่วมในบางพื้นที่เนื่องจากเกิดฝนตกหนักจากอิทธิพลของพายุ อาทิ พายุ “โพดุล” ในเดือนสิงหาคม-เดือนกันยายน 2562 ที่ทำให้ฝนตกหนักในหลายพื้นที่ของจังหวัดโดยเฉพาะที่อำเภอบ้านไผ่ต้องเผชิญกับน้ำท่วมหนักในรอบ 40 ปี ขณะที่ถนนหลายสายตัวอำเภอเมืองขอนแก่นมีน้ำท่วมขังสูง 50-70

เซนต์ไมเคิล พายุ “นุรี” ในเดือนมิถุนายน 2563 ที่ส่งผลให้เกิดฝนตกอย่างหนักและต่อเนื่อง ทำให้น้ำท่วมเอ่อล้นเข้าในบ้านเรือนประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น เป็นต้น และยังมีอิทธิพลของหย่อมความกดอากาศต่ำที่ส่งผลให้จังหวัดขอนแก่นมีฝนตกชุกและมีฝนตกหนักถึงหนักมากบางแห่งทำให้เกิดน้ำท่วมฉับพลันอยู่เป็นประจำให้หลายพื้นที่อีกด้วย จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจึงถือเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ควรมีการศึกษาเพื่อค้นหาและพัฒนามาตรการในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นในอนาคต ให้เพียงพอกับปริมาณความต้องการใช้ของประชาชนในทุกภาคส่วนโดยเฉพาะภาคการเกษตร ทั้งนี้จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสารวิชาการต่าง ๆ ในเบื้องต้นทำให้ทราบว่าจังหวัดขอนแก่น มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ คือ แม่น้ำชี แม่น้ำพอง และแม่น้ำเชิญ และมีแหล่งน้ำชลประทาน คือ อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ 1 แห่ง ขนาดกลาง 17 แห่ง ขนาดเล็ก 240 แห่ง ฝายคอนกรีต 198 แห่ง สระ/หนอง/บึง 685 แห่ง ทำนบ 15 แห่ง และคูคลอง 133 แห่ง (Statistical Office Khon Kaen, 2020) นอกจากนี้ยังมีสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าซึ่งเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริหลายแห่ง โดยเฉพาะสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าพร้อมระบบส่งน้ำตำบลบ้านดงอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่อยู่ระหว่างการก่อสร้างที่จะเป็นแหล่งน้ำสำคัญสำหรับการอุปโภคบริโภคและสามารถส่งน้ำสนับสนุนพื้นที่การเกษตรได้ถึง 20,000 ไร่

และเมื่อผู้วิจัยได้ทำการทบทวนองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำทั้งในมาตรการเชิงโครงสร้างและมาตรการไม่เชิงโครงสร้าง รวมถึงข้อมูลจากเอกสารวิชาการ และงานวิจัยส่วนใหญ่ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำไปในทิศทางเดียวกัน คือ ควรให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินการเพื่อให้การบริหารจัดการน้ำมีประสิทธิภาพมากขึ้น ควรเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการน้ำโดยชุมชนโดยต้องคำนึงถึงบริบทของพื้นที่ในทุกมิติ และต้องมีการจัดทำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำร่วมกัน และควรเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้ใช้น้ำสามารถติดตามดูแล รักษาคุคลองไม่ให้ตื้นเขิน หรือชำรุด มีกำหนดกฎกติกาและบทลงโทษในการใช้น้ำร่วมกัน ควรจัดประชาคมหมู่บ้าน หรือชุมชนเพื่อร่วมกันหาข้อตกลงในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการใช้น้ำในพื้นที่ได้ จากงานวิจัยที่ผู้วิจัยศึกษาทบทวนในเบื้องต้น พบว่าส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในลักษณะที่เฉพาะเจาะจงลงไปในพื้นที่ต่าง ๆ และเป็นการศึกษาแค่เพียงมิติใดมิติหนึ่งเพียงมิติเดียว ไม่ได้เป็นการวิจัยที่ศึกษาภาพรวมของพื้นที่จังหวัดใดจังหวัดหนึ่ง หรือศึกษาในมิติที่

หลากหลายที่จะช่วยให้เกิดการบูรณาการทรัพยากรและความร่วมมือจากหน่วยงาน และชุมชนในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมกันในการดำเนินการในลักษณะ เครือข่ายความร่วมมือเพื่อจัดการทรัพยากรน้ำมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมถึง ไม่มีการนำผลการวิจัยที่ได้รับไปถ่ายทอดกลับคืนไปยังชุมชนหรือท้องถิ่นเพื่อไปสู่การ ขับเคลื่อนเพื่อการใช้ประโยชน์ในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรมอีกด้วย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยถึงองค์ความรู้ของการจัดการทรัพยากร น้ำเพื่อความมั่นคงของการใช้น้ำในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น พ.ศ. 2554-2563: การสังเคราะห์ เอกสารทางวิชาการ โดยแนวทางดำเนินการของโครงการวิจัยนี้มุ่งเน้นการทบทวน องค์ความรู้ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อความมั่นคงของการใช้น้ำในพื้นที่จังหวัด ขอนแก่นในมาตรการไม่ใช่เชิงโครงสร้างเพื่อสนับสนุนให้เกิดการใช้ประโยชน์จากมาตรการ ตามแนวทางเชิงโครงสร้างที่มีอยู่แล้วในพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับ แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ในด้านที่ 2 เรื่อง การสร้างความมั่นคงของน้ำภาคการผลิต และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ในยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมประเด็น หลักเรื่อง สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว ในเรื่อง “การอนุรักษ์ฟื้นฟู แม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติ ทั่วประเทศ” และประเด็นหลักเรื่อง พัฒนาความ มั่นคงน้ำ พลังงาน และเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในเรื่อง “พัฒนาการจัดการน้ำเชิง ลุ่มน้ำทั้งระบบ เพื่อเพิ่มความมั่นคงด้านน้ำของประเทศ” และเรื่อง “เพิ่มผลิตภาพของน้ำ ทั้งระบบในการใช้น้ำอย่างประหยัด รู้คุณค่า และสร้างมูลค่าเพิ่มจากการใช้น้ำให้ทัดเทียม กับระดับสากล” และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน (SDGs); Goal 1: ขจัดความยากจน เป้าหมายที่ 1.6 ภัยพิบัติ (Disasters) และ Goal 11: เมืองและชุมชน ที่ยั่งยืนเป้าประสงค์ที่ 11.5 ลดจำนวนผู้เสียชีวิต จำนวนคนที่ได้รับผลกระทบอย่างมี นัยสำคัญ และลดการสูญเสียทางเศรษฐกิจทางตรงอันเกิดจากภัยพิบัติ รวมถึงภัยพิบัติ เกี่ยวกับน้ำลงจำนวนมาก โดยเปรียบเทียบกับ GDP และให้ความสำคัญกับการคุ้มครองคน ยากจนและผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง โดยประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยนี้ คือ การได้องค์ความรู้และแนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อความมั่นคงของการใช้น้ำในพื้นที่ จังหวัดขอนแก่นที่จัดทำหรือเผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ. 2554-2563 ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้จะนำ ไปสู่การจัดการความรู้ และการสร้างความตระหนักของประชาชนในพื้นที่ให้เข้าใจ เรียนรู้

อนุรักษ์และมีส่วนร่วมกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสามารถกำหนดมาตรการ ไม่ใช่เชิงโครงสร้างที่เหมาะสมและสนับสนุนให้เกิดการใช้ประโยชน์จากมาตรการ ตามแนวทางเชิงโครงสร้างที่มีอยู่แล้วในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

เพื่อศึกษาองค์ความรู้ของการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อความมั่นคงของการใช้น้ำ ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น (พ.ศ.2554-2563) จากงานเขียนทางวิชาการในฐานข้อมูล ที่เผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ. 2554-2563

3. วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ รายงาน การวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ บทความวิจัย และบทความทางวิชาการที่มีเนื้อหา เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ที่จัดทำหรือเผยแพร่ระหว่าง ปี พ.ศ. 2554-2563 (ค.ศ. 2011-2020) ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะขอใช้คำเรียกรวมกัน ว่า “งานเขียนทางวิชาการ” โดยฐานข้อมูลที่ใช้ในการสืบค้นงานเขียนทางวิชาการครั้งนี้ มี 4 แหล่ง ได้แก่ 1) ฐานข้อมูลงานวิจัย Thai Digital Collection (TDC) ของ ThaiLIS 2) คลังข้อมูลงานวิจัยไทย (TNRR: <https://tnrr.nriis.go.th/#/>) 3) ระบบสืบค้นข้อมูลงาน วิจัย สกสว. (elibrary.trf) และ 4) ฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) เกณฑ์ การคัดเลือกงานเขียนทางวิชาการ ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกงานเขียนทางวิชาการ เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ คือ 1) เป็นรายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ บทความ วิจัย และบทความทางวิชาการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่จังหวัด ขอนแก่น ที่จัดทำหรือเผยแพร่และสามารถทำการสืบค้นหาแหล่งข้อมูลได้ 2) เผยแพร่ ระหว่างปี พ.ศ. 2554-2563 (ค.ศ. 2011-2020)

ขั้นตอนการสืบค้นงานเขียนทางวิชาการ มีขั้นตอน ดังนี้

1. สืบค้นข้อมูลโดยคำสำคัญที่ใช้สำหรับการสืบค้นงานเขียนทางวิชาการครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) ขอนแก่น และ/หรือ 2) น้ำ/น้ำท่วม/น้ำแล้ง (ภัยแล้ง)/น้ำเสีย และ/หรือ 3) อุทกภัย/ภัยพิบัติ และ/หรือ 4) การจัดการ/การบริหาร โดยคำสำคัญในการสืบค้นนี้

อาจจะมีการปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม และการเลือกใช้คำในการค้นแต่ละครั้งจากแต่ละแหล่งข้อมูลอาจมีความแตกต่างกันได้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของแหล่งข้อมูลในการกรอกคำสำหรับการค้นหาข้อมูลจากฐานข้อมูลทั้ง 4 แหล่ง ได้แก่ 1) ฐานข้อมูลงานวิจัย Thai Digital Collection (TDC) ของ ThaiLIS 2) คลังข้อมูลงานวิจัยไทย (TNRR: <https://tnrr.nrii.go.th/#/>) 3) ระบบสืบค้นข้อมูลงานวิจัย สกสว. (elibrary.trf) และ 4) ฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI)

2. รวบรวมงานเขียนทางวิชาการที่ได้จากการสืบค้นในขั้นตอนที่ 1 ได้จำนวนงานเขียนทางวิชาการทั้งหมด 1,337 เรื่อง จากนั้นจัดทำตารางรายการสืบค้นจำแนกตามฐานข้อมูลที่ใช้ แล้วทำการสกัดข้อมูล โดยอ่านงานเขียนทางวิชาการที่สืบค้นได้โดยพิจารณาจากชื่อเรื่อง บทคัดย่อ เนื้อหาในงานเขียนทางวิชาการ แล้วทำการบันทึกข้อมูลลงแบบบันทึกข้อมูลตามเกณฑ์ที่ระบุไว้ในขั้นตอนที่ 1

ทั้งนี้จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าสาเหตุที่ทำให้การสืบค้นข้อมูลในขั้นตอนนี้พบจำนวนงานเขียนเป็นจำนวนมาก เนื่องจากจากคำสำคัญหลักในการสืบค้น คือ “น้ำ” และในจังหวัดขอนแก่น มีอำเภอ “น้ำพอง” อยู่ด้วย จึงทำให้พบรายชื่องานเขียนที่มีคำว่า “น้ำพอง” ประกอบอยู่จำนวนมาก รวมถึงคำว่า “การจัดการ” และ “การบริหาร” ก็ถูกนำมาใช้ในการตั้งชื่องานเขียนทั้งงานเขียนทางด้านสังคมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์ ฯลฯ เป็นจำนวนมากเช่นกัน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้จำนวนงานเขียนที่ผู้วิจัยสืบค้นได้ในขั้นตอนนี้จึงมากถึง 1,337 เรื่อง

3. คัดเลือกงานเขียนทางวิชาการที่ผ่านการสกัดข้อมูลในขั้นตอนที่ 2 โดยพิจารณาตามเกณฑ์การคัดเลือกงานเขียนทางวิชาการที่ได้กำหนดไว้แล้ว จำนวน 35 เรื่อง มาจำแนกหมวดหมู่ คัดแยกเอกสารที่ซ้ำซ้อนกัน และอ่านบทคัดย่อเพื่อคัดกรองงานเขียนทางวิชาการที่มีเกี่ยวข้องออก เพื่อให้ได้เฉพาะงานเขียนทางวิชาการสำหรับการวิจัยครั้งนี้อย่างแท้จริง ทำให้ได้งานเขียนทางวิชาการจำนวน 31 เรื่องมาใช้ในการวิจัยนี้ ซึ่งผลจากการสืบค้นข้อมูลจากทั้ง 4 แหล่งข้อมูลปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การกระจายตัวของงานเขียนทางวิชาการตามฐานข้อมูลที่ใช้ในการสืบค้น

ชื่อฐานข้อมูล	จำนวนงานเขียนทางวิชาการ	ร้อยละ
1) ฐานข้อมูลงานวิจัย Thai Digital Collection (TDC) ของ ThaiLIS	15	48.39
2) คลังข้อมูลงานวิจัยไทย (TNRR: https://tnrr.nriis.go.th/ #/)	3	9.68
3) ระบบสืบค้นข้อมูลงานวิจัย สกสว. (elibrary.trf)	2	6.45
4) ฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI)	11	35.48
รวม	31	100.00

4. ผู้วิจัยได้ทำการสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากรายการอ้างอิงหรือบรรณานุกรม ในรายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ บทความวิจัย และบทความทางวิชาการที่เป็นงานเขียนทางวิชาการที่ผู้วิจัยใช้ในการวิจัยครั้งนี้เพื่อหางานเขียนทางวิชาการที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบบันทึกข้อมูล สำหรับจำแนกและแจกแจงข้อมูลเชิงปริมาณตามปี แหล่งข้อมูล การจัดกลุ่มประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับองค์ความรู้ของการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อความมั่นคงของการใช้น้ำและแนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำบนฐานความรู้ให้กลุ่มผู้ใช้น้ำและกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น จำแนกเป็น น้ำท่วม น้ำแล้ง น้ำเสีย น้ำเพื่อการเกษตร น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค (น้ำประปา)

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหาและทำการสรุปเชิงเนื้อหาเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา โดยวิธีการบรรยายและการวิเคราะห์เนื้อหา มีวิธีการ คือ สืบค้นและรวบรวมงานวิจัยด้านการจัดการน้ำมาทำการสังเคราะห์ด้วยการศึกษาจากฐานข้อมูล 4 แหล่ง มีการกำหนดขอบเขตในการคัดเลือกเอกสารและหัวข้อที่จะทำการวิเคราะห์เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการคัดเลือก กำหนดประเด็นที่แสดงลักษณะและสาระของงานวิจัยด้วยการวางเค้าโครงของข้อมูลหรือการจัดหมวดหมู่หรือประเภทของข้อมูล โดยคัดเลือกจากรายชื่อหรือข้อความในเอกสารที่จะนำมาใช้ในการสังเคราะห์และวิเคราะห์ อ่านและ

ทำความเข้าใจสาระในงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์โดยคำนึงถึงบริบทของข้อมูล เพื่อใช้ในการบรรยายคุณลักษณะเฉพาะของเนื้อหาเชื่อมโยงไปสู่บริบทของข้อมูล รวมถึงกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เหมาะสมกับผู้วิจัยกำหนดไว้เพื่อที่จะทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้มีความกว้างขึ้นและนำไปสู่การอ้างอิงเพื่อใช้กับข้อมูลอื่นได้ การระบุ การจำแนก และการลงรหัสงานเขียนทางวิชาการ เป็นขั้นตอนในการปรับข้อมูลจากเอกสารให้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งต้องพิจารณาทั้งในส่วนที่เป็นสาระของงานวิจัยและผลการวิจัย เพื่อให้สามารถนำเสนอข้อมูลจากงานเขียนทางวิชาการในภาพรวมได้ วิเคราะห์ผลการวิจัย จัดหมวดหมู่องค์ความรู้การจัดการน้ำ และทำการสังเคราะห์เชิงปริมาณโดยการแจกแจงนับ และสังเคราะห์เชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ทำการลดทอนข้อมูลที่ไม่ชัดเจนหรือขัดข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องกับน้ำ/น้ำท่วม/น้ำแล้ง/น้ำเสีย/น้ำเพื่อการเกษตร/น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคออกและทำการทบทวนและเขียนข้อค้นพบให้สมบูรณ์ จัดกลุ่มเป็นหมวดหมู่ และนำเสนอโดยใช้การสรุปความ (Songkham, Wichit & Suthakorn, 2019) และทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (Expected Benefits)

1. ประโยชน์เชิงวิชาการ คือ การได้องค์ความรู้แบบชัดแจ้งและแบบไม่ชัดแจ้งและแนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อความมั่นคงของการใช้น้ำในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นที่จัดทำหรือเผยแพร่ในฐานข้อมูล 4 แหล่ง ได้แก่ 1) ฐานข้อมูลงานวิจัย Thai Digital Collection (TDC) ของ ThaiLIS 2) คลังข้อมูลงานวิจัยไทย (TNRR: <https://tnnr.nriis.go.th/#/>) 3) ระบบสืบค้นข้อมูลงานวิจัย สกสว. (elibrary.trf) และ 4) ฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ระหว่างปี พ.ศ. 2554-2563

2. ประโยชน์เชิงนโยบาย คือ ได้ข้อมูลสำหรับการกำหนดแผนการใช้ทรัพยากรน้ำเพื่อความมั่นคงของการใช้น้ำในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นทั้งในระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว และมาตรการเชิงโครงสร้างและมาตรการไม่ใช่เชิงโครงสร้างที่เหมาะสมกับพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

5. ผลการวิจัย (Research Results)

องค์ความรู้การจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อความมั่นคงของการใช้น้ำในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น (พ.ศ. 2554-2563) จากการศึกษางานเขียนทางวิชาการจำนวน 31 รายการ จำแนกเป็น งานเขียนทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับน้ำท่วม น้ำแล้ง น้ำเสีย น้ำเพื่อการเกษตร และน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค จำนวน 16 รายการ และงานเขียนทางวิชาการที่ไม่เกี่ยวข้องกับน้ำท่วม น้ำแล้ง น้ำเสีย น้ำเพื่อการเกษตร และน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคโดยตรง แต่ผลการวิจัยมีส่วนที่เชื่อมโยงกับการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น จำนวน 15 รายการ และเมื่อวิเคราะห์เนื้อหาของงานเขียนทางวิชาการโดยมุ่งไปที่ผลการวิจัยที่สะท้อนถึงองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรน้ำแล้ว พบว่า องค์ความรู้การจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อความมั่นคงของการใช้น้ำในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น (พ.ศ. 2554-2563) มีทั้งองค์ความรู้แบบชัดเจนและแบบไม่ชัดเจน ซึ่งจำแนกองค์ความรู้ออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

1. องค์ความรู้การจัดการทรัพยากรน้ำโดยใช้มาตรการเชิงโครงสร้าง พบว่า จังหวัดขอนแก่นมีการใช้มาตรการเชิงโครงสร้างเข้ามาช่วยบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ตามสภาวการณ์ อาทิ ใช้เขื่อน ฝาย คลองชลประทาน สถานีสูบน้ำด้วยกระแสไฟฟ้า คลองขอยคลองแยกขอย คูส่งน้ำ เป็นต้น โดยการจัดการน้ำผ่านกลไกเหล่านี้มีปัญหาที่สำคัญ คือ ขาดอุปกรณ์/เครื่องมือ/งบประมาณในการบำรุงรักษาและพัฒนาแหล่งน้ำ อีกทั้งผู้ใช้น้ำในแต่ละพื้นที่ยังมีความเข้าใจ และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการน้ำค่อนข้างน้อย การมีส่วนร่วมที่จะเกิดขึ้นส่วนมากจะมีเฉพาะในช่วงที่เกิดสภาวะวิกฤติทางน้ำเท่านั้น นอกจากนี้จังหวัดขอนแก่นมีเขื่อนอุบลรัตน์ที่เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ มีศักยภาพในการที่จะผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังงานน้ำ ซึ่งเขื่อนอุบลรัตน์เป็นเครื่องมือหนึ่งที่มีส่วนช่วยในการบริหารจัดการน้ำของจังหวัดขอนแก่นเพื่อการป้องกันและบรรเทาปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้ง ในพื้นที่ลุ่มน้ำพองได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะการบริหารจัดการน้ำในเขื่อนอุบลรัตน์อยู่ภายใต้การบริหารของ 2 หน่วยงาน คือ ในสภาวะปกติอยู่ภายใต้การบริหารของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย มีหน้าที่หลักในการผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังงานน้ำ และในสภาวะวิกฤติ เป็นการบริหารโดยคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำจังหวัดขอนแก่นที่แต่งตั้งโดยกระทรวงมหาดไทย มีอำนาจในการควบคุมการบริหารจัดการน้ำในเขื่อนอุบลรัตน์ได้ ด้วยเหตุที่มี 2 หน่วยงานบริหารจัดการน้ำในพื้นที่เดียวกันด้วยวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป จึงอาจส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในการปฏิบัติงานได้

2. องค์ความรู้การจัดการทรัพยากรน้ำโดยใช้มาตรการไม่ใช่เชิงโครงสร้าง เช่น การบังคับใช้กฎหมาย การใช้มาตรการทางภาษี ระบบงบประมาณ หรือกองทุนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการใช้เทคโนโลยี พบว่า ในบางพื้นที่ของจังหวัดขอนแก่นซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาวิจัยของงานเขียนทางวิชาการครั้งนี้มีการประยุกต์ใช้มาตรการไม่ใช่เชิงโครงสร้างเข้ามาช่วยในการบริหารจัดการน้ำ เช่น การนำแผนที่ภาษีมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้เสีย การสร้างฝายชะลอน้ำโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นประยุกต์กับเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อเพิ่มความแข็งแรงและยืดอายุการใช้งาน และงานเขียนทางวิชาการหลายรายการสะท้อนข้อมูลที่สอดคล้องกันว่า ความร่วมมือของชุมชนในการจัดการน้ำในพื้นที่เป็นกลไกหลักที่สำคัญประการหนึ่งที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืนและมั่นคงในการใช้น้ำของชุมชนได้ ในส่วนของการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการใช้เทคโนโลยีนั้นมีตัวอย่างให้เห็นในกรณีการก่อสร้างฝายชะลอน้ำที่ปกติประชาชนในพื้นที่ใช้ภูมิปัญญาในการจัดการน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค การเกษตร และเลี้ยงสัตว์ โดยมีกรกันลำห้วยเป็นตอน ๆ ใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น แต่หลังจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นเข้าไปก่อสร้างฝายชะลอน้ำโดยประยุกต์ใช้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาปรับใช้โดยนำวัสดุที่คงทนแข็งแรงมาเป็นส่วนประกอบในการสร้างฝายชะลอน้ำแบบผสมผสาน หินเรียง หินย้อย ปูนซีเมนต์ ทราย โดยการขึ้นคันคูดินเรียงหินใหญ่ให้แน่นจัดให้เข้าที่เข้าทาง เรียงหินเสริมโอบกุนยาแนวเพื่อให้หินยึดติดเป็นการป้องกันในกรณีน้ำหลากอย่างรุนแรง หน้าฝายหลังฝายใช้ทรายผสมปูนซีเมนต์บรรจุกระสอบทรายเรียงฐานด้านล่างเพิ่มความแข็งแรงและยืดอายุการใช้งานของฝายชะลอน้ำ เป็นต้น องค์ความรู้ในส่วนนี้รวมถึงการจัดการหรือจัดตั้งองค์กร/คณะกรรมการ/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำที่มีภาคประชาชน และ/หรือภาคเอกชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการด้วย ซึ่งพบว่า จากงานเขียนทางวิชาการทั้ง 31 รายการ ไม่ปรากฏองค์ความรู้หรือมีประเด็นในการศึกษาด้านนี้อย่างชัดเจน แต่มีการนำเสนอเป็นข้อเสนอแนะในงานเขียนนั้น ๆ เช่น ให้มีการดำเนินการโดยใช้หลักการจัดการน้ำแบบบูรณาการที่เน้นด้านอุปทานสนองตอบต่อแผนงานหรือโครงการพัฒนารายสาขา เช่น การจัดการน้ำเพื่อการเกษตรเพื่ออุปโภคบริโภค เพื่ออุตสาหกรรม เพื่อพลังงาน ในลักษณะของการบริหารความร่วมมือกับพันธมิตรกลุ่มเป้าหมาย (4Ps) ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน การส่งเสริมให้หน่วยงานเอกชน รัฐบาล และประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

มีการหารือกันมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงการส่งเสริมให้ชุมชนมีศักยภาพในการบริหารจัดการน้ำเพิ่มขึ้น โดยหน่วยงานด้านน้ำควรบูรณาการการทำงานร่วมกันจัดทำยุทธศาสตร์น้ำฉบับใหม่ เพื่อให้การบริหารจัดการน้ำมีความสมบูรณ์มากขึ้น ควรมีการจัดการข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ต่าง ๆ อย่างทั่วถึงและควรเสริมสร้างกลไกการมีส่วนร่วมในการแก้ไขความขัดแย้ง

ทั้งนี้กระบวนการการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ในพื้นที่ของตนเองถือเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญมากในการส่งเสริมและขับเคลื่อนความยั่งยืนของการจัดการ ดังจะเห็นได้จากงานเขียนทางวิชาการจำนวน 4 รายการที่เป็นรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจาก สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) รายงานทั้ง 4 ฉบับนี้ไม่สมบูรณ์เหมือนรายงานวิจัยเชิงวิชาการทั่วไป แต่ได้ช่วยให้คำตอบและทำให้เห็นภาพสะท้อนของการลงพื้นที่จริงเพื่อนำกลุ่มคนที่สนใจให้เข้าร่วมและลงมือแก้ไขปัญหาในชุมชน เช่น ปัญหาการจัดการพื้นที่ป่าสาธารณะ ปัญหาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยกระบวนการเหล่านี้จะทำให้ชุมชนเกิดการยอมรับและมีความตั้งใจในการทำกิจกรรมร่วมกัน เมื่อเกิดปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ ก็ร่วมกันคิดและแก้ปัญหา และที่สำคัญเมื่อทีมนักวิจัยถอนตัวออกมาจากพื้นที่วิจัยแล้ว กิจกรรมที่เกิดขึ้นจะยังคงได้รับการสานต่อและขับเคลื่อนไปได้ด้วยตัวของชุมชนเอง

3. องค์ความรู้เกี่ยวกับนโยบาย กฎหมาย ระเบียบ และแผนการจัดการทรัพยากรน้ำของหน่วยงานรัฐที่ส่งผลต่อการจัดการน้ำในจังหวัดขอนแก่น จากข้อมูลในงานเขียนทางวิชาการ 31 รายการ พบว่า มีการกล่าวถึงกฎหมาย 13 ฉบับ และข้อบังคับชุมชน/หมู่บ้าน 2 ฉบับ แต่กฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำในปัจจุบันมีกฎหมายเกี่ยวกับสถานการณ์น้ำท่วม 23 ฉบับ สถานการณ์น้ำแล้ง 18 ฉบับ สถานการณ์น้ำเสีย (การควบคุมดูแลคุณภาพของทรัพยากรน้ำ) 15 ฉบับ น้ำเพื่อการเกษตร 10 ฉบับ และน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค 14 ฉบับ สะท้อนให้เห็นว่ายังมีการศึกษาที่ไม่ครอบคลุมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำในจังหวัดขอนแก่นทั้งหมดในภาพรวม ซึ่งการจัดการทรัพยากรน้ำในจังหวัดขอนแก่น นอกจากจะดำเนินการบนพื้นฐานของกฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องแล้ว ในงานเขียนทางวิชาการบางรายการยังระบุว่าในบางพื้นที่มีการนำเอาแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดช

มหาราช บรมนาถบพิตร (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9) มาประยุกต์ใช้ในการจัดการน้ำในพื้นที่นั้น ๆ ด้วย อาทิ แนวพระราชดำริ เกี่ยวกับการพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งน้ำป่าไม้ การสร้างฝายชะลอน้ำตามพระราชดำริซึ่งดำเนินการได้ 3 รูปแบบ ได้แก่ ฝายชะลอน้ำแบบท้องถื่นเบื้องต้น ฝายชะลอน้ำแบบเรียงด้วยหินก้อนข้างยาว และ ฝายชะลอน้ำแบบคอนกรีตเสริมเหล็ก และมีการเสนอให้มีการบำบัดน้ำเสียที่ใช้กังหันชัยพัฒนา ที่บำบัดน้ำเสียโดยใช้พืชน้ำร่วมกับระบบการเติมอากาศ คือ เป็นการปลูกต้นกกอีเป็ดเพื่อใช้ดับกลิ่น ปลูกผักตบชวาเพื่อดูดซับสิ่งสกปรกและโลหะหนัก แล้วใช้กังหันน้ำชัยพัฒนาตีน้ำเพื่อเพิ่มอากาศให้กับน้ำเสีย แล้วปล่อยน้ำต้อออกไปใช้ประโยชน์ ส่วนตะกอนก็ปล่อยให้ตกและกำจัดในบ่อบำบัด รวมถึงการเสนอให้ใช้แนวคิดแก้มลิงตามแนวพระราชดำริเพื่อกักเก็บและสำรองน้ำไว้ใช้ยามน้ำแล้ง หรือรองรับน้ำท่วมเพื่อบรรเทาผลกระทบในพื้นที่ต่าง ๆ

6. สรุปและอภิปรายผล (Conclusion and Discussion)

องค์ความรู้การจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อความมั่นคงของการใช้น้ำในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น (พ.ศ. 2554-2563) จากการศึกษางานเขียนทางวิชาการจำนวน 31 รายการ จำแนกเป็น งานเขียนทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับน้ำท่วม น้ำแล้ง น้ำเสีย น้ำเพื่อการเกษตร และน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค จำนวน 16 รายการ และมีงานเขียนทางวิชาการที่ไม่เกี่ยวข้องกับน้ำท่วม น้ำแล้ง น้ำเสีย น้ำเพื่อการเกษตร และน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคโดยตรง แต่ผลการวิจัยมีส่วนที่เชื่อมโยงกับการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น จำนวน 15 รายการ จำแนกองค์ความรู้แบบชัดเจนและไม่ชัดเจน ได้ดังนี้

1. องค์ความรู้การจัดการทรัพยากรน้ำโดยใช้มาตรการเชิงโครงสร้าง พบว่า จังหวัดขอนแก่นมีการใช้มาตรการเชิงโครงสร้างเข้ามาช่วยบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ตามสภาวการณ์ อาทิ ใช้เขื่อน ฝาย คลองชลประทาน สถานีสูบน้ำด้วยกระแสไฟฟ้า คลองขอยคลองแยกขอย คูส่งน้ำ เป็นต้น โดยการจัดการน้ำผ่านกลไกเหล่านี้มีปัญหาที่สำคัญ คือ ขาดอุปกรณ์/เครื่องมือ/งบประมาณในการบำรุงรักษาและพัฒนาแหล่งน้ำ อีกทั้งผู้ใช้น้ำในแต่ละพื้นที่ยังขาดความเข้าใจ และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการน้ำค่อนข้างน้อย การมีส่วนร่วมที่จะเกิดขึ้นส่วนมากจะมีเฉพาะในช่วงที่เกิดสภาวะวิกฤติทางน้ำเท่านั้นสอดคล้องกับ

Maiklad (2015) ที่ระบุว่า การวิเคราะห์และจัดการทรัพยากรน้ำที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน เป็นการกำหนดจากบนลงล่างหรือมีการกำหนดให้ดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล หรือหน่วยงานจากส่วนกลางเป็นหลัก หรืออาจจากผู้มีอำนาจทางการเมืองเสียเป็นส่วนใหญ่ โดยคาดว่าเมื่อมีการก่อสร้างโครงการต่าง ๆ แล้ว ไม่จำเป็นการก่อสร้างเขื่อนอ่างเก็บน้ำ ระบบชลประทาน และอื่น ๆ จะสามารถช่วยแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนได้ โดยบางโครงการไม่ได้มีการศึกษาและวิเคราะห์ถึงความต้องการของประชาชนในระดับรากหญ้าที่แท้จริง การประเมินโครงการและการวางแผนดำเนินการมาจากหน่วยงานส่วนกลางจัดทำ ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการจัดการน้ำโดยใช้มาตรการเชิงโครงสร้างจำเป็นต้องมีความเข้าใจสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริง เพราะการใช้มาตรการเชิงโครงสร้าง เช่น เขื่อน อ่างเก็บน้ำ การสร้างแหล่งน้ำธรรมชาติ แหล่งน้ำชลประทาน สถานีสูบน้ำระบบไฟฟ้า ส่วนใหญ่เป็นการดำเนินโครงการผ่านการดำเนินงานโดยหน่วยงานของรัฐ ซึ่งต้องอาศัยงบประมาณจำนวนมากและใช้ระยะเวลานานในการก่อสร้างจึงทำให้ไม่สามารถตอบสนองต่อปัญหาในแต่ละพื้นที่ได้ทันที ด้วยข้อจำกัดด้านงบประมาณที่ไม่เพียงพอ รวมถึงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดส่งผลให้การบริการสาธารณะของภาครัฐไม่มีประสิทธิภาพและเป็นไปอย่างล่าช้า ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนที่มีเพิ่มขึ้น (Nuancha & Ladavalaya Na Ayuthya, 2020) รวมถึงการก่อสร้างนั้นอาจทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาหลังจากการก่อสร้างได้ นอกจากจะไม่สามารถจัดการปัญหาหรือลดปัญหาได้ อาจนำไปสู่ปัญหาอื่น เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาความขัดแย้งของประชาชนในพื้นที่

2. องค์ความรู้การจัดการทรัพยากรน้ำโดยใช้มาตรการไม่ใช่เชิงโครงสร้าง เช่น การบังคับใช้กฎหมาย การใช้มาตรการทางภาษี ระบบงบประมาณ หรือกองทุนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการใช้เทคโนโลยี พบว่า ในบางพื้นที่ของจังหวัดขอนแก่นซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาวิจัยของงานเขียนทางวิชาการครั้งนี้มีการประยุกต์ใช้มาตรการไม่ใช่เชิงโครงสร้างเข้ามาช่วยในการบริหารจัดการน้ำ เช่น การนำแผนที่ภาษีมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้เสีย การสร้างฝายชะลอน้ำโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นประยุกต์กับเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อเพิ่มความแข็งแรงและยืดอายุการใช้งาน และงานเขียนทางวิชาการหลายรายการสะท้อนข้อมูลที่สอดคล้องกันว่า ความร่วมมือของชุมชนในการจัดการน้ำในพื้นที่เป็นกลไกหลักที่สำคัญประการหนึ่งที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืนและมั่นคงในการใช้น้ำของชุมชนได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chompooming, Nimpanich, Suksamran

& Wamanond (2015) ที่ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการอภิบาลเครือข่ายในการจัดการทรัพยากรน้ำ: ศึกษากรณีพื้นที่ภูมิลำเนาหมู่บ้าน และงานวิจัยของ Jentsantikul (2019) ที่ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบเครือข่ายการจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำท่าจีน โดยงานวิจัยทั้ง 2 เรื่องได้นำเสนอความร่วมมือของชุมชนและแนวทางการจัดการไว้ในลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ เป็นรูปแบบเครือข่าย โดยงานวิจัยของ Chompooming, Nimpanich, Suksamran & Wamanond (2015) เรียกว่า อภิบาลเครือข่ายในการจัดการทรัพยากรน้ำพื้นที่ภูมิลำเนาหมู่บ้าน ส่วนงานวิจัยของ Jentsantikul (2019) เรียกว่า เครือข่ายการจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำท่าจีน โดยต่างให้ความสำคัญกับกลไกการจัดการทรัพยากรน้ำแบบร่วมมือ มีการจัดตั้งองค์การกำกับดูแลทรัพยากรน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรน้ำพื้นที่ ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยของ Eiamlamai (2021) ที่ทำการวิจัยเรื่องมาตรการทางกฎหมายในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรแบบเชิงบูรณาการในพื้นที่นอกเขตชลประทาน: กรณีศึกษาอำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ที่นำเสนอการสร้างเครือข่ายจัดการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับน้ำระดับชุมชน โดยการสร้างเครือข่ายจัดการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับน้ำระดับชุมชน มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การจัดการข้อพิพาทในแหล่งน้ำชุมชน 2) การจัดการข้อพิพาทในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) การระงับข้อพิพาทแบบสมานฉันท์ เมื่อเกิดข้อพิพาทที่มีผลกระทบกับชุมชนหลายชุมชนตั้งแต่ 2 ชุมชนขึ้นไป 4) การระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับน้ำในจังหวัด และ 5) การระงับข้อพิพาท ในเครือข่ายการจัดการน้ำ แนวทางปรับปรุงข้อบกพร่องทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำ เห็นควรให้มีการกำหนดรายละเอียดในพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำในเรื่องสิทธิการมีส่วนร่วมของชุมชนให้ชัดเจน อย่างไรก็ตามในการจัดการผู้วิจัยมีความเห็นว่า การนำแนวคิดหรือหลักการหรือรูปแบบใดก็ตามมาใช้ในพื้นที่ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวิเคราะห์บริบทพื้นที่อย่างละเอียดและพิจารณาถึงลักษณะทางสังคมของประชาชนในพื้นที่เพื่อให้เกิดการยอมรับและร่วมกันนำแนวคิดหรือหลักการมีส่วนร่วมหรือแนวคิดเครือข่ายไปปฏิบัติได้อย่างสำเร็จ

3. องค์ความรู้เกี่ยวกับนโยบาย กฎหมาย ระเบียบ และแผนการจัดการทรัพยากรน้ำของหน่วยงานรัฐที่ส่งผลต่อการจัดการน้ำในจังหวัดขอนแก่น จากข้อมูลในงานเขียนทางวิชาการ 31 รายการ พบว่า มีการกล่าวถึงกฎหมาย 13 ฉบับ และข้อบังคับชุมชน/หมู่บ้าน 2 ฉบับ แต่กฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำในปัจจุบัน

มีกฎหมายเกี่ยวกับสถานการณ์น้ำท่วม 23 ฉบับ สถานการณ์น้ำแล้ง 18 ฉบับ สถานการณ์น้ำเสีย (การควบคุมดูแลคุณภาพของทรัพยากรน้ำ) 15 ฉบับ น้ำเพื่อการเกษตร 10 ฉบับ และน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค 14 ฉบับ สะท้อนให้เห็นว่ายังมีการศึกษาที่ไม่ครอบคลุมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำในจังหวัดขอนแก่นทั้งหมดในภาพรวม ทั้งนี้ในงานเขียนทางวิชาการส่วนใหญ่ ได้ระบุข้อมูลที่น่าใจว่า กลุ่มผู้ใช้น้ำและกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ยังขาดองค์ความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ปัญหาการตีความเกี่ยวกับสิทธิในการใช้น้ำ และลักษณะการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นแบบแยกส่วนขาดการบูรณาการร่วมกันระหว่างรัฐบาล เอกชน และประชาชน สอดคล้องกับ Thipsuwan (2014) ที่ระบุว่า การจัดสรรทรัพยากรน้ำยังคงพบปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรน้ำ เนื่องจากกฎหมายที่มีอยู่ไม่ครอบคลุม และการเกิดช่องว่างในการจัดสรรน้ำอย่างเท่าเทียม ปัญหาการตีความเกี่ยวกับสิทธิในการใช้น้ำ ปัญหาความหลากหลายของกฎหมาย และขาดความเป็นเอกภาพ กฎหมายแต่ละฉบับมีการบังคับใช้ไม่ครอบคลุมในทุกกรณี ทำให้เกิดความสับสน ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายหลายฉบับเกิดความซ้ำซ้อนกัน รวมถึงปัญหาการขาดความเชื่อมโยง เชื่อมต่อของข้อมูลที่สมบูรณ์และทันสมัย นอกจากนี้ข้อค้นพบที่ได้จากการวิเคราะห์นั้นทำให้เห็นภาพของการบริหารจัดการที่ขาดความเชื่อมโยงระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทำให้ประชาชนไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม จึงต้องมีการสื่อสารและสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของปัญหาและทรัพยากรน้ำร่วมกัน สอดคล้องกับ Bunjongsi, Keowaan & Kande (2017) ที่ระบุว่า ต้องมีการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เห็นประโยชน์ในเชิงการลดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน การนำกรณีตัวอย่างต้นแบบและวิถีภูมิปัญญาเป็นบทเรียน เพื่อทำความเข้าใจและสร้างความตระหนัก เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและจัดการภัยพิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในทุกระยะของภัย โดยภาครัฐควรส่งเสริมสนับสนุนการสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ส่งเสริมการรวมกลุ่มการตั้งเครือข่าย การจัดทำบทเรียนการบริหารจัดการน้ำ และภัยพิบัติ และการติดต่อสื่อสารกับภาครัฐในทุกระดับให้สอดคล้องกับแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ในด้านที่ 2 เรื่องการสร้างความมั่นคงของน้ำภาคการผลิต และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ในยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมประเด็นหลักเรื่อง

สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว ในเรื่อง “การอนุรักษ์ฟื้นฟูแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติ ทั่วประเทศ” และประเด็นหลักเรื่อง พัฒนาความมั่นคงน้ำพลังงาน และเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในเรื่อง “พัฒนาการจัดการน้ำเชิงลุ่มน้ำทั้งระบบ เพื่อเพิ่มความมั่นคงด้านน้ำของประเทศ” และเรื่อง “เพิ่มผลิตภาพของน้ำทั้งระบบในการใช้น้ำอย่างประหยัด รู้คุณค่า และสร้างมูลค่าเพิ่มจากการใช้น้ำให้ทัดเทียมกับระดับสากล”

7. ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

7.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปปฏิบัติ

7.1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำทุกระดับควรมีการจัดการความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ลุ่มน้ำ ข้อมูลสถานการณ์น้ำ สภาพปัญหาของทรัพยากรน้ำ และสภาพพื้นที่เพื่อถ่ายทอดและจัดระบบความรู้ในการจัดการทรัพยากรน้ำให้กับชุมชนในพื้นที่ได้

7.1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำทุกระดับควรสนับสนุนให้ในแต่ละพื้นที่มีการจัดทำข้อตกลงร่วมกันในพื้นที่ลุ่มน้ำ ในการใช้และร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียจากการใช้ทรัพยากรน้ำ และร่วมกันพิจารณากฎหมาย ระเบียบข้อบังคับที่สอดคล้องกันตลอดทั้งลุ่มน้ำ

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้วิจัยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและกลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบมีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นปัญหาตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ การวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้ผลการวิจัย

8. เอกสารอ้างอิง (References)

- Bunjongsiri, S., Keowaan, B. & Kande, P. (2017). Lessons Learned in Alleviating Flooding at a Community Level. *KMUTT Research and Development*, 40(1), 103-115.
- Chompooming, P., Nimpanich, J., Suksamran, S. & Wamanond, W. (2015). Networking Governance in Water Resources Management: Case Study of Yom River Basin Region. *The Golden Teak: Humanity and Social Science Journal*, 21(3), 145-159.
- Eiamlamai, K. (2021). Legal Measures for Integrated Agricultural Water Management in NonIrrigation Areas: A Case Study in San Pa Tong District Chiang Mai Province. *Humanities and Social Sciences Journal, Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 12 (2), 51-72.
- Intarapapai, S. (2020). Public Participation in Water Resource Management through Reforestation to the Pasak Upstream Nature of Phetchabun. *Journal of Legal Entity Management and Local Innovation*, 6(1), 61-80.
- Jensantikul, N. (2019). Networking Governance Model of Water Resources Management in Tha Chin River. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 12(5), 616-634.
- Khaosa-ard, M., et al. (2001). *Water Sector Profile and Strategy for Thailand (No.1)*. Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF).
- Maiklad, P. (2015). *Thailand's Water Management Solution*. Roi-Et: Coordination and Management of Lower Chi Basin Division.
- Nuancha, P. & Ladavalya Na Ayuthya, S. (2020). Tourism Network Governance of Ban Mae Kampong Village, Huay Kaew Sub-district, Mae On District, Chiang Mai Province. *Political Science and Public Administration Journal*, 11(2), 29-54.

- Songkham, W., Srisupan, W. & Suthakorn, W. (2019). Tools for Assessment of the Quality of Work Life in Thai Workforce Context: A Scoping Review. *The Journal of Faculty of Nursing Burapha University*, 27(2), 93-103.
- Statistical Office Khon Kaen. (2020). *Statistics Report of Khon Kaen Province 2019*. Statistical Office Khon Kaen.
- The Department of Health. (2010). *Environmental Health Practitioner Manual: A Resource Manual for Environmental Health Practitioners Working with Aboriginal and Torres Strait Islander Communities; 1 Water - its importance and source*. Retrieved July 1, 2022, from <https://www1.health.gov.au/internet/publications/publishing.nsf/Content/ohp-enhealth-manual-atsi-cnt-l~ohp-enhealth-manual-atsi-cnt-l-ch6~ohp-enhealth-manual-atsi-cnt-l-ch6.1>
- Thipsuwan, C. (2014). *Integrated Water Resource Management of Maerim sub watershed, Chiang Mai Province*. [Doctoral dissertation] Mekong and Salween Rivers Basins Regional Studies. Chiang Mai Rajabhat University.
- The World Bank. (2020). *Water in Agriculture*. Retrieved July 1, 2022, from <https://www.worldbank.org/en/topic/water-in-agriculture>

แบบแผนการทำงานของประชากรแฝงในเมืองหลัก

Work Patterns of Commuter in a Core City

มนตรี ภูศรีโสม (Montri Phusrisom)¹

ดุษฎิ อายุวัฒน์ (Dusadee Ayuwat)^{2*}

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ศึกษาแบบแผนการทำงานของประชากรแฝงในเมืองหลัก กรณีจังหวัดขอนแก่น และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับแบบแผนการทำงานของประชากรแฝงในเมืองหลัก กรณีจังหวัดขอนแก่น ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ หน่วยในการวิเคราะห์ระดับปัจเจก กลุ่มตัวอย่างคือ ประชากรแฝงที่เข้ามาทำงานในจังหวัดขอนแก่นจำนวน 1,013 คน โดยสุ่มตัวอย่างจากข้อมูลระดับย่อยโครงการสำรวจการย้ายถิ่นของประชากรของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งเก็บข้อมูลเดือนตุลาคม – ธันวาคม 2562 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติไคสแควร์ ผลการวิจัยพบว่า ประชากรแฝงที่เข้ามาทำงานในเมืองหลักกรณีจังหวัดขอนแก่นมีแบบแผนการทำงานในภาคเกษตรกรรม (เกษตรกรรม ป่าไม้ และประมง) ร้อยละ 56.0 รองลงมาคือ ภาคบริการ (ขายส่ง ขายปลีก ซ่อมรถจักรยานยนต์ และยานยนต์) ร้อยละ 29.8 ส่วนภาคอุตสาหกรรม มีเพียงร้อยละ 14.2 นอกจากนี้ยังพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการทำงาน ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์ แบบแผนการเดินทางไปกลับ ระยะทางเดินทางต่อวัน และค่าใช้จ่ายการเดินทางต่อเดือน เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับแบบแผนการทำงานของประชากรแฝงในเมืองหลักกรณีจังหวัดขอนแก่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาพื้นที่เมืองหลักและพัฒนาการทำงานของแรงงานให้สอดคล้องกับพื้นที่เมืองหลัก

คำสำคัญ: แบบแผนการทำงาน, แบบแผนการเดินทางไปกลับ, ประชากรแฝง, เมืองหลัก

¹ สาขาวิชาสหวิทยาการสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Transdisciplinary Social Sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University

² ศูนย์บริการแรงงานและการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Labour and International Migration Services Center, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University

*corresponding author e-mail: dusayu@kku.ac.th

Abstract

This study examined the work patterns of commuter in one of Thailand's core cities, namely Khon Kaen, and identified the factors correlating with these work patterns. Quantitative research methods were used with individual units of analysis. The sample included 1,013 workers who were commuted to Khon Kaen Province. The sample was determined using random sampling from micro data reported in the Population Migration Survey Program by the National Statistical Office of Thailand and was collected from October to December, 2019. Descriptive and Chi-Square Statistics were used for analysis. The findings showed that of the commuter who commuted to work in Khon Kaen Province, 56.0% worked in the agricultural sector (agriculture, forestry, and fishing); 29.8% in the service sector (wholesale, retail, and motorcycle and automotive repair); and 14.2% in the industrial sector. Factors correlating with the work plans of this population (with a statistical significance of 0.05) included the worker's sex, age, education level, and employment status, as well as their work hours per week, commuting plans, distance travelled per day, and monthly travel expenses. The benefits obtained from this research lead to the guideline to developing core city and labor force.

Keyword: work plans, commuting plans, commuter, core city

1. บทนำ

การพัฒนาประเทศตามแนวทางทุนนิยมทำให้เกิดการเติบโตของเศรษฐกิจเกิดสังคมมุ่งเน้นการผลิตแบบอุตสาหกรรมและบริการมากขึ้น เพราะการเข้ามาลงทุนของเอกชนในระบบเศรษฐกิจไทยที่ให้ความสำคัญกับการผลิตในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ เช่น การลงทุน การท่องเที่ยว การค้า และการขนส่ง (สำนักงานสภาพัฒนาการ

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) ซึ่งการเติบโตของภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการของประเทศไทย ดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการขยายตัวของเมืองด้วย เพราะการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการก่อให้เกิดความเป็นเมือง (Thorns, 2002) ที่เกิดขึ้นทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนาจึงเกิดความหลากหลายของแรงงานในเขตเมือง การเติบโตส่วนใหญ่เกิดขึ้นในเมืองหลักของแต่ละภูมิภาค โดยในระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2553 - 2562) มูลค่าของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อคนเติบโตขึ้น ดังจะเห็นได้จากผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อคนของเมืองหลักที่มีมูลค่าสูงสุด 1,030,949 ล้านบาท ทำให้เมืองหลักของภูมิภาคส่วนใหญ่กลายเป็นเมืองเศรษฐกิจสำคัญของภูมิภาค โดยเฉพาะจังหวัดขอนแก่นที่มีผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อคนสูงสุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นจำนวน 211,192 ล้านบาท มีการเติบโตของภาคอุตสาหกรรมโดยการจดทะเบียนสถานประกอบการใหม่ในภาคอุตสาหกรรมเฉลี่ยปีละ 124 แห่ง และมีมูลค่าในการลงทุนเฉลี่ย 5,656 ล้านบาทต่อปี (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) ในภาคบริการก็มีสถานประกอบการที่ได้จดทะเบียนไว้จำนวน 60,781 แห่ง และส่วนใหญ่เป็นสถานประกอบการประเภทการขายปลีกและขายส่ง ที่พักแรม ร้านอาหารและเครื่องดื่ม (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) ขณะเดียวกันการพัฒนาของระบบคมนาคมที่เอื้อให้เกิดการเดินทางในภูมิภาคเพราะจังหวัดขอนแก่นเป็นเมืองหลักที่ตั้งอยู่ศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับเมืองต่าง ๆ (อริสา จันทบุญญา และ จิรัฐ เจนพิงพร, 2561) จากปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าจังหวัดขอนแก่นมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง และก่อให้เกิดการกระจายงานสู่ประชาชนในภูมิภาคด้วย

การเติบโตของจังหวัดขอนแก่นก่อให้เกิดความต้องการแรงงานมากขึ้น จึงเกิดการเคลื่อนย้ายของแรงงานเข้ามาในจังหวัดขอนแก่นมากขึ้น ดังข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2562) พบว่าจังหวัดขอนแก่นมีความต้องการแรงงานเฉลี่ยปีละ 7,709 ตำแหน่งต่อปี ซึ่งความต้องการแรงงานได้มีส่วนผลักดันทำให้จังหวัดเติบโตและทำให้แรงงานในภาคบริการนี้มีจำนวนถึง 362,556 คนหรือคิดเป็นร้อยละ 39.7 ของแรงงานทั้งหมดในจังหวัด ประกอบกับจังหวัดขอนแก่นได้มุ่งเน้นไปสู่การพัฒนาเป็นเมืองไมซ์ (MICE City หรือ Meeting, Incentive, Convention, Exhibition City) ที่เน้นพัฒนาด้านการบริการ การค้า อุตสาหกรรม การคมนาคมขนส่ง และการศึกษาไปพร้อมกัน (ดุขภู ชาญสุข และดลฤทัย โกวรรณะกุล, 2558) ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ว่ามีผู้เดินทางเข้ามาเป็น

ประชากรแฝง (Commuter) เพื่อทำงานจำนวนมากเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2562) รายงานว่าจังหวัดขอนแก่น มีประชากรแฝงราว 23,000 คน ที่เข้ามาทำงานและเรียนหนังสือในตอนกลางวันแบบเข้าไปเย็นกลับมากขึ้น ซึ่งอาจเป็นเพราะโครงสร้างพื้นฐานในการเดินทางที่พัฒนาเอื้อต่อการเข้ามาทำงานแบบเข้าไปเย็นกลับมากกว่าการย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐาน การขยายตัวของเมืองที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้ลดเวลาในการเดินทางลง ส่งผลให้โครงสร้างพื้นฐานในด้านการคมนาคมพัฒนาไปพร้อมกับการพัฒนาเมือง และทำให้ประชาชนในทุกระดับพึ่งพาเมืองมากขึ้น (Zhu, Li, Liu, Chen & Zeng, 2017)

ประชากรแฝงในจังหวัดขอนแก่นมีบทบาทเกื้อหนุนเศรษฐกิจโดยก่อให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจผ่านการบริโภคและการใช้บริการสังคม โดยมีค่าใช้จ่ายการบริโภคและการใช้บริการสังคมถึง 17,662 บาทต่อคนต่อเดือน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562) อย่างไรก็ตามนอกจากค่าอุปโภคบริโภคที่เป็นค่าใช้จ่ายหลักของประชากรแฝงแล้วยังมีค่าใช้จ่ายสำหรับการเดินทางข้ามจังหวัดด้วย อาจกล่าวได้ว่าการเติบโตของเมืองหลักทำให้เกิดโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมกับผู้ที่เข้ามาทำงานแบบเข้าไปเย็นกลับ เพราะการที่เมืองหลักเติบโตได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาทำงานในเมืองมากยิ่งขึ้น และยังคงพึ่งพาเมืองในฐานะของแหล่งงาน โดยเฉพาะจังหวัดที่มีการพัฒนาของระบบเศรษฐกิจและการคมนาคมที่เชื่อมโยงเมืองโดยรอบได้กลายเป็นจุดแข็งในการดึงดูดประชาชนเข้ามาทำงานในจังหวัด จึงน่าสนใจว่าแบบแผนการทำงานของประชากรแฝงในเมืองหลัก กรณีจังหวัดขอนแก่น และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับแบบแผนการทำงานของประชากรแฝงในเมืองหลัก กรณีจังหวัดขอนแก่น เป็นอย่างไร ซึ่งองค์ความรู้ข้างต้นจะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจการเติบโตของเมืองหลักและสามารถนำไปสู่การวางแผนพัฒนาเมืองหลักให้เหมาะสมต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแบบแผนการทำงานของประชากรแฝงในเมืองหลัก กรณีจังหวัดขอนแก่น และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับแบบแผนการทำงานของประชากรแฝงในเมืองหลัก กรณีจังหวัดขอนแก่น

3. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การย้ายถิ่นเป็นแนวคิดที่อธิบายถึงการเคลื่อนย้ายจากถิ่นที่เกิดหรือถิ่นที่อยู่ ในปัจจุบันไปยังถิ่นที่อยู่ใหม่ ซึ่งเป็นการเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่หรือการเคลื่อนย้ายทางภูมิศาสตร์ รวมถึงพิจารณาความสนใจในการเคลื่อนย้าย และระยะเวลาในการย้ายถิ่นในขณะเดียวกัน การย้ายถิ่นมีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงประชากรโดยตรง กล่าวคือ การย้ายถิ่นเป็นการเปลี่ยนแปลงภูมิสำเนา จากถิ่นต้นทางไปสู่ถิ่นปลายทาง (ดุขฎฐิ์ อายุวัฒน์, 2562) การย้ายถิ่นจึงเป็นการเคลื่อนย้ายของประชากร โดยประชากรกลุ่มนี้เรียกว่าผู้ย้ายถิ่น ในการย้ายถิ่นนี้เป็นการย้ายถิ่นที่อยู่ในประเทศและระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นการเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับระยะทางและระยะเวลา ในงานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการย้ายถิ่นมาใช้เป็นพื้นฐานความเข้าใจ เนื่องจากการย้ายถิ่นมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนา เพราะการพัฒนาของพื้นที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้คนที่จะเข้าไปอยู่พื้นที่ที่มีการพัฒนาหรือทันสมัย

การย้ายถิ่นกับการพัฒนา มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านภูมิศาสตร์ หรือการเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่ (Spatial Mobility) ซึ่ง Zelinsky (1971) จำแนกเป็น 4 ประเภทตามพื้นที่อยู่อาศัย คือ (1) การเคลื่อนย้ายแบบไปกลับเข้า-เย็น ซึ่งมีได้เปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย อาจเป็นการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมของแรงงานจากเขตชนบทไปยังเขตเมืองแบบไปกลับ เข้า-เย็น (2) การเคลื่อนย้ายตามฤดูกาล ทั้งการเลี้ยงสัตว์เร่ร่อน กลุ่มนักศึกษาที่เคลื่อนย้ายระหว่างที่อยู่อาศัยกับครอบครัวและการศึกษา หรือเรียกว่า การเคลื่อนที่หมุนเวียน (Circulation) ส่วนมากมีลักษณะชั่วคราว ทวนซ้ำ หรือเป็นวงจรซึ่งไม่มีการระบุชัดเจนว่ามีการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยอย่างถาวรหรือในช่วงเวลาที่ยาวนาน (3) การเคลื่อนย้ายภายในเขตเมือง เป็นการเคลื่อนที่เข้าใกล้เขตเมืองที่มีความเจริญของประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง โดยเขตที่อยู่อาศัยบางแห่ง แม้เป็นเขตเมืองอาจไม่ใช่พื้นที่ที่มีความเจริญ แรงงานจึงต้องเคลื่อนที่แสวงหาความเจริญ และ (4) การเคลื่อนย้ายไปไกลกว่าที่อยู่เดิมอย่างถาวรหรือเป็นเวลานาน จะเห็นได้ว่าการเคลื่อนย้ายแบบไปกลับเข้า-เย็น และการเคลื่อนย้ายตามฤดูกาล ไม่ถือว่าเป็นการย้ายถิ่น เนื่องจากการไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่อยู่เป็นเวลานานพอที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์ ส่วนการเคลื่อนย้ายภายในเขตเมือง ไม่มีความชัดเจนว่าเป็นการย้ายถิ่น การวิจัยนี้มุ่งศึกษาประชากรแฝงซึ่งถือว่าไม่ได้เป็นผู้ย้ายถิ่น โดยเป็นการเคลื่อนย้ายจาก

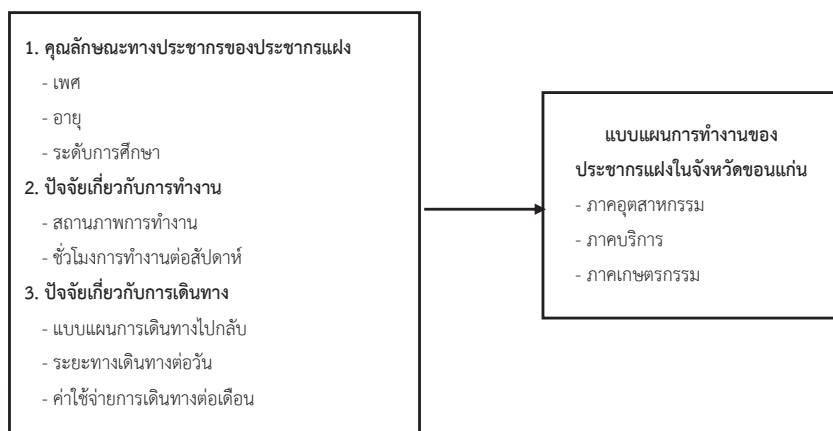
พื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่งเพื่อไปทำงานจากพื้นที่โดยรอบภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เข้ามาทำงานในเมืองหลัก คือจังหวัดขอนแก่น

ดังนั้นจากแนวคิดการย้ายถิ่นจะเห็นว่าประชากรแฝงไม่ได้เป็นผู้ย้ายถิ่นแต่เป็นเพียงประชาชนที่เดินทางแบบเข้าไปเย็นกลับที่เข้ามาทำงาน ซึ่งสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2562) นิยามประชากรแฝงว่าหมายถึง ประชากรที่เข้ามาอยู่อาศัย มาเรียน มาทำงานในจังหวัดนั้น ๆ โดยไม่ได้ย้ายทะเบียนบ้าน ประกอบด้วย 2 ลักษณะคือ (1) ประชากรแฝงกลางวัน (Commuter Population) จำแนกเป็น ประชากรแฝงกลางวันที่มาทำงาน โดยเป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปเข้ามาทำงานในจังหวัดที่ตนเองไม่ได้อาศัยอยู่ และประชากรแฝงกลางวันที่มาเรียนในจังหวัดที่ตนเองไม่ได้อาศัยอยู่ (2) ประชากรแฝงกลางคืน (Non-registered Population) หมายถึง ผู้ที่อาศัยอยู่ประจำในจังหวัดหนึ่ง โดยไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่อาศัยอยู่ประจำ แต่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านจังหวัดอื่นในต่างประเทศ หรือไม่มีชื่อที่ใดเลย ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าหากเมืองเติบโตมากขึ้นจะทำให้การย้ายถิ่นมีจำนวนลดลง เพราะประชากรแฝงสามารถเดินทางแบบเข้าไปเย็นกลับแบบวันต่อวันได้

นอกจากนี้จากแนวคิดเมืองและการเติบโตของเมืองทำให้เห็นว่าเมืองสามารถการเติบโตได้ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ซึ่งพัฒนาการของเมืองนี้เติบโตแบบกระจาย (Urban Sprawl) โดยเป็นการขยายตัวของชุมชนในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นน้อย และส่วนใหญ่เคยเป็นพื้นที่เกษตรกรรมการเติบโตในรูปแบบนี้จะกระจายไปตามสภาพเศรษฐกิจและควบคุมได้ยาก (อำนาจ จำรัสจรูญผล, 2558) แปรเปลี่ยนไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวและโรงงานอุตสาหกรรม โดยเฉพาะเมื่อการพัฒนาระบบการคมนาคมมีความสะดวกมากขึ้น จะทำให้พื้นที่ในเมืองและชนบทเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่การเดินทางแบบเข้าไปเย็นกลับมากขึ้น (Leeuwen, 2010) การพัฒนาเมืองกรณีขอนแก่นตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) เน้นไปที่โครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับระบบโลจิสติกส์ และการเดินทางระหว่างเมืองเพื่อเชื่อมโยงเมืองและชนบท รวมไปถึงการพัฒนาเมืองเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน เพื่อยกระดับการพัฒนาพื้นที่ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะพื้นที่เมืองและชนบทที่สามารถพัฒนาเฉพาะด้านในภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการ และภาคเกษตรกรรม จากนโยบายของสำนักงานจังหวัด

ขอนแก่น (2561) คือการเป็น Smart City และ MICE City ทำให้มุ่งเน้นไปที่ภาคบริการ ทำให้เศรษฐกิจเมืองขอนแก่นได้ก้าวเข้าสู่ “ยุคหลังอุตสาหกรรม” ทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เอื้อต่อการพัฒนาเมืองจึงเป็นภาคบริการ (บัวพันธ์ พรหมพักพิง, ยรรยงค์ อินทร์ม่วง และมนต์ชัย ผ่องศิริ, 2562)

ดังนั้นจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ตัวแปรอิสระที่น่าจะมีความสัมพันธ์กับแบบแผนการทำงานของประชากรแฝงในเมืองหลัก กรณีจังหวัดขอนแก่นมี 3 ปัจจัย คือ (1) ปัจจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะทางประชากรของประชากรแฝง ได้แก่ เพศ อายุ และระดับการศึกษา (Guerra, Zhang, Hassall & Wang, 2020) (2) ปัจจัยเกี่ยวกับการทำงาน ได้แก่ สถานภาพการทำงาน และชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์ (Leeuwen, 2010) (3) ปัจจัยเกี่ยวกับการเดินทาง ได้แก่ แบบแผนการเดินทางไปกลับ และระยะทางเดินทางต่อวัน และค่าใช้จ่ายการเดินทางต่อเดือน (Engelfriet & Koomen, 2018) จึงกำหนดสมมติฐานการวิจัยว่าตัวแปรอิสระทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าวน่าจะมีความสัมพันธ์กับแบบแผนการทำงานของประชากรแฝงในหลัก กรณีจังหวัดขอนแก่น (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Methodology) เพื่ออธิบายปัจจัยที่ความสัมพันธ์กับแบบแผนการทำงานของประชากรแฝงในเมืองหลัก กรณีจังหวัดขอนแก่น โดยใช้ข้อมูลระดับย่อย (Micro Data) ของโครงการสำรวจการย้ายถิ่นของประชากร พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิรายบุคคลที่ได้เก็บจากกลุ่มตัวอย่างในถิ่นที่เป็นภูมิลำเนา ในช่วงเดือนตุลาคมถึงธันวาคม พ.ศ. 2562 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ประชากรของการวิจัย คือ ประชากรแฝงที่เข้ามาทำงานในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งหมายถึงบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปเดินทางเข้ามาทำงานในพื้นที่หนึ่งที่ดินไม่ได้ย้ายทะเบียนราษฎรเข้ามาอยู่ในท้องที่ ณ เวลาปัจจุบัน มีแบบแผนการเดินทางเข้ามาทำงานแบบเข้าไปเย็นกลับจากจังหวัดในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นประชากรแฝงที่ได้รับการสำรวจตามโครงการสำรวจการย้ายถิ่นของประชากร พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นผู้มีงานทำในรอบ 7 วัน ณ เวลาที่สำรวจในถิ่นต้นทาง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562) โดยในการวิจัยครั้งนี้ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 1,013 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบสองขั้นตอน (Stratified Two – stage Sampling) โดยมีจังหวัดเป็นสตราตัม (Stratum) เขตแ่งนับตัวอย่างทั้งหมด 77 สตราตัม และแต่ละสตราตัมแบ่งย่อยตามลักษณะของการปกครอง คือ ในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล ซึ่งในขั้นตอนแรกที่สุ่มนั้นได้กำหนดหน่วยแ่งนับของโครงการฯ ในแต่ละเขตการปกครอง จากนั้นในขั้นที่สองเมื่อได้เขตแ่งนับแล้วจึงได้จำนวนครัวเรือนในแต่ละพื้นที่ โดยในครัวเรือนหนึ่งสามารถมีผู้ได้รับการสำรวจหลายคนได้ แล้วจึงนำมากำหนดเกณฑ์สุ่มกลุ่มตัวอย่างให้สอดคล้องกับคุณลักษณะของประชากรแฝงที่มีงานทำและมีแบบแผนการเดินทางไปทำงานต่างจังหวัด

การวิจัยนี้กำหนดตัวแปรอิสระ ได้แก่ คุณลักษณะทางประชากรของประชากรแฝง ประกอบด้วย เพศ สถานภาพสมรส และระดับการศึกษา มีระดับการวัดตัวแปรแบบมาตรนามบัญญัติ (Nominal Scale) อายุ มีระดับการวัดตัวแปรแบบมาตราอัตราส่วน (Ratio Scale) ส่วนปัจจัยเกี่ยวกับการทำงาน ประกอบด้วย สถานภาพการทำงาน มีระดับการวัดตัวแปรแบบมาตรนามบัญญัติ และชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์ มีระดับการวัดตัวแปรแบบมาตราอัตราส่วน และปัจจัยเกี่ยวกับการเดินทาง ประกอบด้วย แบบแผนการเดินทางไปกลับ มีระดับการวัดตัวแปรแบบมาตรนามบัญญัติ ส่วนระยะทางเดินทางต่อวัน และค่าใช้จ่ายการเดินทางต่อเดือน มีระดับการวัดตัวแปรแบบมาตราอัตราส่วน สำหรับตัวแปรตาม

คือ แบบแผนการทำงานของประชากรแฝงในเมืองหลัก กรณีจังหวัดขอนแก่น มีระดับการวัดตัวแปรแบบมาตรนามบัญญัติ พิจารณาจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประชากรแฝงแบ่งเป็น ภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการ และภาคเกษตรกรรม ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา และใช้การวิเคราะห์ตารางไขว้ (Crosstabulation) เพื่อพิจารณาการกระจายของกลุ่มตัวอย่างตามคุณลักษณะของตัวแปรที่มีการวัดเป็นระดับกลุ่มและมาตราอันดับ และใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square) เพื่อทดสอบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับแบบแผนการทำงานของประชากรแฝงในเมืองหลัก กรณีจังหวัดขอนแก่น โดยพิจารณาระดับความสัมพันธ์จากค่า Contingency Coefficient (CC.) ซึ่งเป็นค่าในการอธิบายถึงระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

5. ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัยนำเสนอครอบคลุม 5 ประเด็นหลัก ได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะทางประชากรของประชากรแฝง ปัจจัยเกี่ยวกับการทำงาน ปัจจัยเกี่ยวกับการเดินทาง แบบแผนการทำงานของประชากรแฝง และปัจจัยที่ความสัมพันธ์กับแบบแผนการทำงานของประชากรแฝงในจังหวัดขอนแก่น มีรายละเอียด ดังนี้

คุณลักษณะทางประชากรของประชากรแฝง ผลการวิจัย พบว่า ประชากรแฝงส่วนใหญ่เป็นชาย ร้อยละ 52.5 และมีอายุอยู่ในช่วง Generation X (อายุระหว่าง 44 - 54 ปี) ร้อยละ 44.7 ($\bar{X} = 47.5$ S.D. = 11.7) และส่วนใหญ่สมรสแล้ว ร้อยละ 77.9 ประชากรแฝงส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าหรือเท่ากับประถมศึกษา ร้อยละ 57.7 จึงเป็นที่น่าสังเกตว่าประชากรแฝงยังได้งานทำทั้งที่ระดับการศึกษาไม่สูงนัก แสดงให้เห็นว่าในเมืองขอนแก่นยังมีความต้องการคนกลุ่มนี้ สอดคล้องกับ Guerra, Zhang, Hassall & Wang (2020) ที่กล่าวว่าคนที่มีมาทำงานเป็นประชากรแฝงในพื้นที่เมืองสำคัญส่วนใหญ่เป็นชายเป็นผู้ที่มีครอบครัว โดยมีระดับการศึกษาที่ค่อนข้างต่ำและมีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป ดังนั้นจะเห็นได้ว่าจากแนวคิดการย้ายถิ่นกับการพัฒนาที่แม้ว่าประชากรแฝงจะไม่ใช่นักย้ายถิ่นตามแนวคิดดังกล่าว แต่การเติบโตของเมืองหลักจังหวัดขอนแก่นได้เปิดโอกาสให้ประชากรแฝงในทุกระดับมีโอกาสเข้าถึงการพัฒนาของเมือง

ปัจจัยเกี่ยวกับการทำงาน พบว่า ประชากรแฝงส่วนใหญ่ทำงานเป็นนายจ้างและประกอบธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 61.3 รองลงมาคือ ลูกจ้างเอกชนร้อยละ 23.0 และมีชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์เป็นไปตามกฎหมายกำหนด (ไม่เกิน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์) ร้อยละ 94.3 ($\bar{X} = 40.2$ S.D. = 7.9) จึงเป็นที่น่าสังเกตว่าการที่ประชากรแฝงเป็นนายจ้างและประกอบธุรกิจส่วนตัวทั้งที่ระดับการศึกษาอยู่ในระดับที่ต่ำเป็นเพราะว่าประชากรแฝงส่วนใหญ่เข้ามาทำอาชีพเกษตรกรรมในเขตชนเมือง ซึ่งการที่มีประชากรแฝงเข้ามาทำงานเกษตรกรรมได้เกื้อหนุนให้ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการเติบโตไปด้วยพร้อม ๆ กัน ในฐานะแหล่งวัตถุดิบ ตามที่ Ranis & Fei (1961) ที่อธิบายว่าการย้ายถิ่นสามารถลดลงได้หากมีการพัฒนาเกษตรกรรมไปพร้อม ๆ กับอุตสาหกรรม ซึ่งการพัฒนานี้ได้นำไปสู่การลดการย้ายถิ่นโดยทำให้พื้นที่เศรษฐกิจในภาคเกษตรกรรมเติบโตและกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวภาคบริการและอุตสาหกรรมจึงนำไปสู่การเป็นผู้ประกอบการที่ถูกยกระดับให้มีความสำคัญกับเศรษฐกิจนอกภาคการเกษตรมากขึ้น (Leeuwen, 2010) ดังนั้นจากแนวคิดเมืองและการเติบโตของเมืองได้ทำให้เห็นว่าจังหวัดขอนแก่นที่เป็นหลักของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถดึงดูดประชากรแฝงให้เดินทางเข้ามาทำงานในพื้นที่ไปพร้อมกับการยกระดับเศรษฐกิจในพื้นที่ให้เข้าไปอยู่เศรษฐกิจที่สามารถสร้างมูลค่าสูงได้มากขึ้น

ปัจจัยเกี่ยวกับการเดินทาง พบว่า ประชากรแฝงส่วนใหญ่เดินทางไปกลับจากเขตชนบทสู่เขตชนบท ร้อยละ 47.8 รองลงมาคือเขตเมืองสู่เขตเมือง ร้อยละ 41.1 ในขณะที่ระยะทางเดินทางต่อวันของผู้เดินทางไปกลับต่อวันไม่เกิน 5 กิโลเมตร ร้อยละ 71.5 ($\bar{X} = 5.6$ S.D. = 6.8) ซึ่งอาจเป็นเพราะมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตชนเมือง และแหล่งงานก็อยู่ในเขตชนเมืองของขอนแก่นด้วย ส่วนค่าใช้จ่ายการเดินทางต่อเดือนส่วนใหญ่ไม่เกิน 300 บาท ร้อยละ 43.0 ($\bar{X} = 547.9$ S.D. = 500.8) จึงเป็นที่น่าสังเกตว่าการที่ประชากรแฝงส่วนใหญ่เดินทางจากชนบทสู่เขตชนบทมากที่สุด และเดินทางไม่เกิน 5 กิโลเมตรต่อวันเป็นเพราะประชากรแฝงเลือกสถานที่ทำงานโดยพิจารณาจากระยะทางในการเดินทางที่สั้นลง (Scheele, 2018) รวมไปถึงกลุ่มคนเหล่านี้มักจะเลือกงานที่มีความสอดคล้องกับแบบแผนการเดินทางที่ทำให้ต้องใช้ระยะทางที่น้อย (Engelfriet & Koomen, 2018) ดังนั้นการเติบโตของเมืองหลักเป็นไปตามแนวคิดเมืองและการเติบโตของเมือง ซึ่งในปัจจุบันเป็นการเติบโตแบบกระจุกกระจาย ส่งผลให้ระยะเวลาในการเดินทางไปยังแต่ละพื้นที่

สั้นลง รวมถึงแนวความคิดการย้ายถิ่นกับการพัฒนาที่ทำให้เห็นว่าการเดินทางในระยะทางดังกล่าวนี้สามารถทำให้เดินทางแบบเข้าไปเยือนกลับ ประชากรกลุ่มดังกล่าวจึงไม่นับว่าเป็นผู้ย้ายถิ่น

แบบแผนการทำงานของประชากรแฝง พบว่า ประชากรแฝงในจังหวัดขอนแก่น ส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในภาคเกษตรกรรมร้อยละ 56.0 รองลงมาคือภาคบริการและภาคอุตสาหกรรม ร้อยละ 29.8 และ 14.2 ตามลำดับ เป็นที่น่าสังเกตว่าประชากรแฝงส่วนใหญ่ยังคงทำงานอยู่ในภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก แต่ในขณะเดียวกันภาคอุตสาหกรรมกลับเป็นภาคที่มีประชากรแฝงเข้าไปทำงานน้อยที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเมืองและการเติบโตของเมืองได้อธิบายถึงเศรษฐกิจเมืองขอนแก่นที่ได้ก้าวเข้าสู่ “ยุคหลังอุตสาหกรรม” มาตั้งแต่ปี 2538 พิจารณาจากภาคบริการในธุรกิจประเภทด้านการศึกษาในช่วงปี 2538 – 2557 ที่พบว่ามีมูลค่าสูงสุดถึง 20,542 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 10.96 ของเศรษฐกิจจังหวัดของภาคบริการที่มีมูลค่ามากที่สุด ในขณะที่เดียวกันพบว่ากิจกรรมเศรษฐกิจของทั้งภาคอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตชนบท ดังนั้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เอื้อต่อการพัฒนาเมืองจึงเป็นภาคบริการ (บัวพันธ์ พรหมพักพิง, ยรรยงค์ อินทร์ม่วง และมนต์ชัย ผ่องศิริ, 2562) และยังพบว่าในภาคเกษตรกรรมประชากรแฝงทำงานเกี่ยวกับเกษตรกรรม การป่าไม้ และการประมง ร้อยละ 56.2 รองลงมาคือ ภาคบริการ ซึ่งพบว่าประชากรแฝงทำงานการขายส่ง การขายปลีก และซ่อมรถจักรยานยนต์และยานยนต์ คิดเป็นร้อยละ 12.8 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเติบโตของภาคอุตสาหกรรมในภาคการผลิตทำให้เป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญและเกื้อหนุนให้เกิดการเติบโตของภาคบริการ โดยพบว่าภาคอุตสาหกรรมการผลิตมีประชากรแฝงเข้าไปทำงานคิดเป็นร้อยละ 6.7 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่มากที่สุดในภาคอุตสาหกรรม

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับแบบแผนการทำงานของประชากรแฝงในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ประชากรแฝงส่วนใหญ่ในภาคเกษตรกรรมมีสัดส่วนของชายและหญิงใกล้เคียงกัน ร้อยละ 56.5 และ 55.3 ตามลำดับ ประชากรแฝงหญิงมีสัดส่วนมากกว่าชายในภาคบริการ ร้อยละ 34.5 และ 55.3 ตามลำดับ ทั้งนี้เพศมีความสัมพันธ์กับแบบแผนการทำงานของประชากรแฝง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีระดับความสัมพันธ์ค่อนข้างต่ำเพียง 0.130 ทั้งนี้เพราะการเติบโตของเมืองทำให้เกิดการเติบโตทางด้านสังคม บทบาทชายหญิงเปลี่ยนไป และทำให้ผู้หญิงมีโอกาสเข้าถึงการทำงาน

เพื่อให้เกิดการเติบโตของเศรษฐกิจของเมือง (Tsapenko, 2015) ประชากรแฝง Generation B ส่วนใหญ่ทำงานภาคเกษตรกรรม ร้อยละ 82.1 เช่นเดียวกับ Generation X ที่ส่วนใหญ่ทำงานภาคเกษตรกรรม ร้อยละ 54.8 เป็นที่น่าสังเกตว่าประชากรแฝงในช่วงอายุ Generation Y และ Generation Z มีแบบแผนการทำงานในภาคบริการ ร้อยละ 49.5 และ 53.8 ตามลำดับ โดยตัวแปรอายุมีความสัมพันธ์กับแบบแผนการทำงาน of ประชากรแฝง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีระดับความสัมพันธ์ค่อนข้างต่ำ เท่ากับ 0.399 อาจเป็นเพราะทุกช่วงอายุพึ่งพาเมืองในฐานะเป็นแหล่งงาน และเป็นแหล่งสำหรับการบริโภค (Supanya & Ayuwat, 2019) ในขณะที่ระดับการศึกษาพบว่า ประชากรแฝงที่มีการศึกษาต่ำกว่าหรือเท่ากับประถมศึกษา ส่วนใหญ่ทำงานในภาคเกษตรกรรมสูงถึงร้อยละ 77.8 ในขณะที่ระดับการศึกษานุปริญญาหรือเทียบเท่าปริญญาตรีขึ้นไป ส่วนใหญ่ทำงานในภาคบริการ ร้อยละ 78.1 อาจเป็นเพราะงานภาคบริการเป็นงานที่ต้องใช้แรงงานมีทักษะ ทำให้ประชากรแฝงที่มีระดับการศึกษาสูงมีโอกาสเข้าถึงงานภาคบริการ (Guerra et al., 2020) ทั้งนี้ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับแบบแผนการทำงาน of ประชากรแฝง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีระดับความสัมพันธ์ปานกลาง เท่ากับ 0.532 ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเมืองหลักจังหวัดขอนแก่นได้เปิดโอกาสให้ประชากรแฝงเข้ามาถึงแหล่งงานมากขึ้นกับประชากรในทุกระดับและทุกช่วงวัย ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดการย้ายถิ่นกับการพัฒนาที่อธิบายว่า การเดินทางของประชากรจากพื้นที่หนึ่งไปยังพื้นที่หนึ่งจะคำนึงถึงระดับการพัฒนาของพื้นที่ปลายทาง แม้ว่าประชากรแฝงไม่ใช่ผู้ย้ายถิ่น แต่คุณลักษณะทางประชากรก็เป็นปัจจัยที่ทำให้ประชากรแฝงตัดสินใจเดินทางไปทำงานในอีกพื้นที่หนึ่ง (ตารางที่ 1)

นอกจากนี้พบว่า ประชากรแฝงส่วนใหญ่เป็นนายจ้างและประกอบ ธุรกิจส่วนตัว อยู่ในภาคเกษตรกรรมสูงถึงร้อยละ 82.2 ในขณะเดียวกันลูกจ้างรัฐวิสาหกิจและลูกจ้างเอกชนส่วนใหญ่ยังคงทำงานอยู่ในภาคบริการ ร้อยละ 76.9 และ 58.3 เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้รับงานทำหลายเจ้าและการรวมกลุ่มส่วนใหญ่ยังคงทำงานในภาคเกษตรกรรมร้อยละ 69.1 โดยสถานภาพการทำงานมีความสัมพันธ์กับแบบแผนการทำงาน of ประชากรแฝง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีระดับความสัมพันธ์ปานกลาง เท่ากับ 0.606 ทั้งนี้เป็นเพราะความต้องการทักษะเฉพาะตัวของแรงงานในเขตเมืองทำให้แรงงานที่มีความสามารถเฉพาะทางมีโอกาสเข้าถึงงานในภาคบริการ (Naess, Tønnesen & Wolday,

2019) ซึ่งพบได้จากลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ และลูกจ้างเอกชนที่เป็นแรงงานส่วนใหญ่ ในภาคบริการ และยังพบว่า ประชากรแฝงส่วนใหญ่มีชั่วโมงการทำงานตามกฎหมายกำหนด ในภาคเกษตรกรรม ร้อยละ 57.8 รองลงมาคือภาคบริการและอุตสาหกรรม ร้อยละ 28.7 และ 13.5 ตามลำดับ ส่วนประชากรแฝงที่ทำงานไม่เป็นไปตามกฎหมายกำหนดอยู่ใน ภาคบริการสูงถึงร้อยละ 48.2 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการทำงานในภาคบริการมีช่วงระยะเวลา การทำงานไม่แน่นอน โดยภาคบริการที่ส่วนใหญ่การค้าปลีกและขายส่งที่เป็นเศรษฐกิจหลัก ของท้องถิ่นมีรายได้ที่ต่ำ การมีชั่วโมงทำงานที่มากขึ้นจึงทำเพื่อให้ได้รายได้ที่มากขึ้น เวลาในการทำงานจึงไม่แน่นอนและเปลี่ยนแปลงได้ตลอด (Schneider, Harknett & Collins, 2018) ซึ่งตัวแปรชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์มีความสัมพันธ์กับแบบแผนการทำงานของ ประชากรแฝง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีระดับความสัมพันธ์ ค่อนข้างต่ำ เท่ากับ 0.149 ดังนั้นจะเห็นได้ว่าปัจจัยเกี่ยวกับการทำงาน โดยเป็นแนวคิด เมืองและการเติบโตของเมืองได้ทำให้เห็นว่า เมืองขอนแก่นนี้มีเศรษฐกิจนอกภาคเกษตรกรรม ที่ประชากรแฝงเดินทางเข้าไปทำงาน โดยเป็นลูกจ้างเอกชนในภาคบริการและมีสัดส่วน มากกว่าลูกจ้างเอกชนในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งจากแนวคิดดังกล่าวนี้ได้มีข้อเสนอแนะว่า เมืองหลักเป็นเมืองในยุคหลังอุตสาหกรรม (ตารางที่ 1)

ประชากรแฝงส่วนใหญ่ที่มีแบบแผนการเดินทางจากเขตชนบทสู่เขตเมืองมีแบบแผน การทำงานในภาคบริการมากที่สุด ร้อยละ 57.7 รองลงมาคือประชากรแฝงที่เดินทางจาก เขตเมืองสู่เขตเมือง ร้อยละ 45.2 ส่วนประชากรแฝงที่เดินทางจากเขตชนบทสู่ชนบทส่วนใหญ่ มีแบบแผนการทำงานในภาคเกษตรกรรมร้อยละ 79.7 ซึ่งตัวแปรแบบแผนการเดินทาง มีความสัมพันธ์กับแบบแผนการทำงานของประชากรแฝง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 และมีระดับความสัมพันธ์ค่อนข้างต่ำ เท่ากับ 0.374 นอกจากนี้ยังพบว่า ประชากรแฝงส่วนใหญ่ที่มีแบบแผนการทำงานในภาคเกษตรกรรมเดินทางไม่เกิน 5 กิโลเมตร ต่อวัน ร้อยละ 66.2 ส่วนระยะทางตั้งแต่ 11 กิโลเมตรขึ้นไปส่วนใหญ่มีแบบแผนการทำงาน ในภาคบริการ ร้อยละ 51.6 โดยระยะทางเดินทางต่อวันมีความสัมพันธ์กับแบบแผน การทำงานของประชากรแฝง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีระดับ ความสัมพันธ์ค่อนข้างต่ำ เท่ากับ 0.376 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเดินทางจากชนบทไปสู่ ชนบทระหว่างจังหวัดเป็นการเดินทางระยะสั้น ในขณะที่การเดินทางระยะที่ไกลกว่า 11 กิโลเมตรส่วนใหญ่เป็นการเดินทางจากเมืองสู่เมือง และชนบทสู่เมืองเพราะเมืองเป็น

แหล่งงานในภาคอุตสาหกรรมและบริการ ประชากรแฝงส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายน้อยกว่าหรือเท่ากับ 300 บาท ในภาคเกษตรกรรม ร้อยละ 80.0 รองลงมาคือ ตั้งแต่ 600 บาทขึ้นไปในภาคบริการ ร้อยละ 58.6 ซึ่งตัวแปรค่าใช้จ่ายการเดินทางต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับแบบแผนการทำงานของประชากรแฝง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีระดับความสัมพันธ์ค่อนข้างต่ำ เท่ากับ 0.455 ทั้งนี้เนื่องจากการเดินทางในภาคเกษตรกรรมเป็นการเดินทางในระยะสั้นทำให้ไม่เกิดค่าใช้จ่ายที่สูงเพราะภาคเกษตรกรรมส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ชนบท ต่างจากภาคบริการที่จะต้องเดินทางไปทำงานในเมือง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าประชากรแฝงที่เข้ามาทำงานในเมืองหลักยังคงเลือกเดินทางพื้นที่เมืองไปยังพื้นที่เมืองเป็นหลักอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการย้ายถิ่นกับการพัฒนาที่มองว่าคนจะเลือกเดินทางจากไปยังพื้นที่ที่มีการพัฒนามากกว่าเพราะเห็นโอกาส ประกอบกับแนวคิดเมืองและการเติบโตของเมืองได้อธิบายว่าการเติบโตของเมืองหลักนี้เป็นการเติบโตแบบกระจายที่ ทำให้เห็นว่าการขยายตัวในการเดินทางแต่ละวันของประชากรแฝงมีระยะทางที่ใกล้ และมีค่าใช้จ่ายที่ต่ำ ซึ่งบ่งบอกถึงระดับการพัฒนาในพื้นที่ ๆ ถูกแพร่กระจายออกไป

ตารางที่ 1 ร้อยละของประชากรแฝง จำแนกตามแบบแผนการทำงานของประชากรแฝง ในจังหวัดขอนแก่นและตัวแปรอิสระ

ตัวแปร	แบบแผนการทำงาน			รวม
	อุตสาหกรรม	บริการ	เกษตรกรรม	
1. เพศ				
ชาย	17.9	25.6	56.5	100.0 (532)
หญิง	10.2	34.5	55.3	100.0 (481)
Chi-square = 17.311 df = 2 Sig. = 0.000 CC. = 0.130				
2. อายุ				
Generation B (อายุ ตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป)	4.7	13.2	82.1	100.0 (318)

ตารางที่ 1 ร้อยละของประชากรแฝง จำแนกตามแบบแผนการทำงานของประชากรแฝง ในจังหวัดขอนแก่นและตัวแปรอิสระ (ต่อ)

ตัวแปร	แบบแผนการทำงาน			รวม
	อุตสาหกรรม	บริการ	เกษตรกรรม	
Generation X (อายุ 44 – 54 ปี)	14.4	30.8	54.8	100.0 (452)
Generation Y (อายุ 23 – 43 ปี)	27.0	49.5	23.5	100.0 (230)
Generation Z (อายุไม่เกิน 22 ปี)	15.4	53.8	30.8	100.0 (13)

Chi-square = 192.307 df = 6 Sig. = 0.000 CC. = 0.399

3. ระดับการศึกษา

ต่ำกว่าหรือ เท่ากับ ประถมศึกษา	8.7	13.5	77.8	100.0 (585)
มัธยมศึกษาตอนต้น	23.4	20.0	56.6	100.0 (145)
มัธยมศึกษาตอน ปลาย/ ปวช.	22.0	56.0	22.0	100.0 (123)
อนุปริญญาหรือ เทียบเท่า ปริญญาตรีขึ้นไป	20.0	78.1	1.9	100.0 (160)

Chi-square = 399.517 df = 6 Sig. = 0.000 CC. = 0.532

4. สถานภาพการทำงาน

นายจ้างและ ประกอบ ธุรกิจส่วนตัว	3.1	14.7	82.2	100.0 (621)
ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ	23.1	76.9	0.0	100.0 (91)
ลูกจ้างเอกชน	37.8	58.3	3.9	100.0 (233)

ตารางที่ 1 ร้อยละของประชากรแฝง จำแนกตามแบบแผนการทำงานของประชากรแฝง ในจังหวัดขอนแก่นและตัวแปรอิสระ (ต่อ)

ตัวแปร	แบบแผนการทำงาน			รวม
	อุตสาหกรรม	บริการ	เกษตรกรรม	
ผู้รับงานทำหลายเจ้าและ การรวมกลุ่ม	23.5	7.4	69.1	100.0 (68)

Chi-square = 588.217 df = 6 Sig. = 0.000 CC. = 0.606

5. ชั่วโมงการทำงานต่อสัปดาห์

ตามกฎหมายกำหนด (ไม่เกิน 48 ชั่วโมง)	13.5	28.7	57.8	100.0 (955)
Generation X (อายุ 44 – 54 ปี)	14.4	30.8	54.8	100.0 (452)
ไม่เป็นไปตามกฎหมาย กำหนด (เกิน 48 ชั่วโมง)	25.9	48.2	25.9	100.0 (58)

Chi-square = 22.871 df = 2 Sig. = 0.000 CC. = 0.149

6. แบบแผนการเดินทางไปกลับ

เขตเมืองสู่เขตเมือง	16.1	45.2	38.7	100.0 (416)
เขตเมืองสู่ชนบท	17.9	39.3	42.8	100.0 (28)
เขตชนบทสู่เขตเมือง	32.9	57.7	9.4	100.0 (85)
เขตชนบทสู่ชนบท	9.1	11.2	79.7	100.0 (484)

Chi-square = 248.504 df = 6 Sig. = 0.000 CC. = 0.374

ไม่เกิน 5 กิโลเมตร	9.9	23.9	66.2	100.0 (724)
6 – 10 กิโลเมตร	13.2	39.0	47.8	100.0 (159)

Chi-square = 166.279 df = 4 Sig. = 0.000 CC. = 0.376

ตารางที่ 1 ร้อยละของประชากรแฝง จำแนกตามแบบแผนการทำงานของประชากรแฝง ในจังหวัดขอนแก่นและตัวแปรอิสระ (ต่อ)

ตัวแปร	แบบแผนการทำงาน			รวม
	อุตสาหกรรม	บริการ	เกษตรกรรม	
8. ค่าใช้จ่ายการเดินทางต่อเดือน				
ไม่เกิน 300 บาท	7.3	12.7	80.0	100.0 (436)
301 - 600 บาท	15.7	29.3	55.0	100.0 (311)
ตั้งแต่ 600 บาทขึ้นไป	23.7	58.6	17.7	100.0 (266)
Chi-square = 264.187 df = 4 Sig. = 0.000 CC. = 0.455				

6. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้สรุปได้ว่า จากวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาแบบแผนการทำงาน ของประชากรแฝงในเมืองหลัก กรณีจังหวัดขอนแก่น สามารถสรุปได้ว่า แบบแผนการ ทำงานของประชากรแฝงส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในภาคบริการและภาคอุตสาหกรรม ร้อยละ 29.8 และ 14.2 ตามลำดับ ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดการย้ายถิ่นกับการพัฒนา ในประเด็นการเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่ของ Zelinsky (1971) ที่อธิบายว่าหากพื้นที่ที่มีการเติบโต ที่มากขึ้นจะทำให้เกิดการเดินทางไปสู่พื้นที่ ๆ มีการเติบโตมากกว่าโดยจะเห็นได้จากมี จำนวนประชากรแฝงสัดส่วนครึ่งหนึ่งเดินทางแบบเข้าไปเย็นกลับไปทำงานภาคบริการ และภาคอุตสาหกรรมได้ นำมาสู่ข้อเสนอแนะคือ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติควรส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่ภาคเกษตรกรรมเป็นแหล่งพื้นที่เกษตรยั่งยืน ไปพร้อมกับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับการเป็นภาคบริการ นอกจากนี้ จากวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับแบบแผนการทำงาน ของประชากรแฝงในเมืองหลัก กรณีจังหวัดขอนแก่นได้นำมาสู่สรุปผลการวิจัยและ ข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1) ผลการวิจัยพบว่า ประชากรแฝงส่วนใหญ่ที่มีอายุอยู่ในช่วงวัย Generation Y Generation Z และ Generation X ทำงานในภาคอุตสาหกรรม เพียงร้อยละ 27.0 15.4 และ 14.4 ตามลำดับ แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการเคลื่อนย้ายแบบเข้าไปเย็นกลับว่าเป็นการเดินทางไปทำงานตามแนวคิดการย้ายถิ่นกับการพัฒนา และส่วนใหญ่ประชากรที่เคลื่อนย้ายได้นั้นจะเป็นการเคลื่อนย้ายเพื่อแสวงหาความเจริญ ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ ๆ ที่มีความเจริญ (Zelinsky, 1971) โดยในประเด็นทางด้านอายุนั้น จะได้เป็นตัวแปรที่สำคัญสะท้อนว่าประชากรแฝงที่เข้ามาทำงานนั้นต่างพึ่งพาเมืองในฐานะของแหล่งงานที่สำคัญในแต่ละช่วงวัย (Supanya & Ayuwat, 2019) ดังนั้นในการพัฒนาให้เมืองหลัก คือจังหวัดขอนแก่น เป็นเมืองที่เน้นไปสู่ภาคอุตสาหกรรมจะต้องส่งเสริมกลุ่มคนในทุกช่วงวัยในการเข้าไปทำงานในภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะคน Generation Y

2) ผลการวิจัยพบว่า ประชากรแฝงที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลายหรือปวช. และอนุปริญญาหรือเทียบเท่าปริญญาตรีขึ้นไปมีสัดส่วนทำงานในภาคอุตสาหกรรมใกล้เคียงกัน ร้อยละ 23.4 22.0 และ 20.0 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าเมื่อระดับการศึกษาสูงขึ้นจะทำงานในภาคอุตสาหกรรมลดลง จากผลการวิจัยนี้ ได้สะท้อนให้เห็นว่าการย้ายถิ่นกับการพัฒนามีความเกี่ยวข้องกัน เนื่องจากการเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่หมุนเวียนและมีลักษณะที่ซ้ำกับเป็นระยะเวลายาวนาน แต่ไม่เป็นการย้ายถิ่นแบบชั่วคราวหรือถาวร (Zelinsky, 1971) และระดับการศึกษานั้นเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยให้มีโอกาสทำงานที่ต้องใช้ทักษะในระดับสูง ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่เมืองและต้องมีการเดินทางแบบเข้าไปเย็นกลับ หากทักษะและการศึกษาสูงขึ้นจะดึงดูดผู้ที่มีทักษะสูงตาม (Thomas, 2019) ดังนั้นกรมพัฒนาฝีมือแรงงานควรมีการพัฒนาฝีมือแรงงานและส่งเสริมการศึกษาให้กับประชากรแฝงในพื้นที่ภูมิลำเนา รวมไปถึงกรมการจัดหางานควรมีการสำรวจถึงความต้องการแรงงานในภาคอุตสาหกรรมที่มีตำแหน่งงานที่ต้องการระดับการศึกษานุปริญญาหรือเทียบเท่าปริญญาตรีเพื่อเปิดโอกาสให้ประชากรแฝงสามารถเข้าถึงการทำงานในภาคอุตสาหกรรม

3) ผลการวิจัยพบว่า ประชากรแฝงที่มีชั่วโมงการทำงานเกิน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ส่วนใหญ่อยู่ในภาคบริการถึงร้อยละ 48.2 ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าการทำงานที่มีชั่วโมงการทำงานเกินนั้นเป็นผลมาจากการทำงานในภาคบริการที่ส่วนใหญ่เป็นเศรษฐกิจมูลค่าต่ำ ส่งผลให้การทำงานต้องมีชั่วโมงการทำงานมากขึ้น และมีโอกาสที่จะทำงานล่วงเวลาสูง

(Schneider et al., 2018) เมื่ออธิบายด้วยแนวคิดการย้ายถิ่นทำให้เห็นว่าชั่วโมงการทำงานที่เกินมานั้นเป็นผลมาจากการพัฒนา แม้ว่าการเดินทางแบบเข้าไปเย็นกลับจะสามารถเกิดขึ้นได้ทุกวัน แต่ในด้านเวลาอาจมีการเปลี่ยนแปลงและไม่มีความชัดเจนในเวลาการทำงานได้เช่นกัน (Zelinsky, 1971) ดังนั้นสำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดขอนแก่นควรให้ความสำคัญคุ้มครองแรงงานที่ทำงานเกินเวลาที่กฎหมายกำหนด

4) ผลการวิจัยพบว่า ประชากรแฝงที่เดินทางจากชนบทสู่เมืองทำงานในภาคอุตสาหกรรมมีสูงถึง ร้อยละ 32.9 สามารถอธิบายได้จากแนวคิดการย้ายถิ่นกับการพัฒนาของ Zelinsky (1971) ที่การเดินทางแบบเข้าไปเย็นกลับนี้มีได้เปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย แต่เป็นการเดินทางของแรงงานที่เดินทางไปทำงานในแต่ละวันในพื้นที่เมือง และแรงงานมักจะหาความเจริญที่เกิดขึ้นในเมือง ประกอบกับการทำงานอุตสาหกรรมของประชากรแฝงที่เดินทางจากชนบทสู่เมืองสามารถอธิบายได้ว่าการเดินทางแบบเข้าไปเย็นกลับสามารถเกิดขึ้นตามฤดูกาลได้เช่นเดียวกับการย้ายถิ่นทั่วไป แต่การเติบโตของเมืองที่กระจายอยู่โดยรอบได้กลายเป็นส่วนสำคัญให้เกิดเศรษฐกิจนอกภาคเกษตรกรรมและกลายเป็นพื้นที่เมืองมากขึ้น (บัวพันธ์ พรหมพักพิง และคณะ, 2562) ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนควรสนับสนุนให้ก่อตั้งนิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่เมืองของจังหวัดขอนแก่นเพื่อรองรับการเป็นแหล่งงานภาคอุตสาหกรรม

7. กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่องแบบแผนการทำงานของผู้เดินทางไปกลับของเมืองหลักจังหวัดขอนแก่น หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้รับการสนับสนุนข้อมูลทุติยภูมิจากสำนักงานสถิติแห่งชาติในโครงการสำรวจการย้ายถิ่นของประชากร พ.ศ. 2562 จึงขอพระคุณไว้ ณ ที่นี้

8. เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี* (พ.ศ. 2561-2580). สืบค้นเมื่อ 3 มิถุนายน 2563, จาก http://www.nesdc.go.th/download/document/SAC/NS_PlanOct2018.pdf
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *พัฒนาพื้นที่ไทย : เชื่อมไทย ก้าวไกล เชื่อมโลก*. สืบค้นเมื่อ 3 มิถุนายน 2563, จาก https://www.nesdc.go.th/more_news.php?cid=16
- สำนักงานจังหวัดขอนแก่น. (2561). *แผนพัฒนาจังหวัดขอนแก่น พ.ศ. 2561– 2565*. ค้นเมื่อ 7 พฤศจิกายน 2563, from <http://www.khonkaen.go.th/khonkaen6/fileDir/vision/20200709-KKDevelopPlan61-65.rar>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2562). *ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อคน ตามราคาประจำปี จำแนกเป็นรายภาค และจังหวัด*. สืบค้นเมื่อ 3 มิถุนายน 2563, จาก <http://statbbi.nso.go.th/analytics/saw.dll?dashboard>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2562). *สำรวจประชากรแฝง พ.ศ. 2562*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). *สถิติโรงงานอุตสาหกรรมที่จดทะเบียนกับกระทรวงอุตสาหกรรม และได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการใหม่ (ตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535) จำแนกตามประเภทโรงงานภาค และจังหวัด*. สืบค้นเมื่อ 3 มิถุนายน 2563, จาก <http://statbbi.nso.go.th/analytics/saw.dll?dashboard>
- ดุขฎิ ช่วยสุข และดลฤทัย โกวรธนะกุล. (2558). การพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมไม้ในจังหวัดขอนแก่นเพื่อรองรับการเป็นโมฮัซซึตึของประเทศไทย. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย*, 10(1), 15-29.
- ดุขฎิ อยุวัณน. (2562). *ศาสตร์และวิธีวิทยาการศึกษาการย้ายถิ่นของประชากร*. ขอนแก่น: คลังน่านาวิทยา.
- บัวพันท์ พรหมพักพิง, ยรรยงค์ อินทร์ม่วง และมนต์ชัย ผ่องศิริ. (2562). *เมืองขอนแก่น : การเติบโต ความท้าทาย และโอกาส*. ขอนแก่น : กลุ่มวิจัยความอยู่ดีมีสุขและการพัฒนาอย่างยั่งยืน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- อริสา จันทบุญทา และจิรัฐ เจนพิงพร. (2561). *ความเป็นเมือง (Urbanization) และนโยบายของไทย*. กรุงเทพฯ : ธนาคารแห่งประเทศไทย
- อำนาจ จำรัสจรูญผล. (2558). ผลกระทบของการพัฒนาเมือง ต่อการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว ภาคการเกษตร กรณีศึกษาคลองอ้อมนนท์ จังหวัดนนทบุรี. *วารสารหน้าจั่ว ว่าด้วยสถาปัตยกรรม การออกแบบ และสภาพแวดล้อม*, 29, 371–385.
- Engelfriet, L., & Koomen, E. (2018). The impact of urban form on commuting in large Chinese cities. *Transportation*, 45(5), 1269-1295.
- Guerra, E., Zhang, H., Hassall, L. & Wang, J. (2020). Who cycles to work and where? A comparative multilevel analysis of urban commuters in the US and Mexico. *Transportation Research Part D: Transport and Environment*, 87.
- Leeuwen, E. (2010). *Urban-Rural Interactions*. New York: Springer Science & Business Media.
- Liao, P. & Yip, C. (2018). *Economics of Rural-Urban Migration*. Retrieved October 7, 2020, from <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190625979.013.153>
- Liu, T. & Ceder, A. (2016). Commuting by Customized Bus: A Comparative Analysis with Private Car and Conventional Public Transport in Two Cities. *Journal of Public Transportation*, 19, 55-74.
- Naess, P., Tønnesen, A. & Wolday, F. (2019). How and Why Does Intra-Metropolitan Workplace Location Affect Car Commuting?. *Sustainability*, 11, 1196.
- Ranis, G. & Fei, J.C.H. (1961). A Theory of Economic Development. *The American Economic Review*, 51(4), 533-56.
- Scheele, S. (2018). Municipality attraction and commuter mobility in urban Sweden: An analysis based on longitudinal population data. *Urban Studies*, 55(9), 1875-1903.

- Schneider, D., Harknett, K. & Collins, M. (2018). Working in the Service Sector in Washington State. Retrieved March 17, 2021, from <https://shift.hks.harvard.edu/files/2018/12/Working-in-the-Service-Sector-in-Washington-State.pdf>
- Supunya, P. & Ayuwat, D. (2019). Lifestyle of Generations in the Sub-Urban Case Study: Major Cities in Northeastern Thailand. *Journal of Social and Political Sciences*, 2(2), 366-374.
- Thomas, M. J. (2019). Employment, education, and family: Revealing the motives behind internal migration in Great Britain. *Population, space and place*, 25(4), 2233.
- Thorns, D.C. (2002). *The Transformation of Cities Urban: Theory and Urban Life*. New York: Red Globe Press.
- Tsapenko, I. (2015). Social effects of immigration. *Herald of the Russian Academy of Sciences*. 85, 443-452.
- Zelinsky, W. (1971). The hypothesis of the mobility transition. *Geographical Review*, 61(2), 214-249.
- Zhu, Z., Li, Z., Liu, Y., Chen, H. & Zeng, J. (2017). The impact of urban characteristic sand residents' income on commuting in China. *Transportation Research Part D: Transport and Environment*, 57, 474-483.

ความหมาย กระบวนทัศน์ และการออกแบบการวิจัย ทางรัฐประศาสนศาสตร์ Definition Paradigm and Research Design in Public Administration

อติยาพร ไชยฤทธิ์ (Atiyaphorn Chaiyarit)¹
อธิภัทร สินทรโก (Atipat Sintarako)²

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอองค์ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่สำคัญ 3 ประการ ประกอบด้วย ความหมายของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ กระบวนทัศน์การวิจัย และการออกแบบการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า 1) การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ความเข้าใจ ข้อเท็จจริง แสวงหาคำตอบ โดยอาจมีการทดสอบสมมติฐานหรือไม่ก็ได้ รวมถึงการพัฒนาคำตอบใหม่ที่เป็นระบบ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ความเข้าใจ ข้อเท็จจริง คำตอบ ข้อสรุปความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ รวมถึงองค์ความรู้ใหม่ที่มีความถูกต้องและเชื่อถือได้ในประเด็นที่เกี่ยวกับการบริหารงานภาครัฐ การบริหารการปกครอง การบริหารจัดการสาธารณะ การปกครองภาครัฐหรือหน่วยงานของรัฐ รวมถึงศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับราชการและรัฐบาล 2) กระบวนทัศน์การวิจัย การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์เกิดขึ้นและเติบโตภายใต้กระบวนทัศน์การวิจัยที่แตกต่างกัน และความแตกต่างของกระบวนทัศน์ดังกล่าวเกิดขึ้นจากปรัชญาพื้นฐานของการวิจัยที่แตกต่างกัน กล่าวคือ “แนวคิดปฏิฐานนิยม” เป็นรากฐานของการวิจัยเชิงปริมาณ และ “แนวคิดคัตค้าน

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนินทร์
Corresponding Author, e-mail: atiya2654@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนินทร์

ปฏิฐานนิยม” เป็นรากฐานของการวิจัยเชิงคุณภาพ การทำความเข้าใจกระบวนทัศน์ การวิจัยภายใต้ปรัชญาพื้นฐานของการวิจัยทำให้ผู้วิจัยเข้าใจความแตกต่างของการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณทางรัฐประศาสนศาสตร์ได้อย่างชัดเจน และยังทำให้ผู้วิจัยเข้าใจรากฐานของความแตกต่างของการวิจัยทั้งสองประเภท ซึ่งจะนำไปสู่การออกแบบการวิจัยที่เหมาะสมกับคำถามการวิจัย และ 3) การออกแบบการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ จากปรัชญาพื้นฐานของการวิจัยทำให้การออกแบบการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ มีอยู่ด้วยกัน 3 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) การออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณ 2) การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ และ 3) การออกแบบการวิจัยผสมวิธี การศึกษาองค์ความรู้พื้นฐานทั้งสามประการข้างต้นจะนำผู้วิจัยไปสู่การพัฒนาหัวข้อการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่เหมาะสม และสามารถตอบสนองต่อปรากฏการณ์ที่มีความสำคัญและมีผลต่อความเป็นไปในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

คำสำคัญ: กระบวนทัศน์การวิจัย, การออกแบบการวิจัย, รัฐประศาสนศาสตร์

Abstract

This academic article aims to present the basic knowledge of research in Public Administration which consists of 3 main areas: definition of research in Public Administration, research paradigm and research design in Public Administration. The results of the study were found that 1) Public Administration research is the process of seeking knowledge, understanding facts, seeking answers, testing hypotheses, as well as developing of a new body of knowledge systematically with the goal of obtaining knowledge, understanding, facts, answers, conclusions, relationships of phenomena including new knowledge that is accurate and reliable on issues related to government administration public administration government or government agency including science related to government. 2) For research paradigm in Public Administration the researches arise and grow under different research

paradigms. Such paradigm difference arises from different fundamental philosophies of research. That is to say, “Positivism” is the foundation of quantitative research; whereas, “anti-positivism” is the foundation of qualitative research. Understanding the research paradigm under the basic philosophy of research enables the researchers to clearly understand the differences in qualitative research and quantitative research for Public Administration. It also allows the researchers to understand the differences in the two types of research. This will lead to research designs that are appropriate to the research questions. 3) For research design in Public Administration, there are three types of research designs in Public Administration according to the basic philosophy of research. It consists of 1) quantitative research design, 2) qualitative research design, and 3) mixed-methodology research design. It can be seen that the aforementioned three basic knowledge will lead the researchers to develop appropriate research topics in Public Administration and can respond effectively to phenomena that the researchers are interested in studying.

Keyword: paradigm, research design, Public Administration

1. บทนำ

การวิจัยเป็นวิธีการแสวงหาความรู้ความจริงของมนุษย์ กล่าวคือ การค้นหาคำตอบในสิ่งที่มนุษย์สงสัยจากสัญชาตญาณการเอาตัวรอด เพื่อให้ได้มาซึ่งการพัฒนาแนวทางการดำรงชีพที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตนเองได้มากที่สุด เช่น ความต้องการความสะดวกสบาย ความปลอดภัย รวมไปถึงการเอาชนะภัยธรรมชาติ นอกจากนี้ยังเพื่อตอบสนองต่อสิ่งที่ตนเองอยากรู้จากปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ได้สัมผัส รับรู้ โดยมีเป้าหมายสำคัญในการแสวงหาความรู้ความจริงอยู่ 3 ประการ คือ 1) เพื่ออธิบาย (Explain) เกี่ยวกับเรื่องราวปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น 2) เพื่อคาดคะเนหรือพยากรณ์ (Predict)

เกี่ยวกับเรื่องราวหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นว่าจะเกิดขึ้นเมื่อใด และจะเกิดอย่างไร และ 3) เพื่อควบคุม (Control) การเกิดขึ้นของเรื่องราวหรือปรากฏการณ์ต่างๆ (ชไมพร กาญจนกิจสกุล, 2555, หน้า 1-2) โดยวิธีการแสวงหาความรู้ความจริงของมนุษย์นั้น พอที่จะแบ่งได้เพื่อทำความเข้าใจอยู่ด้วยกัน 4 วิธี คือ 1) การใช้ประสบการณ์ (Experience) 2) การใช้แหล่งความรู้ (Authority) 3) การใช้เหตุผล (Reasoning) และ 4) การทำวิจัย (Research) (ทิพย์สิริ กาญจนวาสี และศิริชัย กาญจนวาสี, 2559, หน้า 12-16) จะเห็นได้ว่าการวิจัยเป็นหนึ่งในวิวัฒนาการของมนุษย์ในการพัฒนาวิธีการแสวงหาความรู้ความจริงที่ช่วยให้มนุษย์ได้มาซึ่งคำตอบที่ตนเองสงสัยจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นรอบตัว เนื่องจากการวิจัยเป็นกระบวนการที่ใช้ทั้งประสบการณ์ แหล่งความรู้ และการใช้เหตุผล ร่วมกันเพื่อแสวงหาความรู้ ความจริง หรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ โดยเน้นการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งต้องอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์และหลักการตรวจสอบยืนยันความถูกต้อง (ทิพย์สิริ กาญจนวาสี และศิริชัย กาญจนวาสี, 2559, หน้า 18)

นับตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันมีนักวิชาการจำนวนมากพยายามที่จะนำเสนอนิยามความหมายของการวิจัยเพื่อให้ผู้สนใจศึกษามีความเข้าใจความหมายของการวิจัยได้อย่างลึกซึ้งและสามารถเชื่อมโยงการแสดงควมหมายผ่านการฉายภาพการวิจัยให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นการถ่ายทอดความหมายของการวิจัยจึงมีวิธีการและจุดมุ่งเน้นเพื่อให้ผู้วิจัยทำความเข้าใจในประเด็นที่แตกต่างกันแต่มีเป้าหมายร่วมกันคือให้ผู้วิจัยสามารถเข้าใจคำว่า การวิจัย ได้อย่างครอบคลุมในทุกมิติ หากจะพิจารณาความหมายของการวิจัยโดยละเอียดพบว่า นักวิชาการส่วนใหญ่นำเสนอความหมายของการวิจัยว่าการวิจัยเป็นกระบวนการที่เป็นระบบ (สุวิมล ตีรกานันท์, 2551; สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2555; สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2555; ทิพย์สิริ กาญจนวาสี และศิริชัย กาญจนวาสี, 2559; ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ, 2559; โชติ บดีรัฐ, 2561; ชไมพร กาญจนกิจสกุล, 2555; Shavelson, R.J., 1988; Kerlinger, 1973) ในการแสวงหาความรู้ ความเข้าใจ ข้อเท็จจริง แสวงหาคำตอบ การทดสอบสมมติฐาน รวมถึงการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ ความเข้าใจ ข้อเท็จจริง คำตอบ ข้อสรุปความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ รวมถึงองค์ความรู้ใหม่ที่มีความถูกต้องและเชื่อถือได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการให้นิยามความหมายของการวิจัยมีจุดมุ่งเน้นเพื่อให้ผู้วิจัยทำความเข้าใจอยู่ 3 ประการ คือ 1) การวิจัยเป็นกระบวนการที่เป็นระบบ 2) การวิจัยเป็นกระบวนการในการแสวงหา

ความรู้ ความเข้าใจ ข้อเท็จจริง แสวงหาคำตอบ การทดสอบสมมติฐาน รวมถึงการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ และ 3) การวิจัยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ ความเข้าใจ ข้อเท็จจริง คำตอบ ข้อสรุปความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ รวมถึงองค์ความรู้ใหม่ที่มีความถูกต้อง (Validity) และเชื่อถือได้ (Reliability)

รัฐประศาสนศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการบริหารงานภาครัฐ ครอบคลุมองค์ความรู้เกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ การบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น การบริหารทรัพยากรมนุษย์ ธรรมาภิบาล เป็นต้น การพัฒนาองค์ความรู้เหล่านี้มีความสำคัญต่อการบริหารงานภาครัฐ และระบบราชการ เนื่องจากองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการพัฒนาจะสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กรของรัฐ และบุคลากรภาครัฐ รวมถึงการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติโดยรวม หนึ่งในวิธีการแสวงหาความรู้ความจริงที่จะได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่นั้นก็คือการวิจัย ทำให้ความรู้พื้นฐานการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นนั้นถือเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษารวบรวมและจะนำไปสู่การเชื่อมโยงความรู้การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ อย่างไรก็ตามก่อนอื่นมีความจำเป็นต้องทำความเข้าใจก่อนว่าการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์เป็นพัฒนาการของการแสวงหาคำตอบและการแสวงหาคำตอบของมนุษย์ที่แยกย่อยออกมาจากการวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่เป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคนที่มีลักษณะเป็นบุคคลและ/หรือกลุ่มบุคคล โดยครอบคลุมประเด็นต่างๆ ได้แก่ สังคมวิทยา การศึกษา การปกครอง (รัฐศาสตร์) กฎหมาย และการบริหารธุรกิจ ซึ่งมีลักษณะการศึกษาที่สำคัญ 2 ลักษณะ คือ การศึกษาถึงความอยู่รอดหรือการดำรงอยู่ขององค์กรหรือกลุ่มบุคคลทางสังคม และการศึกษาถึงการเจริญเติบโตและการขยายตัวทางสังคม (สวีสล ดิรกันันท์, 2551, หน้า 6 – 9) โดยการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์เป็นการศึกษาที่แยกย่อยมาจากศาสตร์ทางสังคมศาสตร์ กล่าวคือ การปกครอง หรือรัฐศาสตร์ นั่นเอง โดยสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration) เคยเป็นแขนงวิชาของวิชารัฐศาสตร์ (Political Science) ถึงแม้ภายหลังจะแยกตัวออกจากสาขาวิชารัฐศาสตร์แล้วแต่ก็ยังคงจัดอยู่ในกลุ่มวิชาทางสังคมศาสตร์ (Social Science) โดยสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มีสถานภาพเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ครอบคลุมเนื้อหาวิชาต่างๆ มากมาย (วรเดช จันทรศร, 2556, หน้า 13 – 23)

ดังนั้นบทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ กระบวนทัศน์การวิจัย และการออกแบบการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ เพื่อเป็นการวางรากฐานการศึกษาการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์สำหรับผู้วิจัยเพื่อนำไปสู่การพัฒนาหัวข้อการวิจัย และการออกแบบการวิจัยที่เหมาะสม และสามารถตอบสนองต่อปรากฏการณ์ที่สำคัญในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่ออธิบายความหมาย และกระบวนทัศน์ของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์
2. เพื่ออธิบายการออกแบบการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์

2. ความหมายของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์

ก่อนการทำความเข้าใจความหมายของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ ผู้วิจัยต้องเข้าใจก่อนว่าคำว่า “การวิจัย” ยังคงสะท้อนความหมายทั่วไป กล่าวคือ กระบวนการแสวงหาความรู้ ความเข้าใจ ข้อเท็จจริง แสวงหาคำตอบ การทดสอบสมมติฐาน รวมถึงการพัฒน่องค์ความรู้ใหม่ที่เป็นระบบ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ ความเข้าใจ ข้อเท็จจริง คำตอบ ข้อสรุปความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ รวมถึงองค์ความรู้ใหม่ที่มีความถูกต้องและเชื่อถือได้ เมื่อความหมายโดยทั่วไปของการวิจัยมาผนวกเข้ากับคำว่า “ทางรัฐประศาสนศาสตร์” จะเป็นการระบุสาขาวิชา (Field) ของศาสตร์ที่ทำการวิจัยเพื่อเจาะจง และกำหนดขอบเขตของประเด็นการวิจัยให้อยู่ภายใต้แก่นองค์ความรู้ของศาสตร์นั้นๆ คำว่า “รัฐประศาสนศาสตร์” (Public Administration) เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการบริหารงานภาครัฐ หรืออาจเรียกเป็นอย่างอื่น เช่น การบริหารการปกครอง การบริหารจัดการสาธารณะ การปกครองภาครัฐหรือหน่วยงานของรัฐ หรือศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับราชการและรัฐบาล (Robert B. Denhardt, 1995, p.12; อิศระ สุวรรณบล, 2547, หน้า 6; วีระศักดิ์ เครือเทพ, 2548, หน้า 7) ในขณะที่เอกสารการสอนชุดวิชาขอบข่ายการศึกษาและวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ (2554, หน้า 6 – 7) ได้นิยามความหมายของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ว่า การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ คือ การศึกษาหาความรู้เพื่อให้พบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางการบริหารภาครัฐอย่างมีแบบแผนตามวิธีวิทยาศาสตร์ จากความหมายของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ดังกล่าว อาจจะแยกลักษณะสำคัญของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ได้ว่า

1) เป็นการศึกษาหาความรู้เพื่อให้พบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่างๆ ของการบริหารในแง่ของการวิจัยพื้นฐานเพื่อสร้าง พัฒนาและพิสูจน์องค์ความรู้ และการวิจัยประยุกต์ เช่น การวิจัยเพื่อค้นหาปัญหาในหน่วยงานภาครัฐ การวิจัยประเมินผล โครงการพัฒนาต่างๆ

2) ปรากฏการณ์ที่ต้องการได้ข้อเท็จจริงเป็นปรากฏการณ์เกี่ยวกับการดำเนินการต่างๆ ของรัฐ เช่น พฤติกรรมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการดำเนินการและพฤติกรรมดังกล่าว

3) การศึกษาหาความรู้นั้นต้องการทำอย่างมีแบบแผนอย่างวิธีการทางวิทยาศาสตร์ โดยต้องกระทำตามขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดปัญหาการวิจัย การออกแบบการวิจัย การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การจัดเตรียมและวางแผนการเก็บข้อมูล การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูลการสรุปผลและรายงานผล การวิจัย

ดังนั้น จึงสรุปความหมายของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจว่า การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ หมายถึง กระบวนการแสวงหาความรู้ ความเข้าใจ ข้อเท็จจริง แสวงหาคำตอบ การทดสอบสมมติฐาน รวมถึงการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นระบบ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ ความเข้าใจ ข้อเท็จจริง คำตอบ ข้อสรุปความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ รวมถึงองค์ความรู้ใหม่ที่มีความถูกต้องและเชื่อถือได้ ในประเด็นที่เกี่ยวกับการบริหารงานภาครัฐ การบริหารการปกครอง การบริหารจัดการสาธารณะ การปกครองภาครัฐหรือหน่วยงานของรัฐ รวมถึงศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับราชการและรัฐบาล

3. กระบวนทัศน์การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2554, หน้า 39 – 43) ได้กล่าวถึง กระบวนทัศน์การวิจัยว่าหมายถึงโลกทัศน์ (World view) ที่ประกอบด้วยความเชื่อ (Belief) ทัศนคติ (Attitude) และพฤติกรรม (Behavior) ที่ต่อเนื่องจากความเชื่อและทัศนคติดังกล่าว กระบวนทัศน์การวิจัยที่แตกต่างกันเพราะมีความเชื่อว่าแนวทางของการวิจัยที่ตนเองจะใช้นั้นมีความเหมาะสมหรือดีกว่าแนวทางที่ตนไม่ได้นำมาใช้

นักวิจัยเชิงปริมาณ มีความเชื่อในรูปแบบของการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์ที่ข้อค้นพบนั้นต้องพิสูจน์ได้ด้วยข้อเท็จจริง (Fact) ที่ได้มาจากข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical data) ที่เก็บรวบรวมมาโดยวิธีการหรือเครื่องมือ (แบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์) ที่สามารถตรวจสอบความถูกต้อง (Validity) และความเชื่อถือได้ (Reliability) ซึ่งต้องเก็บข้อมูลจำนวนมาก (Large sample size) ให้เป็นตัวแทน (Representativeness) ของประชากรทั้งหมดที่ศึกษา ทั้งนี้ ผู้ที่ทำการวิจัยต้องมีเหตุมีผลในการจัดเก็บข้อมูลว่าจะต้องจัดเก็บตัวแปรใดบ้างที่มีความสำคัญในเรื่องนั้นซึ่งได้จากการทบทวนวรรณกรรมและทำการสังเคราะห์ความรู้ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมมาเป็นกรอบแนวคิด (Conceptual framework) ซึ่งประกอบด้วยแนวคิด (Concepts) หรือตัวแปร (Variables) และความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดหรือตัวแปรที่ผู้วิจัยต้องการพิสูจน์ว่าถูกต้องหรือไม่

ในการดำเนินการพิสูจน์ต้องมีการแปลงแนวคิดให้เป็นตัวแปรด้วยการสร้างมาตรวัดตัวแปรเหล่านั้นซึ่งต้องมีการให้คำนิยามนาม (Nominal definition) นิยามจริง (Real definitions) และนิยามปฏิบัติการ (Operational definitions) ในการสร้างมาตรวัดตัวแปรเหล่านั้นต้องมีการสร้างรายการและข้อความ/ข้อคำถามที่ใช้เก็บข้อมูลจากประชากรเป้าหมาย การสร้างมาตรวัดต้องทำให้ถูกต้องทั้งในด้านเนื้อหา (Content) ในด้านการสร้าง (Construct) และในด้านมีความเชื่อถือได้ (Reliability) จึงจะนำไปออกแบบเป็นแบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์เพื่อไปใช้จัดเก็บข้อมูลจากประชากรเป้าหมาย เมื่อได้คำตอบมาแล้วต้องนำมาลงรหัส ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล แล้วทำการวิเคราะห์ด้วยเทคนิควิธีที่เป็นมาตรฐานสากลที่ทั่วโลกยอมรับนั่นคือด้วยวิธีการทางสถิติ ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ทางสถิติคือข้อค้นพบที่ได้จากการดำเนินการตามกระบวนการวิจัยที่ทุกขั้นตอนมีการกำหนดไว้แน่นอน ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องของทุกขั้นตอนของกระบวนการ ข้อค้นพบที่ได้โดยทั่วไปจึงมีความถูกต้อง เชื่อถือได้ และสามารถนำไปใช้ได้ทั่วไปกับประชากรที่เป็นเป้าหมายของการศึกษา

นักวิจัยเชิงคุณภาพ ไม่เห็นด้วยกับแนวทางวิธีดังกล่าวของนักวิจัยเชิงปริมาณ โดยเห็นว่าในการศึกษาใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ไม่ควรมีการกำหนดความคิดเป็นกรอบแนวความคิดไว้ล่วงหน้าเพื่อทดสอบสมมติฐาน (Hypotheses) แต่ควรศึกษาค้นหาความเป็นจริง (Reality) จากประชากรที่เป็นไปตามเป้าหมายของการศึกษาหรือจากการสัมภาษณ์เจาะลึกหรือการสังเกตให้นานพอจนมีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง

จนสามารถอธิบายได้ว่าอะไรคืออะไร และอะไรกับอะไรมีความสัมพันธ์กันอย่างไร จากนั้นจึงสรุปเป็นทฤษฎี หรือคำอธิบายในเรื่องนั้นได้

กระบวนการวิจัยของทั้งสองฝ่ายที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิงจึงส่งผลทำให้แนวคิดเกี่ยวกับการทำวิจัยทั้งสองประเภทแตกต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อการแปลงแนวคิดและกระบวนการทำการวิจัยไปสู่ภาคปฏิบัติที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง แต่ในขั้นตอนนี้จะยังไม่สรุปว่าแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพหรือแนวทางการวิจัยเชิงปริมาณแนวทางไหนดีกว่ากัน ความแตกต่างของกระบวนการขั้นต้นเกิดขึ้นจากปรัชญาพื้นฐานของการวิจัยซึ่งแยกได้เป็น 2 แนวคิด คือ แนวคิดปฏิฐานนิยม (Positivism) และแนวคิดคัดค้านปฏิฐานนิยม (Anti-Positivism) โดยแนวคิดปฏิฐานนิยมเป็นรากฐานของการวิจัยเชิงปริมาณ และแนวคิดคัดค้านปฏิฐานนิยมเป็นรากฐานของการวิจัยเชิงคุณภาพ (สุภางค์ จันทวานิช, 2552, หน้า 4 – 7; ชัยภรณ์ ฌอนศรีเดชชัย, 2561, หน้า 18) การต่อสู้กันระหว่างสองกระบวนการทัศน์ปรากฏในหนังสือและตำรา โดยนักวิชาการบางท่านแยกออกเป็น กระบวนทัศน์ปฏิฐานนิยม กับ กระบวนทัศน์ทางเลือก (Alternative paradigm) (ชาย โพธิสิตา, 2550, หน้า 66) นักวิชาการบางท่านแยกเป็นกระบวนทัศน์ปฏิฐานนิยม กับปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) (จันทร์แรม เรือนแป้น, 2561, หน้า 20) อย่างไรก็ตามแนวคิดคัดค้านปฏิฐานนิยมเป็นกลุ่มเดียวกันกับกระบวนทัศน์ทางเลือก และปรากฏการณ์นิยม โดยการแยกกระบวนทัศน์ออกเป็นสองฝั่ง ทำให้การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพเติบโตด้วยพื้นฐานความคิด ความเชื่อที่ต่างกัน แม้โดยพื้นฐานแล้วการวิจัยทั้งสองวิธีมีต้นกำเนิดจากธรรมชาติจากพื้นฐานการสังเกตความจริงที่เปลี่ยนแปลงไป ศาสตร์ของการวิจัยเชิงปริมาณซึ่งได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ได้พัฒนาวิธีการแสวงหาความรู้จากความจริง ด้วยวิธีการที่วัดในเชิงตัวเลขได้อย่างเป็นรูปธรรม มีอิทธิพลในสาขาทางวิทยาศาสตร์ เช่น ชีววิทยา เคมี ฟิสิกส์ เป็นต้น ขณะที่การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยที่เข้าถึงความจริงของผู้คน และสังคมโดยใช้พื้นฐานทางวัฒนธรรม และให้ความสำคัญกับข้อมูลด้านความรู้สึก โลกทัศน์ ความหมายและวัฒนธรรม เน้นการเข้าไปสัมผัสกับข้อมูลหรือปรากฏการณ์โดยตรง วิธีการจึงมุ่งไปที่การสังเกต การสัมภาษณ์เพื่อค้นหาความหมายที่ปรากฏอยู่เบื้องหลังคำพูดและการกระทำ ศาสตร์ของการวิจัยเชิงคุณภาพกลายมาเป็นทางเลือกการเข้าถึงความจริงในช่วงปี 1980 โดยไม่เน้นการใช้สถิติตัวเลขในการวิเคราะห์ข้อมูลและมุ่งที่จะกระตุ้นหรือก่อให้เกิดสมมติฐานและข้อสรุปใหม่ ๆ มากกว่าพิสูจน์สมมติฐานเดิมนี้คือ

ความแตกต่างของการวิจัยที่มีความเชื่อพื้นฐานต่างกัน (สุภางค์ จันทวานิช, 2552, หน้า 7; วรรณดี สุทธิณารการ, 2556, หน้า 180 – 181)

ภายใต้ความแตกต่างทางกระบวนทัศน์ระหว่างการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีปรัชญาพื้นฐานที่แตกต่างกันนั้น วรรณดี สุทธิณารการ (2556, หน้า 181 – 187) ได้นำเสนอความแตกต่างของการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพไว้อย่างน่าสนใจใน 12 ประเด็น กล่าวคือ 1. การวิจัยเชิงปริมาณเป็นการความรู้แบบนิรนัย (Deductive) ที่เชื่อมโยงไปสู่ความรู้แบบอุปนัย (Inductive) โดยใช้วิธีการทางสถิติ ส่วนงานวิจัยเชิงคุณภาพเป็นความรู้แบบอุปนัย โดยใช้กระบวนการทางภาษาในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย 2. การวิจัยเชิงปริมาณเน้นวัตถุวิสัย (Objective) ขณะที่การวิจัยเชิงคุณภาพนั้นเน้น อัตวิสัย (Subject) 3. การวิจัยเชิงปริมาณพยากรณ์พฤติกรรมมนุษย์ได้โดยใช้วิธีการทางสถิติ ขณะที่การวิจัยเชิงคุณภาพการพยากรณ์อนาคตเกิดขึ้นได้หากมีการศึกษาประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงมาจนถึงปัจจุบัน 4. การวิจัยเชิงปริมาณมุ่งทดสอบสมมติฐานที่จำเพาะเจาะจงบนฐานทฤษฎี (Grand theory) ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งสำรวจสภาพการณ์ทั้งทางกว้างและทางลึกเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ที่มากขึ้น ซึ่งการค้นพบอาจนำไปสู่การพัฒนาทฤษฎีฐานรากขึ้น (Grounded theory) 5. การวิจัยเชิงปริมาณมุ่งการอธิบายบรรยาย หาความสัมพันธ์ไปจนถึงพยากรณ์จากข้อมูล ขณะที่การวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งการสำรวจ ค้นหาความจริงในเชิงลึกเพื่อนำมาสู่การตีความเพื่ออธิบายความหมายของสิ่งที่ศึกษา 6. ในการวิจัยเชิงปริมาณเมื่อต้องการศึกษาภาพกว้าง นักวิจัยเชิงปริมาณใช้วิธีการสำรวจ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistic) ส่วนเมื่อต้องการศึกษาข้อมูลที่ซับซ้อน นักวิจัยใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistic) ส่วนประเภทของการวิจัยเชิงคุณภาพปรากฏในหลากหลายรูปแบบ คือการวิจัยเชิงปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) การศึกษารายกรณี (Case study) การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical research) การวิจัยเพื่อพัฒนาทฤษฎีฐานราก (Grounded theory) 7. การวิจัยเชิงปริมาณเน้นการเก็บข้อมูลที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการวัดเป็นตัวเลखโดยใช้เครื่องมือ เช่น แบบสอบถาม ส่วนการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การบันทึกภาคสนาม คำถามปลายเปิด ข้อมูลที่ได้มีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือ เช่น การตรวจสอบสามเส้า เป็นต้น 8. การวิจัยเชิงปริมาณมุ่งสุ่มกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้เป็นตัวแทนของประชากร แต่การวิจัย

เชิงคุณภาพไม่สามารถอ้างอิงไปสู่ประชากรได้ 9. การวิจัยเชิงปริมาณศึกษาพฤติกรรมของ
ผู้คนภายใต้เงื่อนไขที่จัดกระทำหรือควบคุมได้ ข้อมูลจึงมีลักษณะตัวแปรในเชิงสาเหตุ
และผล ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาพฤติกรรมในสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ ลักษณะ
ข้อมูลเชิงคุณภาพได้จาก คำพูด ภาษา วิวาทะ เป็นต้น 10. การวิจัยเชิงปริมาณอธิบาย
ความสัมพันธ์ในเชิงสถิติ การวิจัยเชิงคุณภาพค้นหาแบบแผน หมวดหมู่ของเรื่อง โดยการ
วิเคราะห์ที่มีลักษณะเป็นองค์รวม 11. การวิจัยเชิงปริมาณสร้างข้อค้นพบที่มีข้อสรุปเชิง
ในทั่วไป สามารถอ้างอิงไปยังประชากรได้ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพข้อค้นพบสามารถ
เป็นตัวแทนของคนในได้ (Insider) และ 12. การวิจัยเชิงปริมาณรายงานผลด้วยวิธีการ
ทางสถิติ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพรายงานข้อมูลในลักษณะของเรื่องเล่าตามบริบทที่ศึกษา
และอ้างอิงจากคำพูดของผู้ให้ข้อมูล

ดังนั้น จากการศึกษากระบวนการทัศน์การวิจัยจะทำให้ผู้วิจัยเข้าใจรากฐานของ
การวิจัยซึ่งโดยทั่วไปนักวิชาการมักกำหนดการวิจัยเพื่อการอธิบายกระบวนการทัศน์โดยใช้เกณฑ์
การแบ่งประเภทการวิจัยไม่ว่าจะเป็นการแบ่งประเภทการวิจัยตามลักษณะข้อมูล
(สุวิมล ติรกันันท์, 2551; ชไมพร กาญจนกิจสกุล, 2555; ปกรณ์ ประจัญบาน, 2552;
จันทร์แรม เรือนแป้น, 2561) หรือการแบ่งประเภทการวิจัยตามปรัชญาพื้นฐานของการ
วิจัย (ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง, 2556) ไปจนถึงการแบ่งตามแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา (ชมัยภรณ์
ถนอมศรีเดชชัย, 2561) ที่ล้วนแล้วแต่แบ่งประเภทการวิจัยออกเป็น 2 ประเภท คือ
การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งการอธิบายความแตกต่างของการวิจัย
ทั้งสองประเภทภายใต้กระบวนการทัศน์ที่แตกต่างกันที่เกิดจากปรัชญาพื้นฐานของการวิจัย
มีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้ผู้วิจัยเข้าใจระเบียบวิธีวิจัยที่แตกต่างของการวิจัยทั้งสองประเภท
ว่ามาจากสาเหตุใด และนำไปสู่การพัฒนาหัวข้อการวิจัย การออกแบบการวิจัย และ
การเลือกประเภทของการวิจัยที่ตอบสนองต่อปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาอย่างมี
ประสิทธิภาพ

สำหรับการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์กระบวนการทัศน์การวิจัยเชิงปริมาณเข้ามา
มีอิทธิพลต่อการออกแบบวิธีการแสวงหาความรู้ความจริงในทางรัฐประศาสนศาสตร์
เมื่อประมาณปลายทศวรรษที่ 1950 และต้นทศวรรษที่ 1960 ซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิวัติ
ทางพฤติกรรมศาสตร์ทำให้นักรัฐประศาสนศาสตร์สนใจต่อ “การศึกษาเรื่องของพฤติกรรม
มนุษย์” มากขึ้นแทนการให้ความสำคัญต่อการศึกษารื่องของสถาบันทางการเมือง จนทำให้

วิชารัฐประศาสนศาสตร์กลายเป็น “สหวิทยาการ” (Interdisciplinary) ที่เริ่มให้ความสนใจศึกษาวิชาต่าง ๆ อาทิ สังคมวิทยา จิตวิทยา มานุษยวิทยา เป็นต้น รวมถึงนักรัฐประศาสนศาสตร์เริ่มรับเอาวิธีการศึกษาทางวิทยาศาสตร์เข้ามาใช้ในศาสตร์ของตน นั่นก็คือ เวลาทำการศึกษาก็จะเริ่มต้นด้วยการตั้งและทดสอบสมมติฐาน และหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลก็จะวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative Method) ซึ่งเป็นวิธีการของแนวคิดปฏิฐานนิยม สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพเกิดขึ้นจากผลของการประชุมที่ Minnowbrook เมื่อปี ค.ศ. 1968 ทำให้นักวิชาการทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์หันมาใช้วิธีการตรงกันข้ามกับ “วิธีการทางวิทยาศาสตร์” ที่ตั้งอยู่บนรากฐานของแนวคิดปฏิฐานนิยม (สำนักประจักษ์นิยม) โดยแนวทางการศึกษาใหม่นี้เรียกว่า “แนวทางการศึกษาแบบทฤษฎีการกระทำ” ที่ตั้งอยู่บนรากฐานแนวคิดปรากฏการณ์นิยม ซึ่งอยู่ในกลุ่มคัดค้านปฏิฐานนิยม (จุมพล นิมพานิช, 2551, หน้า 73 – 76) นับเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการใช้วิธีการแสวงหาความรู้จริงจากการวิจัยทั้งสองประเภทในทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่จะนำไปสู่การออกแบบการวิจัยที่เหมาะสมกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ต่อไป

4. การออกแบบการวิจัย

การออกแบบการวิจัย เป็นการวางแผนกระบวนการดำเนินงานวิจัยอย่างมีศาสตร์และศิลป์ (science and art) เพื่อให้ได้รับผลการศึกษาวิจัยที่สามารถตอบโจทย์หรือปัญหาการวิจัยได้อย่างถูกต้องเชื่อถือได้และมีประสิทธิภาพ (ประหยัดเวลาและทรัพยากรการวิจัย) มากที่สุด เท่าที่นักวิจัยจะสามารถกระทำได้ในทางปฏิบัติจริง โดยคำนึงถึงธรรมชาติของโจทย์การวิจัยศักยภาพด้านการวิจัยของนักวิจัย ทรัพยากรที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งปัจจัยที่อยู่และไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของนักวิจัยด้านอื่นๆ อันเป็นเงื่อนไขเกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย ตามสาระในความหมายโดยนัยดังกล่าวนี้ ไม่ได้หมายความว่า การออกแบบการวิจัยจะช่วย “บอก” นักวิจัยอย่างชัดเจนว่าจะต้องทำ (หรือไม่ทำ) อะไรบ้าง แต่จะช่วย “เสนอแนะ” แนวทางให้แก่ นักวิจัยเกิดความมั่นใจว่าจะสามารถรวบรวมข้อมูลหลักฐานต่าง ๆ ได้สอดคล้องและตอบโจทย์การวิจัยได้อย่างถูกต้องและเชื่อถือได้ นั่นคือ การออกแบบการวิจัยมีความสำคัญต่อการช่วยลดโอกาสในการได้ข้อสรุปผลการศึกษาวิจัยที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากข้อมูลหลักฐานที่นักวิจัยรวบรวมมาได้ (องอาจ นัยพัฒน์, 2554, หน้า 13)

นอกจากนี้การออกแบบการวิจัยยังเป็นการกำหนดโครงสร้างหรือเค้าโครงของกิจกรรมที่ผู้วิจัยต้องกระทำเพื่อที่จะได้มาซึ่งข้อมูลจากประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างในอันที่จะตอบปัญหาการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดได้อย่างถูกต้อง แม่นยำ มีวัตถุประสงค์ และประหยัด ผลจากการออกแบบการวิจัย คือ ได้แบบ หรือแผนการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยใช้เป็นแผนปฏิบัติการวิจัย (เอกสารการสอนชุดวิชาขอบข่ายการศึกษาและวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์, 2554, หน้า 43) หากจะกล่าวถึงการออกแบบการวิจัยว่าเป็นการดำเนินการในส่วนใด ณรงค์ โพธิ์พฤกษานันท์ (2550, หน้า 109 – 110) ได้สรุปไว้ว่าการออกแบบการวิจัยเป็นการดำเนินการวิจัยอย่างเป็นระบบ และใช้ระเบียบวิธีการวิจัยให้เหมาะสม โดยมีองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ คือ 1) การดำเนินการวิจัย รวมถึงขั้นตอนการวิจัยว่าจะทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เมื่อไร 2) การเลือกแบบแผนการวิจัย ควรจะเลือกแบบแผนการวิจัยอะไรจึงจะเหมาะสมกับวัตถุประสงค์การวิจัยและตัวแปร และ 3) ระเบียบวิธีวิจัย หมายความว่ารวมถึงการเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และวิธีการสุ่มตัวอย่าง เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการเก็บ และการวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผล และสรุปผล ตลอดจนการทำรายงานผลการวิจัยเป็นขั้นตอนสุดท้าย

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปการออกแบบการวิจัยเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจว่า การออกแบบการวิจัย เป็นการวางแผนการวิจัยไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบของคำถามการวิจัยที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ในวัตถุประสงค์การวิจัย โดยผู้วิจัยจะต้องคำนึงถึงความถูกต้อง ความเหมาะสม ความน่าเชื่อถือ ความแม่นยำ มีวัตถุประสงค์ และความมีประสิทธิภาพ ซึ่งครอบคลุมกระบวนการต่าง ๆ ได้แก่ การกำหนดขั้นตอนการวิจัย การกำหนดพื้นที่ การเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (การเลือกกลุ่มเป้าหมายการวิจัย) การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง การสุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ไปจนถึงการนำเสนอผลการศึกษา

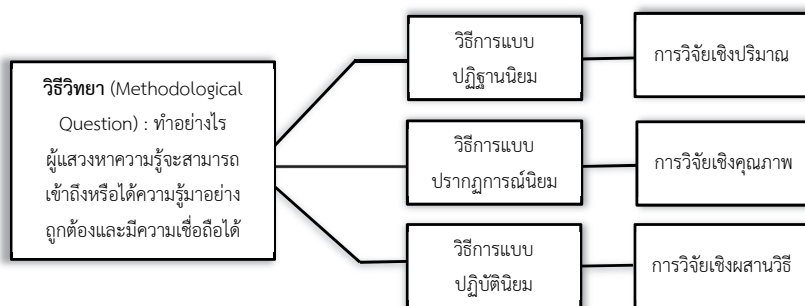
การออกแบบการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์เป็นการอธิบายการออกแบบการวิจัยอยู่ 3 ประเภท กล่าวคือ 1) การออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณ 2) การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ และ 3) การออกแบบการวิจัยผสมวิธี โดยประเภทการวิจัยทั้งสามประเภทนี้เป็นการจัดประเภทการวิจัยโดยใช้เกณฑ์ลักษณะของข้อมูลหรือการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างไรก็ตามเพื่อให้ผู้วิจัยเข้าใจรากฐานสำคัญของการวิจัยแต่ละประเภท ผู้วิจัยควรทราบถึงความแตกต่างทางกระบวนการค้นคว้าการวิจัยภายใต้ฐานคติเชิงปรัชญาของการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยผานวิธี เพื่อนำไปสู่การออกแบบการวิจัยได้อย่างเหมาะสมกับคำถามการวิจัยของผู้วิจัย โดยความแตกต่างภายใต้กระบวนทัศน์การวิจัยของการวิจัยแต่ละประเภทได้อธิบายไว้แล้วในส่วนของเนื้อหากระบวนทัศน์การวิจัย

การอธิบายฐานคติเชิงปรัชญาของการวิจัยเพื่อเชื่อมโยงความแตกต่างของการวิจัยแต่ละประเภะนั้น ยังมีประเด็นที่น่าสนใจ กล่าวคือ การแสวงหาความรู้ความจริงมีคำถามเชิงปรัชญาที่ผู้แสวงหาความรู้ต้องการหาคำตอบอยู่ 3 คำถามที่สำคัญ กล่าวคือ 1) ภววิทยา (Ontological Question) เป็นการแสวงหาคำตอบจากคำถามที่ว่า อะไรคือรูปแบบและธรรมชาติของความจริง 2) ญาณวิทยา (Epistemological Question) เป็นการแสวงหาคำตอบจากคำถามที่ว่า อะไรคือธรรมชาติของความสัมพันธ์ระหว่างผู้แสวงหาความรู้ (The Knower) และความรู้ (The Known) และผู้แสวงหาความรู้จะรู้ได้อย่างไรว่าได้ล่วงรู้หรือเข้าถึงความรู้แล้ว และ 3) วิธีวิทยา (Methodological Question) เป็นการแสวงหาคำตอบจากคำถามที่ว่า ทำอย่างไรผู้แสวงหาความรู้จะสามารถเข้าถึงหรือได้ความรู้มาอย่างถูกต้องและมีความเชื่อถือได้ (Guba & Lincoln, 1994, pp.109; Lincoln & Guba, 2000, pp. 168)

จากคำถามเชิงปรัชญาข้างต้นวิธีการแสวงหาคำตอบจากคำถามเชิงปรัชญาของวิธีวิทยา (Methodological Question) นั้นมีอยู่ด้วยกัน 3 วิธี (ดังภาพที่ 1) คือ 1) การแสวงหาคำตอบโดยใช้วิธีการแบบปฏิฐานนิยม 2) การแสวงหาคำตอบโดยใช้วิธีการแบบปรากฏการณ์นิยม (คัดค้านปฏิฐานนิยม/ตีความ/สร้างสรรค์นิยม) และ 3) การแสวงหาคำตอบโดยใช้วิธีการแบบปฏิบัตินิยม โดยวิธีการแสวงหาคำตอบดังกล่าวนำไปสู่การออกแบบการวิจัย (องอาจ นัยพัฒน์, 2554, หน้า 10) คือ

1. การแสวงหาคำตอบโดยใช้วิธีการแบบปฏิฐานนิยม เป็นวิธีการแสวงหาความรู้ความจริงด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ
2. การแสวงหาคำตอบโดยใช้วิธีการแบบปรากฏการณ์นิยม (คัดค้านปฏิฐานนิยม/ตีความ/สร้างสรรค์นิยม) เป็นวิธีการแสวงหาความรู้ความจริงด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และ
3. การแสวงหาความรู้โดยใช้วิธีการแบบปฏิบัตินิยม เป็นวิธีการแสวงหาความรู้ความจริงด้วยวิธีการผานวิธีระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

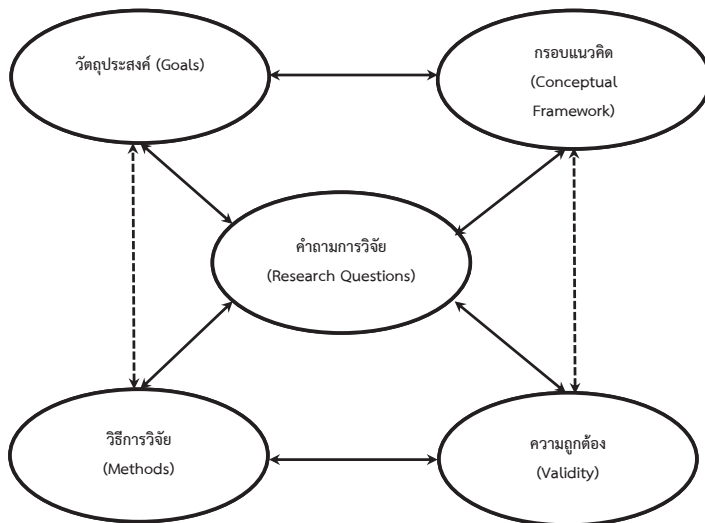
ภาพที่ 1 วิธีการแสวงหาคำตอบจากคำถามเชิงวิธีวิทยา (Methodological Question)
ที่มา: สรุปกองอาจ นัยพัฒน์ (2554, หน้า 14 – 15)

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นทำให้มีวิธีการออกแบบการวิจัยอยู่ด้วยกัน 3 ประเภท กล่าวคือ การออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณ การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ และการออกแบบการวิจัยเชิงผสมวิธี ซึ่งมีนักวิชาการต่างประเทศที่ได้แบ่งประเภทการออกแบบการวิจัยออกเป็น 3 ประเภทเช่นเดียวกัน ได้แก่ Creswell (2005); Gall, M., Gall, J. & Borg (2003); Johnson & Christensen (2004); McMillan & Wergin (2005); McMillan & Schumacher (2000) เป็นต้น ซึ่งการออกแบบการวิจัยทั้ง 3 ประเภทนี้ กองอาจ นัยพัฒน์ (2554, หน้า 14 – 15) ได้อธิบายไว้อย่างน่าสนใจดังนี้

1. การออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการออกแบบการวิจัยที่มีลำดับขั้นตอนค่อนข้างเข้มงวดตายตัว โดยมุ่งเน้นรวบรวมข้อมูลหลักฐานเชิงปริมาณ โดยอาศัยการวัดค่าตัวแปรต่าง ๆ จากตัวอย่าง (sample) ที่สุ่มมาจากประชากรเป้าหมาย (target population) แทนปรากฏการณ์ที่นักวิจัยสนใจแสวงหาความรู้ความจริง ให้ออกมาอยู่ในรูปตัวเลขที่สามารถเจนนับได้ (quantitative measures) แล้วจึงวิเคราะห์ข้อมูลหลักฐานเชิงปริมาณที่รวบรวมได้นี้ด้วยวิธีการทางสถิติ เพื่อสืบค้นหาข้อสรุปผลของการศึกษาวิจัยสำหรับใช้ตอบคำถาม หรือทดสอบสมมุติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ล่วงหน้าด้วยตรรกะการคิดแบบนิรนัยได้อย่างถูกต้อง เทียงตรง เชื่อมั่นได้ และเป็นปรนัย

2. การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการออกแบบการศึกษาวิจัยที่มีลักษณะยืดหยุ่นรวมทั้งเป็นพลวัต มีการปรับเปลี่ยนได้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในระหว่างการวิจัย โดยมีจุดมุ่งเน้นเพื่อทำความเข้าใจ การตีความ และการให้ความหมายปรากฏการณ์ใด ๆ ที่นักวิจัยต้องการแสวงหาความรู้ความจริง โดยผ่านทางข้อมูลหลักฐานเชิงคุณภาพหรือที่ไม่อยู่ในรูปตัวเลข เช่น ข้อความ ภาพ หรือสัญลักษณ์ ที่สะท้อนทัศนะหรือมุมมองของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับการปรากฏการณ์นั้น แล้วนักวิจัยจึงวิเคราะห์และตีความ/สรุปรวบรวมขึ้นเป็นข้อสรุปผลของการวิจัยด้วยตรรกะการให้เหตุผลแบบอุปนัยจากข้อมูลหลักฐานที่รวบรวมได้ เพื่อตอบคำถามการวิจัยได้อย่างถูกต้องเชื่อถือได้ เป็นที่เข้าใจได้ และสมเหตุสมผล

ในขณะที่ Maxwell (2013, pp.4 – 5) ได้อธิบายความยืดหยุ่นของการออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านองค์ประกอบการวิจัย (ดังภาพที่ 2) ที่อธิบายปฏิสัมพันธ์ของการออกแบบการวิจัย ทั้ง 5 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์การวิจัย 2) กรอบแนวคิดการวิจัย 3) คำถามการวิจัย 4) วิธีการวิจัย และ 5) ความถูกต้องของการวิจัย ว่าองค์ประกอบทั้ง 5 องค์ประกอบในการออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันทั้งนี้ การทำวิจัยเชิงคุณภาพไม่จำเป็นต้องเริ่มต้นจากคำถามการวิจัยหรือนำคำถามการวิจัยไปควบคุมองค์ประกอบอื่น ๆ ผู้วิจัยสามารถเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ หรือกรอบแนวคิดการวิจัยในระหว่างการทำวิจัยก็ได้ ในขณะที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ จะส่งผลต่อองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งก็ได้ ซึ่งจะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการขยายขอบเขตการวิจัยใหม่ การอธิบายในส่วนนี้ Maxwell (2013) พยายามสะท้อนให้เห็นถึงความยืดหยุ่นของการออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งมีความแตกต่างอย่างมากกับการออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณ

ภาพที่ 2 รูปแบบปฏิสัมพันธ์ของการออกแบบการวิจัย

ที่มา: Joseph A. Maxwell, 2013, p. 5

นอกจากนี้ จุ่มพล หนีมพานิช (2551, หน้า 212 – 216) ได้อธิบายการออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพในทางรัฐประศาสนศาสตร์ ว่าเป็นการวางแผนเพื่อกำหนดแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมายของข้อมูล โดยเน้นไปที่ความสัมพันธ์หรือปฏิสัมพันธ์เชิงการบริหารในสังคมการเมืองได้สังคมการเมืองหนึ่ง หรือในองค์กรหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในสภาพการณ์ที่เป็นอยู่จริง โดยสามารถแบ่งประเภทการวิจัยเชิงคุณภาพทางรัฐประศาสนศาสตร์ไว้ 4 ประเภท ได้แก่ การออกแบบการวิจัยกรณีศึกษา การออกแบบการวิจัยเชิงพรรณนา การออกแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติ และการออกแบบการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา

3. การออกแบบการวิจัยเชิงผสมวิธี เป็นการออกแบบการวิจัยที่ผสมผสานวิธีการรวบรวมและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเข้าด้วยกัน ทั้งที่เกิดขึ้นภายในขั้นตอน (Within-stage mixed design) หรือตามแนวขวางระหว่างขั้นตอนต่าง ๆ (across-stage mixed design) ในการศึกษาวิจัยเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในกระบวนการผสมผสานวิธีการทั้งสองนี้ นักวิจัยจะต้องใช้ดุลยพินิจอย่างมีวิจารณญาณ

ตัดสินใจที่สำคัญอย่างน้อย 3 ประการ ในการเลือกกลยุทธ์ในการผสมผสานวิธีการวิจัย 2 รูปแบบ คือ การให้ลำดับความสำคัญ (priority) ลำดับเวลา (sequence) และขั้นตอนผสมผสานหรือบูรณาการ (stages of mix or integration) ในการนำข้อมูลหลักฐานการวิจัยแต่ละรูปแบบมาใช้ เพื่อสืบค้นหาและ/หรือสรรค์สร้างข้อสรุปผลการศึกษาวิจัยตอบคำถามการวิจัยที่สนใจใคร่รู้ได้อย่างถูกต้องเที่ยงตรง เป็นที่เข้าใจได้ชัดเจน เชื่อถือได้ และสมเหตุสมผล

สำหรับประเด็นการโต้แย้งทางวิชาการที่ว่าวิธีการเชิงปริมาณ วิธีการเชิงคุณภาพ หรือวิธีการผสมผสานทั้งสองวิธี วิธีการใดมีความถูกต้องเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการออกแบบกระบวนการแสวงหาความรู้ความจริงมากกว่ากัน จึงไม่อาจตอบได้อย่างแน่นอนตายตัวในทุกกรณี จึงไม่มีประโยชน์อะไรที่จะโต้แย้ง ถกเถียง หรือทำสงครามทางแนวคิดความเชื่อที่มีรากฐานมาจากการยึดถือกระบวนทัศน์แตกต่างกัน (paradigm wars) ของนักวิจัยแต่ละคนในวิถีทางที่ไม่สร้างสรรค์ ในทางตรงกันข้าม การมีความเข้าใจแนวคิดความเชื่อพื้นฐานของแต่ละกระบวนทัศน์อย่างลึกซึ้ง เพื่อให้เกิดการตระหนักถึงข้อดีและข้อจำกัดของฐานคติแต่ละกระบวนทัศน์ แล้วใช้ดุลยพินิจเลือกวิธีการหรือการออกแบบการวิจัยโดยใช้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งบนฐานคติเชิงปรัชญาของกระบวนทัศน์ในกระบวนทัศน์หนึ่ง และหรือบูรณาการผสานระเบียบวิธีการทั้งสองเข้าด้วยกัน เพื่อให้สามารถใช้ได้อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติของประเด็นคำถามหรือโจทย์การวิจัยที่ต้องการค้นหาคำตอบ และจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมทั้งเหมาะสมกับบริบทของการศึกษาวิจัย (องอาจ นัยพัฒน์, 2554, หน้า 10) รวมไปถึงเพื่อให้การแสวงหาความรู้ความจริง สามารถตอบคำถามของปัญหาการวิจัยได้อย่างถูกต้องแม่นยำและมีความน่าเชื่อถือ

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าผู้วิจัยควรให้ความสำคัญกับการออกแบบการวิจัย เพื่อให้การแสวงหาคำตอบจากคำถามการวิจัยของผู้วิจัยมีความน่าเชื่อถือ และได้คำตอบที่ถูกต้อง โดยการเลือกวิธีการดำเนินการวิจัยที่เหมาะสมสอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา ซึ่งการออกแบบการวิจัยก็คือ การเลือกวิธีการดำเนินการวิจัย ซึ่งจะประกอบไปด้วย การกำหนดขั้นตอนการวิจัย การกำหนดพื้นที่ การเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (การเลือกกลุ่มเป้าหมายการวิจัย) การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง การสุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล เชื่อมโยงไปจนถึงการนำเสนอผลการศึกษา

สำหรับวิธีการดำเนินการวิจัยเชิงผานวิธีนั้น เมื่อผู้วิจัยทราบวิธีการดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ และวิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพแล้ว การดำเนินการวิจัยเชิงผานวิธีไม่ว่าจะเป็นการผานแบบผานสองส่วนเท่าเทียมกัน การผานเด่นที่การวิจัยเชิงปริมาณ การผานเด่นที่การวิจัยเชิงคุณภาพ หรือการผานแบบผานตามความซับซ้อนของโครงการวิจัย ผู้วิจัยก็จะสามารถดำเนินการออกแบบได้ตามความเหมาะสมกับคำถามการวิจัย เนื่องจากผู้วิจัยมีความรู้พื้นฐานทั้งวิธีการดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณและวิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพตามที่ได้อธิบายไปแล้วในเบื้องต้น

5. สรุป

ความรู้พื้นฐานการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์อันประกอบด้วยความหมายของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ กระบวนทัศน์การวิจัย และการออกแบบการวิจัย เป็นองค์ความรู้ที่มีความสำคัญต่อผู้วิจัยในฐานะเป็นรากฐานของการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่ลึกซึ้ง และมองภาพกระบวนการวิจัยที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างมีระบบ เนื่องจากการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ ความเข้าใจ ข้อเท็จจริง แสวงหาคำตอบ โดยอาจมีการทดสอบสมมติฐานหรือไม่ก็ได้ รวมถึงการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นระบบ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ความเข้าใจ ข้อเท็จจริง คำตอบ ข้อสรุปความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ รวมถึงองค์ความรู้ใหม่ที่มีความถูกต้องและเชื่อถือได้ ในประเด็นที่เกี่ยวกับการบริหารงานภาครัฐ การบริหารการปกครอง การบริหารจัดการสาธารณะ การปกครองภาครัฐหรือหน่วยงานของรัฐ รวมถึงศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับราชการและรัฐบาล การศึกษาความหมายของการวิจัย จะช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจขอบข่ายของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็นใดในทางสังคม สำหรับองค์ความรู้ กระบวนทัศน์การวิจัย จะทำให้ผู้วิจัยเข้าใจการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ว่าเกิดขึ้นและเติบโตภายใต้กระบวนทัศน์การวิจัยที่แตกต่างกัน และความแตกต่างของกระบวนทัศน์ดังกล่าวเกิดขึ้นจากปรัชญาพื้นฐานของการวิจัยที่แตกต่างกัน กล่าวคือ แนวคิดปฏิฐานนิยมเป็นรากฐานของการวิจัยเชิงปริมาณ และแนวคิดคัดค้านปฏิฐานนิยมเป็นรากฐานของการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการทำความเข้าใจกระบวนทัศน์การวิจัยภายใต้ปรัชญาพื้นฐานของการวิจัยทำให้ผู้วิจัยเข้าใจความแตกต่าง

ของการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณได้อย่างชัดเจน ซึ่งจะนำไปสู่การออกแบบการวิจัยที่เหมาะสมกับคำถามการวิจัย และ องค์ความรู้สุดท้ายคือ การออกแบบการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ ประกอบด้วย 1) การออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณ 2) การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ และ 3) การออกแบบการวิจัยผสมวิธี ที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของระเบียบวิธีวิจัยแต่ละประเภทจากอิทธิพลของกระบวนทัศน์การวิจัยได้อย่างชัดเจน เช่น หากผู้วิจัยเลือกออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณ แสดงให้เห็นว่าผลการศึกษาการวิจัยดังกล่าวจะนำเสนอออกมาในรูปแบบของตัวเลขวิธีการทางสถิติ และหากผู้วิจัยเลือกออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ แสดงให้เห็นว่าผลการศึกษาจะนำเสนอออกมาในรูปแบบของการพรรณนาความ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าองค์ความรู้พื้นฐานทั้งสามประการข้างต้นจะนำผู้วิจัยไปสู่การพัฒนาหัวข้อการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่เหมาะสม และสามารถตอบสนองต่อปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

6. บทวิเคราะห์

การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ ความเข้าใจ ข้อเท็จจริง แสวงหาคำตอบ โดยอาจมีการทดสอบสมมติฐานหรือไม่ก็ได้ รวมถึงการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นระบบ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ ความเข้าใจ ข้อเท็จจริง คำตอบ ข้อสรุปความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ รวมถึงองค์ความรู้ใหม่ที่มีความถูกต้องและเชื่อถือได้ ในประเด็นที่เกี่ยวกับการบริหารงานภาครัฐ การบริหารการปกครอง การบริหารจัดการสาธารณะ การปกครองภาครัฐหรือหน่วยงานของรัฐ รวมถึงศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับราชการและรัฐบาล โดยการแบ่งประเภทวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ออกเป็น การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพเกิดขึ้นจากปรัชญาพื้นฐานของการวิจัยที่แตกต่างกัน กล่าวคือ การวิจัยเชิงปริมาณอยู่ภายใต้แนวคิดปฏิฐานนิยม และการวิจัยเชิงคุณภาพอยู่ภายใต้แนวคิดคัดค้านปฏิฐานนิยม ส่งผลให้การออกแบบการวิจัยที่เหมาะสมกับคำถามการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ มีอยู่ด้วยกัน 3 รูปแบบ กล่าวคือ 1) การออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณ 2) การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ และ 3) การออกแบบการวิจัยผสมวิธี ซึ่งมีอิทธิพลต่อการพัฒนาหัวข้อการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ และการออกแบบการวิจัยที่เหมาะสมต่อประเด็นที่ทำการวิจัย อีกทั้งยังส่งผลให้ผู้วิจัยสามารถกำหนดระเบียบวิธีวิจัยที่สามารถตอบสนองต่อปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

7. เอกสารอ้างอิง

- จันทร์แรม เรือนแป้น. (2561). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Research Methodology in Social Science)**. กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.
- จุมพล หนิมพานิช. (2551). **การวิจัยเชิงคุณภาพในทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์** พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยภรณ์ ถนอมศรีเดชชัย. (2561). **ระเบียบวิธีวิจัย กระบวนการ เทคนิคสำหรับการวิจัยทางการบริหารจัดการภาครัฐ**. กรุงเทพฯ: โพธิ์เพชร ก้าวใหม่.
- ชไมพร กาญจนกิจสกุล. (2555). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์**. ตาก: โปรเจ็คท์ ไฟฟ์-โฟว์.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2550). **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- โชติ บดีรัฐ. (2561). **วิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์เบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรงค์ โพธิ์ฤกษ์. (2550). **ระเบียบวิธีวิจัย**. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- ทิพย์สิริ กาญจนวาสี และศิริชัย กาญจนวาสี. (2559). **วิธีวิทยาการวิจัย: Research Methodology**. กรุงเทพฯ: ทริบิการพิมพ์และตรายาง.
- ปกรณ์ ประจัญบาน. (2552). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Research Methodology in Social Science)**. พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์.
- ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง. (2556). **การทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ : หลักการ วิธีปฏิบัติ สถิติ และคอมพิวเตอร์**. ชลบุรี: come in.
- วรรณดี สุทธิธารการ. (2556). **การวิจัยเชิงคุณภาพ: การวิจัยในกระบวนการค้นทางเลือก**. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- วิระศักดิ์ เครือเทพ. (2548). **คุณภาพแห่งรัฐ กระบวนทัศน์แห่งการศึกษา รัฐประศาสนศาสตร์**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ. (2559). **การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาติ ประสิทธิรัฐสินธุ์. (2554). **วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพยุคใหม่** (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดดา.

- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2555). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์** (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2552). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ** (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพงษ์ โสธนะเสถียร. (2555). **หลักและทฤษฎีการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพฯ: ระเบียบทอง.
- สุวิมล ตีรกานันท์. (2551). **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ** (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2554). **การออกแบบการวิจัย: วิธีเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และ ผสมผสานวิธี (Research Design: Quantitative, Qualitative, and Mixed Methods Approaches)** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อิสระ สุวรรณบล. (2547). **การพัฒนาระบบบริหารภาครัฐ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เอกสารการสอนชุดวิชาขอขบ่าการศึกษาและวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์. (2554). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Creswell, J. W. (2005). **Educational research: Planning, conducting, and evaluating qualitative and quantitative research** (2nd ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson-Merrill Prentice Hall.
- Gall, M.D., Gall, J.P., & Borg, W.R. (2003). **Educational research: Introduction** (7th ed.). Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Guba, E.G., & Lincoln, Y.S. (1994). **Competing paradigms in qualitative research**. In N.K. Denzin & Y.S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Johnson, R.B., & Christensen, L. (2004). **Educational research: Quantitative, Qualitative, and Mixed approaches** (2nd ed.). Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Kerlinger, F.N. (1973). **Foundations of Behavioral Research**. New York: Rinehart and Winston, Inc., 1973.

- Lincoln, Y.S., & Guba, E.G. (2000). **Paradigmatic controversies, contradictions and emerging confluences**, In N.K. Denzin & Y.S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Maxwell, J. Alex. (2013). **Qualitative research design: an interactive approach**. Thousand Oaks, Calif: Sage.
- McMillan, J.H. & Schumacher, S. (2000). **Research in education: A conceptual Introduction** (5th ed.). New York: Longman.
- McMillan, J.H. & Wergin. (2005). **Understanding and evaluating educational research** (3rd ed.). Upper Saddle River, NJ: Merrill Prentice Hall.
- Robert B. Denhardt. (1995). **Public Administration: An Action Orientation**. Boston: Wad wort Publishing Company.
- Shavelson, R.J. (1988). **Statistical Reasoning for the Behavioral Sciences**. Boston: Allyn and Bacon, Inc.

[การคอร์รัปชัน คือ โรคร้าย]: อุปลักษณ์เชิงมนโทัศน์
ของผู้ใช้ภาษาไทยในห้องสนทนาเกี่ยวกับการเมือง
CORRUPTION IS CRITICAL DISEASE:
A Study of Conceptual Metaphor Toward
Thai Language Users via Chat room involved
in Political Issues

ธนพล เอกพจน์ (Thanapon Eakapont)¹

วิรัช วงศ์ภินันท์วัฒนา (Wirat Wongpinunwatana)²

ปานปัน ปลั่งเจริญศรี (Panpan Plangcharoensri)³

บทคัดย่อ

การคอร์รัปชัน เป็นการทุจริตหรือการใช้อำนาจไม่เป็นธรรมเพื่อผลประโยชน์เกี่ยวกับทรัพย์สิน ตำแหน่ง บทบาทหน้าที่หรือผลประโยชน์อื่นใดเป็นปรากฏการณ์เชิงลบที่ผู้ใช้ภาษาไทยนามโนทัศน์เกี่ยวกับโรคร้ายมาใช้อธิบายเชิงเปรียบเทียบกับการคอร์รัปชันในบริบทการเมือง งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์รูปคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนอุปลักษณ์เชิงมนโทัศน์ [การคอร์รัปชัน คือ โรคร้าย] ของผู้ใช้ภาษาไทยตามทฤษฎีการศึกษาอุปลักษณ์เชิงมนโทัศน์ของเลคอฟฟ์และจอห์นสัน (1980) รวบรวมข้อมูลจากห้องสนทนาบนเว็บไซต์พันทิปดอทคอม โดยเลือกศึกษาเฉพาะห้อง “ราชดำเนิน” ซึ่งเป็นห้องสนทนาในประเด็นเกี่ยวกับการเมือง

¹ อาจารย์ ดร. ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Dr., Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Naresuan University

E-mail: Thanapone@nu.ac.th (Corresponding Author)

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Assistant professor Dr., Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University

E-mail: wirat@kku.ac.th

³ อาจารย์ประจำภาควิชาศึกษาทั่วไป (ภาษาอังกฤษ) วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Lecturer., General Education, English program, Sukhothai College of Dramatic Arts, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts

E-mail: paintpanpan@gmail.com

ผลการวิจัยพบรูปคำอุปลักษณ์ที่เปรียบเทียบการคอร์รัปชันเป็นโรคร้าย จำนวน 35 คำ จัดกลุ่มตามวงความหมายได้ 5 กลุ่ม ได้แก่ 1. คำเรียกชื่อโรคร้าย 2. ผู้ป่วย 3. การแพร่กระจายของโรค 4. ผลกระทบจากโรค และ 5. วิธีการรักษาและผลจากการรักษาโรค สะท้อนอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่มีมุมมองว่า [การคอร์รัปชัน คือ โรคร้าย] ที่เป็นอันตรายต่อสังคมและประเทศชาติโดยนำประสบการณ์ที่รับรู้เกี่ยวกับลักษณะอาการหรือผลกระทบจากโรคร้ายมาเปรียบเทียบเพื่อสื่อการรับรู้ถึงผลเสียจากการคอร์รัปชัน จึงสะท้อนมุมมองว่า การคอร์รัปชันเป็นสิ่งที่ควรได้รับการแก้ไขหรือเป็นโรคที่ต้องรักษาให้หายไปจากสังคมไทย

คำสำคัญ: การคอร์รัปชัน, โรคร้าย, ห่วงสนทนาเกี่ยวกับการเมือง, อุปลักษณ์เชิงมนทัศน์

Abstract

Corruption is defined as cheating or utilizing power which is unfair in order to receive benefits associated with properties, positions, roles and others. This is considered as a negative phenomenon whereby language users bring conceptual metaphor concerning critical disease to comparatively describe with the corruption in political context. Therefore, the objective of this research is to analyze metaphorical expressions that reflect the conceptual metaphor CORRUPTION IS CRITICAL DISEASE through Thais according to Conceptual Metaphor Approach proposed by Lakoff and Johnson (1980). Data is collected from Chat room on Pantip website entitled Ratchadamnoen where political topics are mainly selected to discuss.

The result revealed 35 metaphorical expressions which compare corruption is critical disease and they are grouped regarding to 5 lexical fields; 1. addressing terms of critical disease 2. Patient 3. Disease spreading 4. Disease effect 5. Treatment and Disease's result. These reflect Thai language users perspective through conceptual metaphor CORRUPTION IS

CRITICAL DISEASE that affects harmfully for social and national levels because their experiences which perceive critical disease symptoms and side effects are brought to comparatively interpret in order to recognize disadvantages of corruption. Therefore, corruption should be resolved or metaphorically, the disease must be medically cured from Thai society.

Keywords: Corruption, Critical Disease, Political Chat Room, Conceptual Metaphor

1. บทนำ

“คอร์รัปชัน” หรือ “Corruption” เป็นคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ หมายถึง การโกง เบียดบัง ทูจริต ฉ้อราษฎร์บังหลวง และการรับสินบน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ในมุมมองการเมือง การคอร์รัปชัน คือพฤติกรรมเบี่ยงเบนในด้านการใช้อำนาจสาธารณะ เพื่อสร้างผลประโยชน์ ตำแหน่ง ทรัพย์สิน การให้สินบน ชื่อเสียงเกียรติยศด้วยการละเมิด กฎหมายหรือมาตรฐานศีลธรรม เพื่อให้ได้ผลประโยชน์ส่วนตนและเฉพาะกลุ่ม การคอร์รัปชัน จึงเป็นอาชญากรรม (crime) ประเภทหนึ่งที่สะท้อนจากพฤติกรรมที่มีขอบ เจริญผลประโยชน์ (สังคีต พิริยะรังสรรค์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2537; ฐานันท์ วรรณโกวิทย์, 2554; จารุวรรณ สุขุมลพงษ์, 2556)

หากพิจารณาถึงสาเหตุของการคอร์รัปชัน จารุวรรณ สุขุมลพงษ์ (2556) อธิบาย ว่ามีสาเหตุมาจากระบบเศรษฐกิจและการครองชีพที่เหลื่อมล้ำ ระบบบริหารราชการที่ไม่โปร่งใส การขาดจิตสำนึกเรื่องศีลธรรมความดีงาม และการทุจริตในกฎหมายและวิธีพิจารณา การคอร์รัปชันในสังคมมีหลายรูปแบบ ดังที่ สังคีต พิริยะรังสรรค์ (2549) ได้ศึกษา และจำแนกไว้ อาทิ การแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจ, การฉกฉวยทรัพยากรของรัฐมาเป็นของครอบครัว, การมีผลประโยชน์ทับซ้อน, การใช้อิทธิพลทางการเมืองหาผลประโยชน์, ปกปิดการบริหารงานที่ไม่ถูกต้อง, การใช้นโยบาย กฎหมาย กฎเกณฑ์ ขอบบังคับอย่างมีอคติ และลำเอียง, การให้และการรับสินบน การขู่เข็ญบังคับและการให้สิ่งล่อใจ, ผู้บริหารประเทศ กระทำตนเป็นผู้อุปถัมภ์รายใหญ่ของประเทศโดยใช้นโยบายประชานิยม, ทูจริตการเลือกตั้งหรือการทุจริตด้วยวิธีต่าง ๆ ฯลฯ

จะเห็นได้ว่าจากคำนิยาม สาเหตุและรูปแบบของการคอร์รัปชัน สื่อความหมายและสะท้อนภาพด้านลบของการคอร์รัปชันว่าเป็นสิ่งไม่ดีที่ส่งผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติ จึงเป็นประเด็นทางสังคมที่มีเงื่อนไข ซับซ้อน และมีการกล่าวถึงในบริบทต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบททางการเมืองที่มีการแสดงความคิดเห็น ตลอดจนวิพากษ์วิจารณ์ การคอร์รัปชัน และการทำงานของนักการเมืองอย่างแพร่หลายตามสื่อในสังคมไทย ดังเช่น “ห้องราชดำเนิน” บนเว็บไซต์พันทิปดอทคอม (<https://pantip.com/forum/rajdumnern>) ซึ่งเป็นห้องสนทนาแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนมุมมองทางการเมือง การปกครอง รัฐบาล กฎหมาย และการทำงานของนักการเมือง จากการสำรวจข้อมูล คณะผู้วิจัยสังเกตว่าอุปลักษณะเป็นกลวิธีทางภาษาที่มีการใช้สื่อสารในบริบทที่กล่าวถึง การคอร์รัปชันอย่างแพร่หลาย สะท้อนความคิดหรือมุมมองความเข้าใจของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อการคอร์รัปชัน เลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) ชีวตี ศรีลัมพ์ (2548) และ ศุภชัย ตั๊ววิชัย (2549) อธิบายว่า ในมุมมองภาษาศาสตร์ปริชาวน (Cognitive Linguistics) อุปลักษณะ (Metaphor) คือ รูปภาษาแสดงการเปรียบเทียบ สิ่งหนึ่งให้เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สัมพันธ์กับกระบวนการคิด การเรียนรู้ การกระทำ ประสบการณ์ และการให้เหตุผลของมนุษย์ คณะผู้วิจัยพบว่า ห้องสนทนาราชดำเนิน ผู้ใช้ภาษาไทย เปรียบเทียบการคอร์รัปชันด้วยมโนทัศน์ต่าง ๆ ปรากฏเด่นชัดที่สุด คือ การนำมโนทัศน์ โรคร้ายที่รับรู้จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันอย่างการเจ็บป่วยทางกายมาเปรียบเทียบ โดยสื่อให้เห็นว่า การคอร์รัปชันเป็นสิ่งที่น่ากลัว อันตรายและเป็นภัยต่อสังคม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 “เรื่องโกงด้วยผู้ปฏิบัติ มันเหมือนกันทุกโครงการของรัฐ ประเทศนี้ป่วยด้วยโรคคอร์รัปชัน ยากรักษา”

(ชื่อสมาชิก ทิวากาล : 2557)

ตัวอย่างที่ 2 “เรารู้ว่าการคอร์รัปชันคือมะเร็งของประเทศอย่างแท้จริง”

(สมาชิกหมายเลข 7303260 : 2565)

ตัวอย่างที่ 3 “การทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งเป็นเหมือนโรคร้ายกัดกินประเทศไทย มาโดยตลอด”

(สมาชิกหมายเลข 4228815 : 2565)

ตัวอย่างข้อความข้างต้น พบการนำรูปคำอุปลักษณ์ที่อยู่ในวงความหมายเกี่ยวกับโรคภัย อาทิ คำเรียกชื่อโรคภัย (โรค(ยาก)รักษา), โรคภัย, มะเร็ง) คำแสดงอาการหรือผลกระทบจากโรค (ป่วย) และ คำแสดงผลจากการรักษา (ยากรักษา) มากล่าวถึงการคอร์รัปชันในเชิงเปรียบเทียบ สะท้อนอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่มีมุมมองว่า [การคอร์รัปชัน คือ โรคภัย] โดยเป็นการนำลักษณะเด่นบางประการในมนทัศน์โรคภัย อาทิ ลักษณะ อาการหรือผลที่ได้รับจากโรค ฯลฯ มาอธิบายเพื่อสื่อความเข้าใจถึงลักษณะหรือผลกระทบของการคอร์รัปชัน ทั้งนี้ จากตัวอย่างดังกล่าวเป็นเพียงบางส่วนของหลักฐานทางภาษา (linguistic evidence) คณะผู้วิจัยยังพบการใช้รูปคำอุปลักษณ์โรคภัยในบริบทที่กล่าวถึงการคอร์รัปชันในบริบทการเมืองจำนวนมาก จึงศึกษารูปคำอุปลักษณ์และอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ที่เปรียบการคอร์รัปชันเป็นโรคภัยในระบบบริหารของผู้ใช้ภาษาไทยตามทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ (Conceptual metaphor theory) ของ เลคอฟฟ์ และจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) เพื่อขยายผลการวิจัย ตลอดจนเพื่อให้ทราบถึงมุมมองของผู้ใช้ภาษาไทยที่มีต่อการคอร์รัปชันชัดเจนยิ่งขึ้น

จากการทบทวนงานวิจัยที่ศึกษาอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์เกี่ยวกับการเมืองในประเทศไทย พบงานของ อุษา พลุดิษฐ์วิบูลย์ (2544) รัชนิยา กลิ่นน้ำหอม (2551) กนกกาญจน์ วรสีหะ (2555) บุญยเสนอ ตริวิเศษ (2560) อุมารัตย์ ขาติไอยรานนท์ (2561) รวมทั้งงานของ กมลทิพย์ สมบูรณ์พงษ์ และเชิดชัย อุดมพันธ์ (2563) งานวิจัยเหล่านี้ศึกษาอุปลักษณ์ที่สื่อมนทัศน์การเมืองในมุมมองต่าง ๆ เช่น มุมมองการเมือง, การชุมนุมทางการเมือง, ความขัดแย้งทางการเมือง และแนวคิดคอมมิวนิสต์ โดยศึกษาจากตัวบทหลายประเภท อาทิ ถ้อยคำพูดของนักการเมือง การอภิปรายไม่ไว้วางใจ การนำเสนอข่าวการเมืองของหนังสือพิมพ์ และบทกวีที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการเมือง ผลการวิจัยสะท้อนอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาไทยที่มีต่อการเมืองในหลายแง่มุม

จากการทบทวนงานวิจัยที่ศึกษาอุปลักษณ์การคอร์รัปชันในประเทศไทย พบเพียงงานของ นฤดล จันทรจารุ พงษ์ปดินทร์ อัมรินทร์นุเคราะห์ โกสินทร์ ปัญญาธิสิน พลวี ประเสริฐสม และญาณินท์ สวนะคุณานนท์ (2563) ที่ทำวิจัยเรื่อง อุปลักษณ์เชิงมนทัศน์กับการแก้ปัญหาคอร์รัปชัน ภายใต้โครงการ ภาษากับการคอร์รัปชัน (Language and Corruption) เป็นงานวิจัยเชิงบูรณาการภาษาศาสตร์กับการแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชัน งานวิจัยนี้มุ่งทดลองเพื่อทดสอบการรับรู้อุปลักษณ์ ที่ต่างกันว่าส่งผลต่อความคิดของ

ผู้รับสารที่ต่างกันอย่างไร โดยให้กลุ่มตัวอย่างอ่านข้อความและบทความขนาดสั้นที่มีเนื้อหาเปรียบเทียบการคอร์รัปชันด้วยมโนทัศน์โจร มโนทัศน์โรค มโนทัศน์ไฟไหม้บ้าน และมโนทัศน์เรืออัปปาง เพื่อทดสอบว่าตัวอย่างข้อความอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์ต่างกันจะส่งผลต่อความคิดที่เกี่ยวกับการคอร์รัปชันของผู้รับสารอย่างไรในการให้เหตุผลเพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชัน ผลการทดลองแสดงให้เห็นว่า เมื่อให้กลุ่มตัวอย่างอ่านบทความที่นำเสนอ การคอร์รัปชันด้วยอุปลักษณ์โจร พบว่า มีการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาและปราบปราม ในขณะที่ผลการอ่านบทความที่นำเสนอการคอร์รัปชันด้วยอุปลักษณ์โรค พบว่า มีการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาแบบป้องกัน นอกจากนี้เมื่อกลุ่มตัวอย่างศึกษาบทความที่นำเสนอเนื้อหาบทความที่เปรียบเทียบการคอร์รัปชันเป็นเรืออัปปาง พบว่า ควรพิจารณาจากการทำงานของผู้นำและนโยบายประเทศ และเมื่อกลุ่มตัวอย่างอ่านบทความที่มีการเปรียบเทียบการคอร์รัปชันเป็นไฟไหม้บ้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีมุมมองว่าการแก้ปัญหการคอร์รัปชันเป็นเรื่องของประชาชนและความร่วมมือของหลากหลายภาคส่วน

งานวิจัยของนฤตล จันทรจารย์ และคณะเป็นงานวิจัยที่ศึกษาอุปลักษณ์ตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาณในมุมมองใหม่ ที่มุ่งศึกษาการแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชันจากการตีความอุปลักษณ์ในมุมมองของผู้รับสาร เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ในการทบทวนประเด็นการวิจัย พบว่ายังมีประเด็นที่สามารถศึกษาต่อได้คือ การวิเคราะห์รูปคำอุปลักษณ์และอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับการคอร์รัปชันในบริบทการเมืองจากมุมมองผู้ใช้ภาษาไทย คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเพื่อขยายขอบเขตองค์ความรู้ต่อไป นอกจากนี้ เมื่อสำรวจงานวิจัยต่างประเทศพบว่าการวิเคราะห์อุปลักษณ์คอร์รัปชันในบริบทการเมือง ได้แก่ งานของ นิโกร (Negro, 2015) ที่ทำวิจัยเรื่อง CORRUPTION IS DIRT: METAPHORS FOR POLITICAL CORRUPTION IN THE SPANISH PRESS มุ่งวิเคราะห์อุปลักษณ์ที่เปรียบเทียบการคอร์รัปชันเป็นสิ่งสกปรกในมุมมองสื่อหนังสือพิมพ์ในประเทศสเปน พบอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์สิ่งสกปรกจำนวน 3 มโนทัศน์ ได้แก่ CORRUPTION IS MUD (โคลน), CORRUPTION IS A STAIN (คราบ) และ CORRUPTION IS ROT (สิ่งที่บูดเน่า) ผลการวิจัยที่ปรากฏสะท้อนว่า ในมุมมองของสื่อที่นำเสนอข่าวเกี่ยวกับการเมืองในประเทศสเปนมีมโนทัศน์ว่า การคอร์รัปชันเป็นสิ่งไม่พึงประสงค์ที่ต้องขจัดหรือชำระล้างให้หมดไปจากสังคม

งานวิจัยของ นิโกร (Negro, 2015) มุ่งศึกษาอุปลักษณ์การคอร์รัปชันเฉพาะ การเปรียบด้วยมนทัศน์สิ่งสกปรกเท่านั้น ในขณะที่งานวิจัยเรื่องต่อมาจะวิเคราะห์ อุปลักษณ์การคอร์รัปชันในหลายมนทัศน์ ดังงานของ คาโซกา และ บราตู (Kazoka & Bratu, 2018) ที่ศึกษาเรื่อง Metaphors of corruption in the news media coverage of seven European countries คาโซกา และ บราตู ศึกษาอุปลักษณ์เกี่ยวกับการคอร์รัปชัน จากการรายงานข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในสหภาพยุโรป ได้แก่ ฝรั่งเศส ฮังการี อิตาลี ลัตเวีย โรมาเนีย สโลวาเกีย และสหราชอาณาจักร โดยวิเคราะห์อุปลักษณ์จากคำหลัก ที่สื่อความหมายถึง การคอร์รัปชัน ได้แก่ คำว่า corruption (การทุจริต), bribery (การติดสินบน), kickback (เงินใต้โต๊ะ), embezzlement (การยักยอกเงิน), collusion (การสมคบคิด), favouritism (การเล่นพรรคเล่นพวก), nepotism (ลัทธิเครือญาตินิยม), clientelism (ลัทธิการอุปถัมภ์) และ familism (ลัทธิครอบครัวนิยม) ผลการวิจัยพบการใช้รูปคำอุปลักษณ์ที่อยู่ในวงความหมายเกี่ยวกับรางวัลเกียรติยศ การศึกษา การเล่นเกม การสูบบุหรี่ ฯลฯ มาเปรียบเทียบเพื่ออธิบายการคอร์รัปชันให้เข้าใจและสื่อการรับรู้ที่ชัดเจนมากขึ้น

จากการทบทวนวรรณกรรม จะเห็นได้ว่า ประเด็นอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ การคอร์รัปชันยังมีการศึกษาไม่แพร่หลาย จึงสนใจวิเคราะห์เพื่อให้เห็นมุมมองเชิงเปรียบเทียบของผู้ใช้ภาษาไทย โดยศึกษาเฉพาะประเด็นการนำมนทัศน์ไรคร้ายมาใช้เป็นอุปลักษณ์เพื่อทำความเข้าใจมนทัศน์การคอร์รัปชันในบริบทการเมือง เพราะจากการสำรวจข้อมูลในท้องราชดำเนินบนเว็บไซต์พันทิปดอทคอม พบว่า มีการใช้อุปลักษณ์ ไรคร้ายอย่างเด่นชัด จึงมุ่งวิเคราะห์รูปคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ [การคอร์รัปชัน คือ ไรคร้าย] จากมุมมองของผู้ใช้ภาษาไทยตามทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ของเลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มเติม และขยายองค์ความรู้ในการศึกษาอุปลักษณ์ประเด็นการคอร์รัปชันทางการเมืองในบริบทสังคมไทย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์รูปคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [การคอร์รัปชัน คือ โรคร้าย] ของผู้ใช้ภาษาไทยในห้องสนทนาราชดำเนินบนเว็บไซต์พันทิปดอทคอม

3. แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (Conceptual metaphor theory) ของเลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์รูปคำอุปลักษณ์เพื่อสะท้อนอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาไทยที่เปรียบการคอร์รัปชันเป็นโรคร้าย ทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (Conceptual metaphor theory) เรียกโดยย่อว่า CMT เป็นหนึ่งในทฤษฎีการศึกษาความหมายตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน (Cognitive Linguistics) หรือ อรรถศาสตร์ปริชาน (Cognitive semantics) ที่มุ่งเน้นวิเคราะห์ความหมายที่สัมพันธ์กับการใช้ภาษา ความคิด การให้เหตุผล การกระทำ และประสบการณ์ของมนุษย์ เกิดขึ้นโดยนักภาษาศาสตร์ปริชานสองคน คือ เลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) ที่เขียนหนังสือชื่อ “Metaphors we live by” ตีพิมพ์เมื่อประมาณปี ค.ศ. 1980 เลคอฟฟ์และจอห์นสัน อธิบายว่า แต่เดิมอุปลักษณ์เป็นสิ่งที่พบในงานประพันธ์ เป็นเครื่องมือที่สร้างสุนทรียภาพหรือความงามทางภาษาของกวีเท่านั้น โดยจะปรากฏคำเชื่อม “คือ” หรือ “เป็น” ในข้อความ เขาพบว่า อุปลักษณ์เป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับความคิด (Thought) และการกระทำ (Action) พบได้จากการสนทนาทั่วไป เพราะโดยพื้นฐานของมนุษย์จะมีระบบมโนทัศน์ (conceptual system) ที่เป็นอุปลักษณ์เปรียบเทียบสิ่งที่เข้าใจยาก ซับซ้อนให้เข้าใจง่ายขึ้นด้วยการนำสิ่งที่ป็นรูปธรรมจากประสบการณ์หรือกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันมาทำความเข้าใจ โดยไม่จำเป็นต้องปรากฏคำเชื่อมอุปลักษณ์คือคำว่า “คือ” หรือ “เป็น” ในประโยคเสมอไป แต่พิจารณาจากคำที่แสดงการเปรียบเทียบหรือรูปคำอุปลักษณ์

ยกตัวอย่างเช่น ในมุมมองของผู้ใช้ภาษาอังกฤษเปรียบ [จิตใจ คือ เครื่องจักร] THE MIND IS A MACHINE⁴ ดังข้อความ “My mind just isn’t **operating** today.” จากข้อความพบการนำคำที่อยู่ในวงความหมายเกี่ยวกับเครื่องจักร คือ “operating” (การดำเนินการ, ปฏิบัติการ, การเดินเครื่อง) มากล่าวเปรียบเทียบถึงการทำงานของจิตใจ ให้สื่อความกระจ่างชัดว่าจิตใจมีกระบวนการทำงานเหมือนเครื่องจักร หรือการเปรียบ [จิตใจ คือ วัตถุเปราะบาง] THE MIND IS A BRITTLE OBJECT ในข้อความ “He mind **snapped**” เป็นการเปรียบเทียบจิตใจมนุษย์ที่มีลักษณะเป็นนามธรรม ชับซ้อน ไม่มีภาพหรือรูปลักษณ์ที่ชัดเจนให้รับรู้ง่ายขึ้นโดยสื่อว่า จิตใจสามารถแตกหักได้เหมือนวัตถุ ดังปรากฏการนำคำที่อยู่ในวงความหมายเกี่ยวกับสภาพของวัตถุเปราะบาง คือคำว่า “snapped” ในบริบทนี้หมายถึง แตกหรือทำให้แตกหักมาใช้เป็นอุปลักษณ์

รูปคำ “operating” และ “snapped” ที่ปรากฏในข้อความ เรียกว่า รูปคำอุปลักษณ์⁵ (Metaphorical Expressions) เลคอฟฟ์และจอห์นสัน อธิบายว่ารูปคำอุปลักษณ์เป็นสิ่งที่สามารถสะท้อนอุปลักษณ์เชิงโนทัศน์⁶ (Conceptual Metaphor) หรือ โนทัศน์เชิงเปรียบเทียบในระบบปริชาณผู้ใช้ภาษาได้ การเปรียบเทียบนี้จะป็นกระบวนการทำความเข้าใจโนทัศน์ที่เป็นนามธรรมผ่านสิ่งที่ป็นรูปธรรมในลักษณะการถ่ายโยงความหมาย (Mapping process) แบบทิศทางเดียวจากวงความหมายต้นทางหรือแบบเปรียบ (Source domain) ซึ่งเป็นโนทัศน์รูปธรรมที่มาจากกรเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ดังเช่นมโนทัศน์ MACHINE และ BRITTLE OBJECT โดยสะท้อนจากรูปคำอุปลักษณ์

⁴ สรุเชษฐ์ พิชิตพงศ์เผ่า (2553) อธิบายว่า “ในภาษาอังกฤษเมื่อจะเขียนแสดงหรือกล่าวถึงอุปลักษณ์เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะต้องทำให้คำหรือข้อความเหล่านั้นมีลักษณะโดดเด่นและแตกต่างไปจากคำหรือข้อความปกติ โดยทั่วไปจะใช้วิธีการพิมพ์คำหรือข้อความภาษาอังกฤษที่แสดงมโนอุปลักษณ์ (อุปลักษณ์เชิงโนทัศน์) ด้วยอักษรตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมดทุกคำ... ส่วนในภาษาไทยไม่มีอักษรพิมพ์ใหญ่อย่างในภาษาอังกฤษ เมื่อจะเขียนแสดงหรือกล่าวถึงอุปลักษณ์เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะต้องทำให้คำหรือข้อความเหล่านั้นมีลักษณะโดดเด่นและแตกต่างไปจากคำหรือข้อความปกติ โดยทั่วไปจะเลือกใช้เครื่องหมายเส้นเหลี่ยม หรือ [...] คร่อมคำหรือข้อความที่เป็นอุปลักษณ์นั้นไว้”

⁵ วงวิชาการด้านภาษาศาสตร์ประเทศไทยมีการบัญญัติศัพท์ที่ใช้แทนคำว่า Metaphorical Expressions หลายคำ เช่น ถ้อยคำอุปลักษณ์ คำอุปลักษณ์ รูปภาษาแสดงอุปลักษณ์ รูปคำอุปลักษณ์ รูปภาษาแสดงการเปรียบเทียบ งานวิจัยนี้เลือกใช้คำว่า “รูปคำอุปลักษณ์”

⁶ Conceptual Metaphor เป็นคำภาษาอังกฤษ ในวงวิชาการด้านภาษาศาสตร์ประเทศไทยบัญญัติศัพท์เพื่อใช้แทนคำนี้หลายคำ ได้แก่ อุปลักษณ์เชิงโนทัศน์ มโนอุปลักษณ์ มโนทัศน์เชิงอุปลักษณ์ และอุปลักษณ์เชิงโนทัศน์ งานวิจัยนี้ใช้คำว่า อุปลักษณ์เชิงโนทัศน์

ที่พบในข้อความและถ้อยความหมายหรือการเชื่อมโยงเชิงเปรียบเทียบคุณสมบัติที่คล้ายกันบางประการไปยังวงความหมายปลายทางหรือสิ่งที่ถูกเปรียบ (Target domain) ดังเช่น มโนทัศน์ MIND ที่เป็นนามธรรมซับซ้อนให้เห็นภาพและเข้าใจ

จากการทบทวนทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (Conceptual metaphor theory) ของเลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) คณะผู้วิจัยจะนำมาปรับใช้ในการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพรวมของรูปคำอุปลักษณ์ อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ และกระบวนการถ้อยความหมายเชิงเปรียบเทียบการคอร์รัปชันเป็นโรคร้ายในระบบบริหารผู้ใช้ภาษาต่อไป

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

4.1 ขั้นทบทวนวรรณกรรม

สำรวจและทบทวนเอกสารที่เกี่ยวกับทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ในบริบทการเมือง ตลอดจนประเด็นการคอร์รัปชันในประเทศไทยและต่างประเทศ

4.2 ขั้นตอนคัดเลือกประเด็นและแหล่งข้อมูล

คณะผู้วิจัยเลือกศึกษาอุปลักษณ์เกี่ยวกับการคอร์รัปชันในบริบทการเมือง เนื่องจากเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ซับซ้อน ตลอดจนเป็นประเด็นที่มีการกล่าวถึงอย่างแพร่หลายตามสื่อสังคมไทย จึงสนใจศึกษาอุปลักษณ์เพื่อให้ทราบถึงมุมมองของผู้ใช้ภาษาไทยที่มีต่อการคอร์รัปชัน โดยคัดเลือกแหล่งข้อมูล คือ เว็บไซต์พันทิปดอทคอม ซึ่งเป็นสื่อกลางการแสดงออกของการใช้ภาษาของบุคคลทุกเพศทุกวัยที่ให้บริการห้องสนทนาในหัวข้อที่หลากหลายตามความสนใจของผู้ใช้บริการ งานวิจัยนี้เลือกศึกษาจากห้องสนทนาราชดำเนินบนเว็บไซต์พันทิปดอทคอม (<https://pantip.com/forum/rajdumnern>) ซึ่งเป็นห้องสนทนาที่เข้าถึงได้อย่างสาธารณะ เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูลเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง รัฐบาล กฎหมาย และการทำงานของนักการเมืองในรูปแบบกระดานสนทนา และจากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น พบว่า

มีการใช้อุปลักษณะโรคร้ายสื่อสารเกี่ยวกับการคอร์รัปชันอย่างโดดเด่น เนื่องจากเป็น
โมทัศน์พื้นฐานที่สัมพันธ์กับประสบการณ์และสถานการณ์เกี่ยวกับโรคร้ายและการ
เจ็บป่วยในสังคม งานวิจัยนี้จึงพิจารณาคัดเลือกศึกษาเฉพาะอุปลักษณะในประเด็นดังกล่าว
เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์อุปลักษณะการคอร์รัปชันในสังคมไทยต่อไป

4.3 ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนมีนาคม
พ.ศ. 2566 โดยรวบรวมรูปคำอุปลักษณะ การคอร์รัปชัน จากห้องสนทนาราชดำเนิน
โดยสืบค้นด้วยสำคัญ คือคำว่า “คอร์รัปชัน” “การคอร์รัปชัน” ในช่องค้นหา พบจำนวน
3,250 กระู้ จากนั้นใช้วิธีการค้นหาและสังเกต แบบเปรียบเทียบ (Source domain) คือ
รูปคำอุปลักษณะที่อยู่ในวงความหมายหรือวงมโนทัศน์เกี่ยวกับโรคร้ายที่แสดงการ
เปรียบเทียบกับสิ่งที่ถูกเปรียบ (Target domain) คือ มโนทัศน์คอร์รัปชันที่สื่อผ่านรูปคำ
“คอร์รัปชัน” “การคอร์รัปชัน” ทั้งนี้ จะนับรูปคำอุปลักษณะที่ปรากฏเพียงครั้งเดียว
ไม่นับซ้ำ พบรูปคำอุปลักษณะโรคร้ายจำนวน 35 รูปคำ

4.4 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการจำแนกหมวดหมู่หรือวงความหมายรูปคำอุปลักษณะโรคร้ายตาม
เกณฑ์ความหมายจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2556) หนังสือคลังคำของ
นวรรธน์ พันธุมธา (2550) และพิจารณาจากบริบทการใช้ภาษา เช่น ระบาด, แพร่กซึม
ทุกเซลล์, ลูกกลม, แพร่ระบาด ฯลฯ เป็นรูปคำอุปลักษณะที่อยู่ในวงความหมายเกี่ยวกับ
การแพร่กระจายของโรค จากนั้นวิเคราะห์ลักษณะเด่นที่คล้ายคลึงกันระหว่างแบบ
เปรียบเทียบ (โรคร้าย) และสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (การคอร์รัปชัน) เพื่อให้ทราบถึงลักษณะที่เหมือนกัน
ระหว่างสองมโนทัศน์ เช่น การนำคำที่มีความหมายเกี่ยวกับการแพร่กระจายของโรคมา
กล่าวถึงการคอร์รัปชัน เพื่อสื่อให้เห็นว่าเป็นโรคร้ายที่ยากต่อการควบคุมอาการ สามารถ
เติบโต แพร่กระจาย ลูกกลม สร้างความทรมานแก่ผู้ป่วยเช่นเดียวกับการคอร์รัปชัน
เป็นปัญหาที่สะสมมานาน ขยายวงกว้างและเป็นสิ่งที่แก้ไขได้ยาก หลังจากวิเคราะห์ลักษณะ
เด่นเชิงเปรียบเทียบแล้ว ขั้นตอนถัดมาคือ วิเคราะห์กระบวนการถ่ายโยงความหมายหรือ
เชื่อมโยงมโนทัศน์เชิงเปรียบเทียบจากวงความหมายต้นทางคือ มโนทัศน์โรคร้าย ไปสู่
วงความหมายปลายทางคือมโนทัศน์การคอร์รัปชันในระบบปริฐานของผู้ใช้ภาษาไทย
โดยจะแสดงเป็นแผนผังจำลองระบบความคิดเชิงเปรียบเทียบ ดังภาพ

อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [การคอร์รัปชัน คือ โรคร้าย]

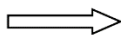
วงความหมายต้นทาง

วงความหมายปลายทาง

[โรคร้าย]

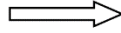
[การคอร์รัปชัน]

A

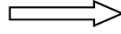
B

A

B

A

B

ฯลฯ

ฯลฯ

ภาพที่ 1 ตัวอย่างแบบจำลองอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ [การคอร์รัปชัน คือ โรคร้าย]

A แทนลักษณะเด่นที่สะท้อนจากรูปคำอุปลักษณ์โรคร้ายในวงความหมายต้นทางหรือแบบเปรียบ

B แทนลักษณะเด่นของการคอร์รัปชันซึ่งเป็นวงความหมายปลายทางหรือสิ่งที่ถูกเปรียบที่สัมพันธ์กับลักษณะเด่นของโรคร้ายในวงความหมายต้นทาง

ลูกศร เป็นสัญลักษณ์แทนกระบวนการถ่ายโยงความหมายเชื่อมโยงลักษณะเด่นในวงความหมายต้นทางไปยังวงความหมายปลายทางแบบทิศทางเดียวในระบบปริชาณผู้ใช้ภาษาไทย

4.5 ขั้นสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด แสดงทัศนะเชิงอภิปรายผลการวิจัย และให้ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

5. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบการนำคำที่มีความหมายเกี่ยวกับโรคร้ายมากล่าวเชิงเปรียบเทียบกับการคอร์รัปชัน จำนวน 35 คำ จัดกลุ่มวงความหมายของรูปคำอุปลักษณ์ได้ 5 กลุ่ม ได้แก่ 1. คำเรียกชื่อโรคร้าย 2. ผู้ป่วย 3. การแพร่กระจายของโรค 4. ผลกระทบจากโรค และ 5. วิธีการรักษาและผลจากการรักษาโรค สะท้อนให้เห็นการเชื่อมโยงเชิงเปรียบเทียบลักษณะเด่นบางประการในมโนทัศน์โรคร้ายมาอธิบายมโนทัศน์การคอร์รัปชันในบริบททางการเมืองจากมุมมองของผู้ใช้ภาษาไทย ดังนี้

5.1 รูปคำอุปลักษณ์คำเรียกชื่อโรคร้าย เป็นการนำคำที่สื่อความหมายเกี่ยวกับโรคร้ายมาใช้เปรียบเทียบเพื่อกล่าวถึง การคอร์รัปชัน จากข้อมูลพบจำนวน 6 คำ ได้แก่ โรค (ยารักษา) โรคร้าย มะเร็ง มะเร็งต่อมคอร์รัปชัน มะเร็งร้าย และมะเร็งขั้นสุดท้าย รูปคำอุปลักษณ์เหล่านี้สื่อมุมมองว่า การคอร์รัปชันเป็นโรคที่อันตรายต่อชีวิตมนุษย์ ผ่านการนำประสบการณ์ที่รับรู้เกี่ยวกับโรคร้ายแรงในชีวิตประจำวันมาทำความเข้าใจเชิงเปรียบเทียบ เพื่อให้เห็นว่า การคอร์รัปชันเป็นโรคที่สามารถส่งผลกระทบต่อระบบร่างกายอย่างรุนแรง รักษายาก ใช้เวลายืดเยื้อและยาวนาน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 4 “เรื่องโกงด้วยผู้ปฏิบัติ มันเหมือนกันทุกโครงการของรัฐ ประเทศนี้ป่วยด้วยโรคคอร์รัปชันยารักษา”

(เชื้อสมาชิก ทิวากาล : 2557)

ตัวอย่างที่ 5 “ผมอยากให้ทุกฝ่ายมุ่งไปที่การปราบคอร์รัปชัน ที่เป็นมะเร็งขั้นสุดท้าย เอาเงินงบประมาณไปกว่าร้อยละ สี่สิบ มากกว่าตั้งคนเข้าไปดูแลในภาคเอกชนของเรา”

(สมาชิกหมายเลข 1162561 : 2557)

ตัวอย่างที่ 6 “การทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งเป็นเหมือนโรคร้ายกัดกินประเทศไทยมาโดยตลอด”

(สมาชิกหมายเลข 4228815 : 2565)

ตัวอย่างที่ 7 “เรารู้ว่าการคอร์รัปชันคือมะเร็งของประเทศอย่างแท้จริง”

(สมาชิกหมายเลข 7303260 : 2565)

ตัวอย่างข้อความข้างต้นพบการนำคำเรียกชื่อโรคร้าย ได้แก่ “โรค (ยารักษา)” “มะเร็งขั้นสุดท้าย” “โรคร้าย” และ “มะเร็ง” มากล่าวถึงการคอร์รัปชันในเชิงเปรียบเทียบ โดยนำลักษณะเด่นที่รับรู้เกี่ยวกับโรคร้าย คือ ภาวะที่ส่งผลกระทบต่อร่างกายมนุษย์ มาเชื่อมโยงเชิงเปรียบเทียบให้เห็นว่าการคอร์รัปชันว่าเป็นสิ่งที่ส่งผลเสียหายร้ายแรงต่อสังคมและประเทศชาติ อนึ่ง จากกลุ่มข้อมูล คณะผู้วิจัยสังเกตว่า โรคที่นำมาล่าวเปรียบเทียบกับคอร์รัปชันส่วนใหญ่ คือ โรคมะเร็ง ซึ่งเป็นโรคร้ายแรงที่เกิดจากความผิดปกติของเซลล์ในอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย โดยมีการเจริญเติบโตที่ผิดปกติ เกิดเป็นก้อนเนื้อที่มีการลุกลามไปยังอวัยวะข้างเคียง หรือกระจายไปยังส่วนอื่นๆ

ของร่างกายได้ ผ่านทางระบบเลือด หรือระบบทางเดินน้ำเหลือง (โรงพยาบาลศิริราช ปิยมหาราชการุณย์, 2565) สะท้อนให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มีทัศนคติที่มีต่อการคอร์รัปชันว่าเป็นสิ่งที่อันตราย และแก้ไขให้หมดไปได้ยาก

5.2 รูปคำอุปลักษณะผู้ป่วย เป็นการนำรูปคำที่มีความหมายเกี่ยวกับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคร้ายมาเปรียบเทียบกับในบริบทการคอร์รัปชัน พบรูปคำอุปลักษณะเพียงรูปคำเดียวคือ คนป่วยหนักโคม่า ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 8 “ประเทศไทยตกอยู่ในวังวนของความแตกแยกแบ่งฝักแบ่งฝ่ายทำลายเอกภาพและศักยภาพของประเทศจนขีดความสามารถของชาติถดถอย ขณะที่การคอร์รัปชันในวงการเมืองและราชการระบดรุนแรงเหมือนมะเร็งร้ายเกาะกินบ้านเมืองจนประเทศชาติเสมือนคนป่วยหนักโคม่า”

(ชื่อสมาชิก sao..เหลือ..noi : 2557)

ข้อความข้างต้นพบการนำรูปคำ “คนป่วยหนักโคม่า” มาใช้เป็นอุปลักษณะ โดยนำลักษณะเด่นของมอนิเตอร์โรคร้าย คือ ผู้เจ็บป่วยและทรมาณจากโรคร้าย มาเปรียบเทียบกับให้เข้าใจและเห็นภาพของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการคอร์รัปชัน ทั้งนี้ จากบริบทพบการใช้คำขยายบอกสภาพของผู้ป่วยที่ได้รับผลกระทบจากโรคร้าย คือ “หนักโคม่า” ซึ่งเป็นคำบอกสภาพของผู้ป่วยที่อยู่ในขั้นวิกฤต เพื่อสื่อว่าประเทศไทยเปรียบได้กับผู้ป่วยที่มีอาการสาหัส ต้องได้รับการเยียวยารักษา สังเกตอาการและเฝ้าระวังเป็นพิเศษ รูปคำอุปลักษณะที่ปรากฏสะท้อนมุมมองของผู้ใช้ภาษาไทยที่เปรียบประเทศเป็นผู้ป่วยจากผลของการคอร์รัปชัน

5.3 รูปคำอุปลักษณะการแพร่กระจายของโรค เป็นการนำรูปคำที่สื่อความหมายเกี่ยวกับภาวะการแพร่กระจายของโรคร้าย มาอธิบายเชิงเปรียบเทียบให้เห็นการเพิ่มจำนวนของการคอร์รัปชัน พบรูปคำอุปลักษณะจำนวน 7 คำ ได้แก่ ระบาด แทรกซึมทุกเซลล์ ลูกลามขยาย แพร่ระบาด ระบาดรุนแรง และลามไปทั่ว ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 9 “ยากันอีกที คอร์รัปชัน คือมะเร็งร้ายในสังคม ตอนนี้น้ลามไปทั่วแล้วไม่คิดจะแก้ไขกันบ้างหรือ 30-40% ของเงิน 2.2 ล้านๆ คิดเป็นเงินเท่าไร ไม่น้อยเลยใช่ไหมครับ ก็น่าจะรู้พวกนักการเมือง โกงกินกันมานานแล้ว”

(สมาชิกหมายเลข 721835 : 2556)

ตัวอย่างที่ 10 “โรคคอร์รัปชันมันระบาดในเมืองไทยตั้งแต่นั้นมาหรือใครจะได้แย้ง”

(สมาชิกหมายเลข 1587717 : 2557)

ตัวอย่างที่ 11 “การโกงกินคอร์รัปชันประเทศกลับยิ่งลุกลาม ขยาย แพร่ระบาดไปทั้งสังคม”

(สมาชิกหมายเลข 1529827 : 2557)

ตัวอย่างที่ 12 “การทุจริตคอร์รัปชันมันได้กลายเป็นมะเร็งร้ายแทรกซึมทุกเซลล์ในระบบสังคม”

(สมาชิกหมายเลข 4412199 : 2562)

ข้อความข้างต้น พบว่า ผู้ใช้นำนามโนทัศน์เกี่ยวกับโรคในประเด็นการแพร่กระจายเกี่ยวกับโรคร้ายมาใช้เป็นอุปลักษณะเพื่ออธิบายลักษณะการแพร่กระจายของโรคกับการเพิ่มจำนวนของการคอร์รัปชันในสังคมไทยให้รับรู้ชัดเจนขึ้นผ่านการใช้รูปคำอุปลักษณะ ได้แก่ “ลามไปทั่ว” “ระบาด” “ลุกลาม” “ขยาย” “แพร่ระบาด” และ “แทรกซึมทุกเซลล์” รูปคำเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นคำกริยาที่แสดงสภาพของโรคร้ายที่ระบาด ลุกลามสร้างความทรมานต่อผู้ป่วย จึงสื่อให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาว่า การคอร์รัปชันเปรียบได้กับโรคร้ายที่มีการแพร่กระจายในสังคม ยังไม่สามารถควบคุมหรือรักษาให้หายได้ ทั้งนี้เนื่องจากผู้ใช้ภาษามองเห็นลักษณะบางประการที่คล้ายคลึงกันระหว่างมโนทัศน์โรคและการคอร์รัปชัน

5.4 รูปคำอุปลักษณะผลกระทบจากโรค เป็นการนำรูปคำที่สื่อความหมายเกี่ยวกับผลกระทบที่ร่างกายได้รับจากโรคร้ายมาเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นภาพและรับรู้ถึงผลเสียที่ได้รับจากการคอร์รัปชัน พบจำนวน 7 รูปคำ ได้แก่ เรื้อรัง ป่วย ป่วยหนัก หนักโคมา เจ็บไข้ อาการหนักและบอบช้ำมาหนักมาก ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 13 “ประเทศเราบอบช้ำมาหนักมากจาก...การทุจริตคอร์รัปชันที่ระบาดไปทุกหย่อมหญ้า”

(สมาชิกหมายเลข 4102253 : 2560)

ตัวอย่างที่ 14 “การคอร์รัปชันเรื้อรังของวงการการเมืองไทยในยุคที่ผ่านมา ก็เท่านั้นเอง สงสารประเทศไทย”

(สมาชิกหมายเลข 1778965 : 2561)

ตัวอย่างที่ 15 “ประเทศไทยตกอยู่ในวังวนของความแตกแยกแบ่งฝักแบ่งฝ่าย ทำลายเอกภาพและศักยภาพของประเทศจนขีดความสามารถของชาติถดถอย ขณะที่การคอร์รัปชันในวงการเมืองและราชการระบอบทรนแรงเหมือนมะเร็งร้ายเกาะกินบ้านเมืองจนประเทศชาติเสมือนคนป่วยหนักโคมา”

(ชื่อสมาชิก sao..เหลือ..noi : 2557)

จากข้อความข้างต้น พบรูปคำอุปลักษณ์ ได้แก่ “บอบข้าหนักมาก” “เรื้อรัง” “หนักโคมา” เป็นคำที่แสดงอาการหรือสภาพของผู้ป่วยที่อยู่ในขั้นวิกฤต ยากรักษา ให้หายขาดและอาจเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิต มาเปรียบเทียบกับเพื่อสื่อความเข้าใจและเห็นสภาพของประเทศไทยที่ได้รับผลกระทบจากการคอร์รัปชัน ไม่ว่าจะเป็นความล้มเหลวของระบบการบริหารประเทศ การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งแม้จะมีการแก้ไข แต่การคอร์รัปชันยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นปัญหาที่ส่งผลเสียหายร้ายแรงต่อประเทศ การนำรูปคำดังกล่าวมาใช้เป็นอุปลักษณ์เป็นการทำความเข้าใจมโนทัศน์การคอร์รัปชันให้เห็นภาพกระจ่างชัดผ่านมโนทัศน์ที่หล่อหลอมจากประสบการณ์ที่รับรู้เกี่ยวกับผลของการเจ็บป่วยเพราะเป็นโรคร้าย อีกทั้ง ยังสะท้อนมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มีทัศนคติต่อการคอร์รัปชันว่าเป็นสิ่งไม่ดีหรือเป็นโรคที่สร้างความทุกข์ทรมานแก่ประเทศ

5.5 รูปคำอุปลักษณ์วิธีการรักษาและผลจากการรักษาโรค เป็นการนำรูปคำอุปลักษณ์ที่แสดงความหมายเกี่ยวกับการรักษาโรคร้าย และผลการจากการรักษา มาเปรียบเทียบกับวิธีการและผลจากการแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชัน จากการศึกษาพบจำนวน 14 คำ ได้แก่ การผ่าตัดขนานใหญ่ ผ่าตัด เหยียวยา รักษา ใช้ยาแรงเข้ามารักษา บำบัด ผ่าตัดครั้งใหญ่ ไม่มีการรักษา รักษาอย่างไม่ถูกต้อง แก้ (รักษา)ยาก เชื้อโรคดื้อยา ความเสี่ยงผลข้างเคียง และยากรักษา

ตัวอย่างที่ 16 “ตราบใดที่ยังมีการซื้อขายตำแหน่งทูตพาณิชย์ให้ประโยชน์นักการเมืองอย่างหวงเลย คอร์รัปชันเป็นมะเร็งรักษาไม่หาย”

(ชื่อสมาชิก panwaa : 2556)

ตัวอย่างที่ 17 “...เข้าใจและเห็นใจเป็นอย่างยิ่งครับ เราอยู่ในสังคมที่ชาชินกับการทุจริต โดยที่เราไม่สนใจหรอกว่า ใครจะโกงอย่างไร ใครจะกินกันอย่างไร เรารู้แต่ว่าวันนี้ฉันอยู่ได้ ฉันยังทำมาหากินได้อยู่ ฉันก็ได้รับ ผลพลอยได้กับเค้าด้วย (ประชาชนนิม)

แต่ประเทศชาติก็เหมือนกับร่างกาย และการทุจริตคอร์รัปชัน เปรียบเหมือนโรคภัยเรื้อรัง
ยิ่งอยู่นานวัน...วันหนึ่ง ประเทศก็ต้องล้ม ตอนนี้อยู่คนเดียว คือ **ใช้ยาแรงเข้ามารักษา**
หรือต้องผ่าตัดครั้งใหญ่ ซึ่งมี **ความเสี่ยงและผลข้างเคียงอยู่มาก**

(ชื่อสมาชิก iambird : 2557)

ตัวอย่างที่ 18 “...คอร์รัปชันมันก็เหมือนโรค เดี่ยวมันก็พัฒนาแนวทางไปเรื่อย ๆ
วิธีแบบที่ไม่ดีทำก็ผ่าตัดซะ เดี่ยวถ้า**เชื้อโรค**ตัวยาก็หาวิธีใหม่ดีกว่าไม่ทำอะไรเยอะ”

(ชื่อสมาชิก ประณมกร : 2559)

ตัวอย่างที่ 19 “คอร์รัปชัน มันคือมะเร็งร้ายของประเทศเลย**แก้ยากมาก**”

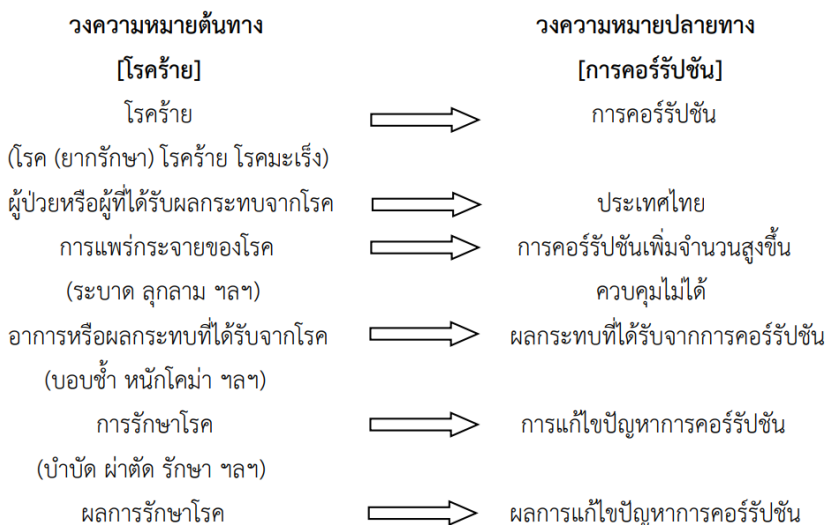
(ชื่อสมาชิก Familie : 2561)

ข้อความข้างต้น ปรากฏการใช้รูปคำอุปลักษณ์เปรียบเทียบวิธีการรักษาโรคภัย
เหมือนกับการใช้มาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชัน ได้แก่ คำว่า “**ใช้ยาแรงเข้ามา**
รักษา” “**ผ่าตัดครั้งใหญ่**” “**ผ่าตัด**” สะท้อนให้เห็นว่า การคอร์รัปชันเปรียบได้กับโรคภัย
ที่เป็นอันตรายต่อร่างกายมนุษย์ จึงต้องรีบทำการรักษาด้วยการใช้ยาที่มีประสิทธิภาพสูง
และ การผ่าตัด (Surgery) ซึ่งเป็นหัตถการทางการแพทย์ในการรักษาโรคหรือความผิดปกติ
ทางร่างกายบางอย่างที่ไม่สามารถรักษาให้ทุเลาหรือหายขาดได้ด้วยวิธีการอื่น
(คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล, 2555 ; เนตรนภา ปะวะคัง, 2563)
ทั้งนี้ จากกลุ่มข้อมูลเชิงพรรณนาอุปลักษณ์ที่เปรียบเทียบผลจากการรักษาโรคภัยกับ
ผลของการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชัน ได้แก่ คำว่า “**รักษาไม่หาย**”
“**ความเสี่ยง**” “**ผลข้างเคียง**” “**เชื้อโรค**ตัวยา” “**แก้ยาก**” สะท้อนมุมมองของผู้ใช้ภาษาว่า
การคอร์รัปชันเป็นปัญหาที่แก้ไขให้หมดไปได้ยากเช่นเดียวกับโรคภัยที่ยากรักษาให้หายขาด
แม้จะอาศัยรูปแบบวิธีการ เครื่องมือ หรือยารักษาที่มีประสิทธิภาพแล้วก็ตาม

จากการวิจัย สะท้อนให้เห็นการนำประสบการณ์ในชีวิตประจำวันอย่างการเจ็บป่วย
จากโรคภัยมาทำความเข้าใจให้เห็นภาพของการคอร์รัปชันในบริบทการเมืองไทย
ในด้านอุปลักษณ์ ลักษณะ ผู้ที่ได้รับผลกระทบการรักษาและผลกระทบต่าง ๆ ผ่านการ
ใช้รูปคำอุปลักษณ์ที่อยู่ในวงความหมายโรคภัย ได้แก่ คำเรียกชื่อโรค ผู้ป่วย
การแพร่กระจายของโรค ผลกระทบจากโรค วิธีการรักษาและผลจากการรักษาโรค

สะท้อนอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาไทยที่มองว่า [การคอร์รัปชัน คือ โรคภัย] ที่อันตราย น่ากลัว ยากแก่การรักษา สามารถแสดงแผนผังจำลองกระบวนการถ่ายทอดความหมายหรือเชื่อมโยงเชิงเปรียบเทียบลักษณะเด่นที่สะท้อนจากวงความหมายต้นทาง คือ มโนทัศน์โรคภัย ไปยังวงความหมายปลายทาง คือ มโนทัศน์การคอร์รัปชันในระบบปรีชาณผู้ใช้ภาษา ดังนี้

อุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ [การคอร์รัปชัน คือ โรคภัย]

ภาพที่ 2 แบบจำลองอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ [การคอร์รัปชัน คือ โรคภัย]

ในระบบปรีชาณของผู้ใช้ภาษาไทย

จากภาพแบบจำลองอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ข้างต้นสะท้อนมุมมองเชิงเปรียบเทียบของผู้ใช้ภาษาไทยที่ทำความเข้าใจมโนทัศน์การคอร์รัปชันที่มีความซับซ้อนด้วยมโนทัศน์โรคภัย โดยการคอร์รัปชันเปรียบเป็นโรคภัย ประเทศไทยเปรียบเป็นผู้ป่วยหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรค การคอร์รัปชันเพิ่มจำนวนสูงขึ้น ควบคุมไม่ได้เปรียบเป็นการแพร่กระจายของโรค ผลกระทบที่ได้รับจากการคอร์รัปชันเปรียบเป็นอาการหรือผลกระทบที่ได้รับจากโรค การแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชันเปรียบเป็นการรักษาโรค ผลการแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชัน

เปรียบเป็นผลการรักษาโรค จากการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าการคอร์รัปชันเป็นปัญหา
ที่สะสมมานานจึงแก้ไขให้หมดไปได้ยากเปรียบเป็นโรคภัยที่เรื้อรังยากรักษาให้หายขาด

6. สรุปและอภิปรายผล

6.1 สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบรูปคำอุปลักษณะโรคภัยจำนวน 35 คำ จัดกลุ่มตามวง
ความหมายได้ 5 กลุ่ม ได้แก่ 1. คำเรียกชื่อโรคภัย 2. ผู้ป่วย 3. การแพร่กระจายของโรค
4. ผลกระทบจากโรค และ 5. วิธีการรักษาและผลจากการรักษาโรค สะท้อนอุปลักษณะ
เชิงมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาไทยที่เปรียบ [การคอร์รัปชัน คือ โรคภัย] ซึ่งเกิดจากการถ้อย
โยงความหมายหรือเชื่อมโยงลักษณะเด่นจากมโนทัศน์โรคภัยมาทำความเข้าใจมโนทัศน์
การคอร์รัปชัน โดยผู้ใช้นามิทัศน์ว่าการคอร์รัปชันเปรียบเป็นโรคภัย ประเทศไทย
เปรียบเป็นผู้ป่วย การคอร์รัปชันเพิ่มจำนวนสูงขึ้นควบคุมไม่ได้เปรียบเทียบเป็นการแพร่กระจาย
ของโรค ผลกระทบที่ได้รับจากการคอร์รัปชันเปรียบเป็นอาการหรือผลกระทบที่ได้รับจาก
โรค การแก้ไขปัญหการคอร์รัปชันเปรียบเป็นการรักษาโรค ผลการแก้ไขปัญหการคอร์รัปชัน
เปรียบเป็นผลการรักษาโรค อุปลักษณะที่ปรากฏแสดงให้เห็นการนำกรอบความคิด
เชิงประสบการณ์เกี่ยวกับโรคภัยที่รับรู้ในชีวิตประจำวันมาทำความเข้าใจมโนทัศน์เกี่ยวกับ
การคอร์รัปชันให้รับรู้และสื่อความกระจ่างชัดขึ้น

6.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์รูปคำอุปลักษณะและอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ของผู้ใช้
ภาษาไทยที่เปรียบ [การคอร์รัปชัน คือ โรคภัย] ในห้องสนทนาราชดำเนินบนเว็บไซต์
พันทิปดอทคอม พบประเด็นเชิงอภิปราย 3 ประการ ดังนี้

6.2.1 การนำมโนทัศน์เกี่ยวกับโรคภัยมาใช้เป็นแบบเปรียบเทียบเพื่อทำความเข้าใจ
การคอร์รัปชันในเชิงเปรียบเทียบ นอกจากแสดงให้เห็นการเชื่อมโยงลักษณะเด่นบางประการ
ที่คล้ายคลึงกันในระบบความคิดผู้ใช้นามิทัศน์แล้ว ยังเป็นการเชื่อมโยงประสบการณ์ที่รับรู้
ในชีวิตประจำวันอย่างการเจ็บป่วยเพราะโรค และสถานการณ์เกี่ยวกับโรคภัย เช่น
โรคมะเร็ง ซึ่งเป็นโรคในกลุ่มโรคอันตราย เป็นหนึ่งในสาเหตุการเสียชีวิตอันดับต้น ๆ
ของประชากรโลกและคนไทย (โรงพยาบาลพญาไท, 2563) มาอธิบายให้เห็นภาพของ

การคอร์รัปชันที่มีความน่ากลัว อันตราย และร้ายแรง โดยนำเสนอให้เห็นว่าการคอร์รัปชันเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน หรือควบคุมไม่ให้เกิดขึ้น เนื่องจากผลที่ตามมาจากการคอร์รัปชันรุนแรง สามารถทำลายความมั่นคงของระบบการบริหารประเทศ ระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยได้เช่นเดียวกับโรคร้ายที่ลุกลาม แพร่กระจายทำลายระบบร่างกายและคร่าชีวิตมนุษย์

6.2.2 การนำมโนทัศน์โรคร้ายมาใช้เป็นอุปลักษณ์ เป็นการนำเสนอให้เห็นภาพด้านลบของการคอร์รัปชันว่าเป็นสิ่งไม่ดี ที่ส่งผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติในวงกว้าง แก้ไขหรือควบคุมได้ยากเหมือนกับโรคร้ายที่ลุกลาม รักษาไม่หาย พิจารณาได้จากการมองผ่านรูปภาพในมิติโรคร้าย อาทิ รูปคำอุปลักษณ์คำเรียกโรคร้าย เช่น “โรค(ยาก)รักษา) มะเร็ง ฯลฯ” รูปคำอุปลักษณ์การแพร่กระจายของโรค และรูปคำอุปลักษณ์ผลกระทบจากโรค เช่น “ลามไปทั่ว” “ระบาด” “ลุกลาม” “หนักโคมา” ฯลฯ จึงต้องหามาตรการหรือวิธีการแก้ไขเพื่อให้การคอร์รัปชันหมดไป ดังสะท้อนให้เห็นจากรูปคำอุปลักษณ์วิธีการรักษา เช่น “ผ่าตัด” “เยียวยา” “รักษา” “ใช้ยาแรงเข้ามารักษา” รูปคำอุปลักษณ์ที่ปรากฏสะท้อนให้เห็นทัศนคติของผู้ใช้ภาษาไทยที่มีต่อการคอร์รัปชันทางการเมืองในแง่ลบ เช่นเดียวกับผู้ใช้ภาษาในสังคมตะวันตกที่มีการเปรียบเทียบการคอร์รัปชันด้วยมโนทัศน์เชิงลบ ดังงานวิจัยของ นิโกร (Negro, 2015) ที่ศึกษาเรื่อง CORRUPTION IS DIRT: METAPHORS FOR POLITICAL CORRUPTION IN THE SPANISH PRESS นิโกร วิเคราะห์การใช้ภาษาเชิงอุปลักษณ์และอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่เปรียบเทียบการคอร์รัปชันทางการเมืองเป็นสิ่งสกปรก พบอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์สิ่งสกปรกจำนวน 3 มโนทัศน์ ได้แก่ CORRUPTION IS MUD (โคลน) CORRUPTION IS A STAIN (คราบ) และ CORRUPTION IS ROT (สิ่งที่บูดเน่า) คณะผู้วิจัยพิจารณาว่า การเลือกใช้มโนทัศน์โรคร้ายและมโนทัศน์สิ่งสกปรกเป็นอุปลักษณ์ไม่เพียงสะท้อนทัศนคติเชิงลบของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อการคอร์รัปชันเท่านั้น แต่ยังเป็นการถ่ายทอดความคิดเพื่อย้ำเตือนผู้รับสารทั่วไปในสังคมและนักการเมืองให้ตระหนักถึงการมีศีลธรรม ซื่อสัตย์และสุจริต ปราศจากการคอร์รัปชัน

6.2.3 งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นอุปลักษณะเชิงมนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาไทยที่มีมุมมองต่อการคอร์รัปชันในบริบทการเมืองเปรียบเสมือนโรคภัย คณะผู้วิจัยพบว่าผู้ใช้ภาษาอังกฤษมีมุมมองคล้ายคลึงกัน ดังปรากฏข้อความการใช้ภาษาตามสื่อสาธารณะต่าง ๆ อาทิ

“Is Corruption **a disease** with **no remedy**?”

(Owor- Mapp, 2012)

“The **worst disease** in the world today is corruption.
And there is **a cure**: transparency”

(Bono, 2017)

“If corruption is **a disease**, transparency is essential part of
its **treatment**”

(Annan, 2018)

ตัวอย่างข้างต้นพบ รูปคำอุปลักษณะที่มีความหมายเกี่ยวกับโรคภัยแสดงการเปรียบเทียบกับ การคอร์รัปชัน ได้แก่ “a disease” (โรค) “no remedy” (ไม่มีวิธีแก้ไขหรือรักษา) “worst disease” (โรคภัย) “a cure” (การรักษา) และ “treatment” (การรักษา) รูปคำอุปลักษณะที่ปรากฏ สะท้อนให้เห็นอุปลักษณะเชิงมนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาอังกฤษที่มองว่า CORRUPTION IS CRITICAL DISEASE เช่นเดียวกับผู้ใช้ภาษาไทย พิจารณาว่าอุปลักษณะเชิงมนทัศน์ดังกล่าวมิได้เหมือนกัน โดยความบังเอิญ แต่เป็นเพราะมนทัศน์ที่รับรู้เกี่ยวกับโรคภัย เป็นสิ่งที่มิในทุกสังคม เนื่องจากเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ทางด้านร่างกายของมนุษย์

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้สามารถนำไปอธิบายปรากฏการณ์ทางภาษาที่สัมพันธ์กับความคิดของผู้ใช้ภาษาในสังคม และสามารถนำไปอภิปรายเพื่อสร้างความตระหนักรู้ถึงผลกระทบจากการคอร์รัปชัน แนวปฏิบัติและการแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชันต่อไป

7.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้เลือกศึกษาอุปลักษณะการคอร์รัปชันบริบทการเมืองในมิติเกี่ยวกับโรคร้ายเท่านั้น ควรมีการศึกษา อุปลักษณะที่เปรียบการคอร์รัปชันด้วยมโนทัศน์อื่นเพิ่มเติมเพื่อให้เห็นภาพรวมของแบบเปรียบเทียบและมุมมองของผู้ใช้ภาษาไทยที่มีต่อการคอร์รัปชันต่อไป รวมทั้งหากมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบอุปลักษณะจากข้อมูลต่างสมัยอาจทำให้เห็นรูปแบบอุปลักษณะ และมุมมองเชิงเปรียบเทียบของผู้ใช้ภาษาที่เหมือนหรือแตกต่างกันตามบริบททางสังคมวัฒนธรรม

8. กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.นฤตล จันทร์จารุ ที่ให้ความอนุเคราะห์รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เพื่อเป็นแนวทางในการทบทวนประเด็นการวิจัยครั้งนี้

9. เอกสารอ้างอิง

- กนกกาญจน์ วรสีหะ. (2555). “การชุมนุมทางการเมืองคือการทำสงคราม” มโนทัศน์ที่สะท้อนจากอุปลักษณะข่าวการชุมนุมทางการเมืองจากหนังสือพิมพ์ไทย. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 13(2), 49-55.
- กมลทิพย์ สมบูรณ์พงษ์ และเชิดชัย อุดมพันธ์. (2563). อุปลักษณะมโนทัศน์ความขัดแย้งทางการเมืองไทย : การศึกษาเชิงอรรถศาสตร์ปริธานในข่าวหนังสือพิมพ์. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย*, 10(4), 129-135.
- คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล. (2555). *หัตถการทางการแพทย์*. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2566, จากเว็บไซต์: https://www.si.mahidol.ac.th/sirirajdoctor/QA_detail.aspx?ID=85703.
- จารุวรรณ สุขุมลพงษ์. (2556). *แนวโน้มของคอร์รัปชันในประเทศไทย (The Trend of Corruption in Thailand)*. กรุงเทพฯ: สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ชัชวดี ศรีลัมพ์. (2548). อุปลักษณะตามแนวคิดของทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริธาน. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 5(1), 1-16.

- ชื่อสมาชิก ทิวากาล. (2557). *ห้องนี้มีคนเชื่อแค่ว่า จำนำข้าว ไม่มีโกง*. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2566, จากเว็บไซต์: <https://pantip.com/topic/31705590/comment27>.
- ชื่อสมาชิก ประณมกร. (2559). *คอร์รัปชันมันก็เหมือนโรค เดี่ยวมันก็พัฒนาแนวทางไปเรื่อย ๆ*. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2566, จากเว็บไซต์: <https://pantip.com/topic/35802515/comment5>.
- ชื่อสมาชิก Familie. (2561). *ทำไมประเทศไทยถึงมีการคอร์รัปชันทุกยุคทุกสมัย*. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2566, จากเว็บไซต์: <https://pantip.com/topic/38068709/comment7>.
- ชื่อสมาชิก iambird. (2557). *เข้าใจและเห็นใจเป็นอย่างยิ่งครับ เราอยู่ในสังคมที่ชาชินกับการทุจริต*. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2566, จากเว็บไซต์: <https://pantip.com/topic/32107882/comment6>.
- ชื่อสมาชิก panwaa. (2556). *ส่งออกดีจัง ลางร้ายเศรษฐกิจไทย-รัฐบาลนั่งไม่ติด เร่งเครื่องโค้งสุดท้าย*. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2566, จากเว็บไซต์: <https://pantip.com/topic/30950530/comment16>.
- ชื่อสมาชิก sao..เหลือ..noi. (2557). 1 ปี "อลงกรณ์" หลังข้อเสนอปฏิรูป "ประชาธิปไตย" ล้มเหลว River of No Return. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2566, จากเว็บไซต์: <https://pantip.com/topic/31910154>.
- ฐานันท์ วรรณโกวิท. (2554). ประสบการณ์จากการฝึกอบรมเส้นทางคอร์รัปชัน ณ มหาวิทยาลัยตุลัส ๑ กาปิโตล สาธารณรัฐฝรั่งเศส. *วารสารยุติธรรมปริทัศน์*, 6(6), 39-66.
- นฤตล จันทรจารุและคณะ. (2563). “บทที่ 7 ภาษากับการคอร์รัปชัน (Language and Corruption): โครงการย่อยที่ 2 อุปลักษณะเชิงมนโพนธ์กับการแก้ปัญหาการคอร์รัปชัน” ใน *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยเพื่อสังคมไทยไร้คอร์รัปชัน ระยะที่ 2*. กรุงเทพฯ: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ(วช.) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) และคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นววรรณ พันธเมธา. (2555). *คลังคำ*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- เนตรนภา ปะวะคัง. (2563). *การผ่าตัด หัตถการทางการแพทย์ ที่เราอยากให้คุณรู้จักให้มากขึ้น*. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2566, จากเว็บไซต์: <https://hellokhunmor.com>.
- บุญยแสนอ ตริวิเศษ. (2560). มโนอุปลักษณะการเมืองในบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า. *วารสารวิชาการรมยสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 15(1), 73-91.
- พันทิป. (2566). *ห้องราชดำเนิน*. สืบค้นเมื่อ 9 มกราคม 2566, จากเว็บไซต์: <https://pantip.com/forum/rajdumnern>.
- รัชนิยา กลิ่นน้ำหอม. (2551). *อุปลักษณะที่นักการเมืองใช้: การศึกษาตามแนววรรณคดีปริชาณและวัจนปฏิบัติศาสตร์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย) คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- โรงพยาบาลศิริราช ปิยมหาราชการุณย์. (2565). *มะเร็งรู้เร็วรักษาได้*. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2566, จากเว็บไซต์ <https://www.siphphospital.com/th/news/article/share/cancer>.
- โรงพยาบาลพญาไท. (2563). *รู้จัก “โรคมะเร็ง” ภัยร้ายที่เป็นสาเหตุการเสียชีวิตอันดับต้นๆ*. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2566, จากเว็บไซต์: https://www.phyathai.com/article_detail.
- ศุภชัย ตีระวิชัย. (2549). *อุปลักษณะเชิงมนทัศน์แสดงอารมณ์โกรธในภาษาไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย) คณะอักษรศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมาชิกหมายเลข 1162561. (2557). *ใคร ๆ ก็ว่า ข้าราชการ*. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2566, จากเว็บไซต์: <https://pantip.com/topic/32984276>.
- สมาชิกหมายเลข 1529827. (2557). *ดำรงคงอยู่คู่กับการโกงกินคอร์รัปชันประเทศตลอดมา*. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2566, จากเว็บไซต์: <https://pantip.com/topic/32765993>.

- สมาชิกหมายเลข 1587717. (2557). *ประเทศเราดิอันดับคอร์รัปชัน เป็นเพราะนักการเมืองหรือข้าราชการ*. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2566, จากเว็บไซต์: <https://pantip.com/topic/32405401/comment19>.
- สมาชิกหมายเลข 1778965. (2561). *โกงยุคเลือกตั้งมาดั่งยุค คสช.....จ่อเรียกสอบขรก. คสช.อีก 4 รายเอี่ยวปมทุจริตเงินกองทุนเสมอมา ปี 2554 และ 2555*. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2566, จากเว็บไซต์: <https://pantip.com/topic/37504923>.
- สมาชิกหมายเลข 4102253. (2560). *ทำไม? ปลดอธิบดีสองรายซ้อน..กระทรวงแรงงาน กับกระทรวงทรัพยากรสิ่งแวดล้อม!*. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2566, จากเว็บไซต์: <https://pantip.com/topic/37047108/comment1>.
- สมาชิกหมายเลข 4228815. (2565). JJNY : 'พท.'อดตัว ทำความสามารถแข่งขันไทยร่วงขึ้นต่อไม่รอแล้ว! สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2566, จากเว็บไซต์: <https://pantip.com/topic/41497771>.
- สมาชิกหมายเลข 4412199. (2562). *สมมุติว่าถ้าการคอร์รัปชันถูกทำให้ลดลงอย่างทันทีหลังจากมีนายกคนใหม่ เศรษฐกิจจะพังไปเปล่า?*. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2566, จากเว็บไซต์: <https://pantip.com/topic/38634224>.
- สมาชิกหมายเลข 721835. (2556). “แพ้แล้วพาล” โดยบท บก.ข่าวสด...มาดูพวกที่ไม่คำนึงถึงอนาคตของประเทศชาติ ไม่แปลกที่นับวันมีแต่คนรังเกียจเพิ่มขึ้นทุกทีๆ. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2566, จากเว็บไซต์: <https://pantip.com/topic/30322431/comment2>.
- สมาชิกหมายเลข 7303260. (2565). *เรารู้ว่าการคอร์รัปชันคือมะเร็งของประเทศอย่างแท้จริง*. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2566, จากเว็บไซต์: <https://pantip.com/topic/41797872>.
- สังคีต พิริยรังสรรค์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2536). *คอร์รัปชันกับประชาธิปไตยไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์เศรษฐศาสตร์ การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สังคีต พิริยรังสรรค์. (2549). *ทฤษฎีคอร์รัปชัน*. กรุงเทพฯ: ร่วมด้วยช่วยกัน.
- สุรเชษฐ์ พิชาติพงศ์เฝ้า. (2553). *อุปลักษณะชีวิตในหนังสือแนะนำการดำเนินชีวิต: การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับโมทัศน์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย) คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- อุมาวัลย์ ขาติไอยรานนท์. (2561). *[คอมมิวนิสต์ คือ คัดรู้] : อุปลักษณ์เชิงวิพากษ์ในวาทกรรมของหลวงวิจิตรวาทการ*. ในการประชุมมหาดไทยวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9. 20 กรกฎาคม 2561. มหาวิทยาลัยมหาดไทย. หน้า 165-178
- อุษา พงษ์ชัยวิบูลย์. (2544). *การศึกษาอุปลักษณ์เรื่องการเมืองในภาษาไทยตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์) คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Annan, K. (2018). *If corruption is a disease, transparency is essential part of its treatment*. Retrieved April 15, 2023, from <https://www.facebook.com/TransparencyInternational/photos/if-corruption-is-a-disease-transparency-is-essential-part-of-its-treatment-kofi-/1805369992849847/>.
- Bono. (2017). *The worst disease in the world today is corruption. And there is a cure: transparency*. Retrieved April 15, 2023, from <https://www.facebook.com/TransparencyInternational/photos/the-worst-disease-in-the-world-today-is-corruption-and-there-is-a-cure-transpare/1349201925133325/>.
- Kazoka, L. & Bratu, R. (2018, January). Metaphors of corruption in the news media coverage of seven European countries. *European Journal of Communication*. 33(1). 57-72.
- Lakoff, G. and Johnson, M. (1980). *Metaphor we live by*. Chicago and London: University of Chicago Press.
- Negro, I. (2015). *CORRUPTION IS DIRT: METAPHORS FOR POLITICAL CORRUPTION IN THE SPANISH PRESS*. Retrieved April 15, 2023, from https://www.academia.edu/12387541/_Corruption_is_Dirt_Metaphors_for_Political_Corruption_in_the_Spanish_Press.
- Owor- Mapp, M. (2012). *Is Corruption a disease with no remedy?*. Retrieved April 15, 2023, from https://www.academia.edu/1749991/Is_Corruption_a_disease_with_no_remedy.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามประกาศ
เทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ
ในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน
จังหวัดอุดรธานี

The Factors Influencing compliance with Ban Chiang
Municipality Announcement to Control Tobacco
Products in Ban Chiang Municipality, Nong Han,
Udon Thani

ศิริประภา พินิจมนตรี (Sirapapha Pinitmontri)¹

สังคม สุภรัตนกุล (Sungkom Suparatnagool)²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ใช้แบบสอบถามที่ผ่านกระบวนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 356 ราย เป็นประชากรที่มีอายุมากกว่า 15 ปีขึ้นไป ที่มีทะเบียนบ้านอยู่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง ที่ได้จากการสุ่มอย่างง่าย วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูป LISREL ด้วยสถิติ Path Analysis

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ ในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย การสูบบุหรี่ ($\beta = -0.21$; $P\text{-value} < 0.01$) และการรับรู้ประกาศ

¹ นักศึกษาหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี,

E-mail: klimmii55@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

E-mail: sungkom1962@gmail.com

เทศบาล ($\gamma=0.72$; $P\text{-value}<0.01$) ในขณะที่การมีส่วนร่วมในการออกประกาศเทศบาลฯ ได้รับอิทธิพลทางตรงย้อนกลับจากการปฏิบัติตามประกาศเทศบาล ($\beta=0.33$; $P\text{-value}<0.05$) ปัจจัยทั้งหมดนี้สามารถพยากรณ์การปฏิบัติตามประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียงเพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในเขตเทศบาลฯ ได้ร้อยละ 61.0 ($R^2=0.61$)

คำสำคัญ : การควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ, เทศบาลตำบลบ้านเชียง, การปฏิบัติตามประกาศ, การรับรู้ประกาศ, การมีส่วนร่วมในการออกประกาศ

Abstract

The purpose of this study was to investigate the factors that influenced the compliance with Ban Chiang municipality announcement in order to control the tobacco products in Ban Chiang municipality, Nong Han district, Udon Thani. The data were collected by using the quality tested questionnaires with the sample of 356 cases, the population who were older than 15 and had registered in household of Ban Chiang municipality, from simple random sampling. The data were analyzed by using LISREL with Path analysis. The result revealed that the level of factors influencing the compliance with Ban Chiang municipality announcement in order to control the tobacco products in Ban Chiang municipality, Nong Han district, Udon Thani consisted of smoking ($\beta=-0.21$; $P\text{-value}<0.01$) and Perception ($\beta=0.33$; $P\text{-value}<0.05$), whereas the participation on issuing the announcement. Additionally, compliance with municipal announcements showed both direct and reverse influences. The compliance with that announcement was predicted from those factors at 61.0 percent ($R^2=0.61$).

Keywords: Tobacco products control, Ban Chiang municipality, Compliance, Perception, Participation

1. บทนำ (Introduction)

จากปรากฏการณ์การสูบบุหรี่ของประเทศไทยยังเป็นปัญหาด้านสุขภาพพระดันดับสากล พบผู้ละเมิดสูบบุหรี่ในที่สาธารณะมากกว่า ร้อยละ 91.1 (สังคม ศุภรัตน์กุล และบัวพันธ์ พรหมพักพิง, 2558) ถึงแม้ปัจจุบันมีพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 ที่มีการบังคับใช้มาแล้วนั้นโดยเฉพาะการบังคับใช้กฎหมายที่มีการเข้มงวดกำหนดสถานที่ห้ามสูบบุหรี่ร้อยละ 100 ห้ามไม่ให้มีการแบ่งซองบุหรี่ขายเป็นรายมวน ห้ามขายให้ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ห้ามตั้งแสดงสินค้า ห้ามขายเกินกว่าเวลาที่กำหนด เป็นต้น (พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560, 2560) แต่ก็ยังพบว่าพระราชบัญญัติดังกล่าวมีจุดอ่อนในด้านการบังคับใช้กฎหมาย มีประชาชนยังละเมิดต่อกฎหมายพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560 อยู่อย่างต่อเนื่อง (ชญาณิชชัญ ขาวนวล, 2563) โดยไม่มีพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายออกมาจับกุมผู้กระทำความผิดให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม ในส่วนการคุ้มครองสุขภาพผู้ไม่สูบบุหรี่จากควันบุหรี่มือสองในที่สาธารณะ พบว่า ร้านอาหาร ตลาดสด หรือตลาดนัด สถานที่ที่จำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม เป็นสถานที่ที่ได้กลิ่น และพบเห็นกันบุหรี่ยากที่สุด ส่วนผลการสำรวจรายจังหวัด ในปี พ.ศ.2560 พบว่า 10 จังหวัดมีการพบเห็นผู้ที่สูบบุหรี่ที่มีอัตราการบริโภคยาสูบสูงที่สุด ได้แก่ กระบี่ นครศรีธรรมราช สตูล สกลนคร หนองคาย สงขลา อุดรธานี สุราษฎร์ธานี พัทลุง และตรัง ตามลำดับ โดยจังหวัดอุดรธานีมีอัตราการบริโภคยาสูบเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2554 (*ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อควบคุมยาสูบมหาวิทยาลัยมหิดล, 2563*) โดยมีอัตราการบริโภคยาสูบเฉลี่ยร้อยละ 21.85 โดยพบมากในกลุ่มอายุ 19-40 ปี สูงถึงร้อยละ 30.03 ยิ่งกว่านั้นอัตราการสูบบุหรี่ของประชากรในจังหวัดอุดรธานี มีแนวโน้มสูบบุหรี่สูงขึ้นอีก ในปี 2560 จากโครงการสำรวจพฤติกรรมและการสูบบุหรี่และการดื่มสุราของประชากร พ.ศ.2560 สำนักงานสถิติแห่งชาติ โดยจังหวัดอุดรธานี มีอัตราการสูบบุหรี่อยู่ที่ร้อยละ 25.0 (*สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561*) จะเห็นได้ว่า จากสถิติของจังหวัดอุดรธานี ยังมีอัตราการสูบบุหรี่เพิ่มสูงขึ้น จึงเป็นปัญหาที่ต้องเร่งดำเนินการแก้ไข โดยคณะกรรมการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบจังหวัดอุดรธานี ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายได้ขับเคลื่อนการค้นหารูปแบบกลไกที่เหมาะสมในการบังคับใช้กฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในพื้นที่นำร่องที่เทศบาลตำบลบ้านเชียง ในปี พ.ศ. 2563 โดยนำมาตรการทางสังคมมาปรับใช้ในท้องถิ่น เพื่อสร้าง

ความตระหนัก และสร้างการรับรู้ให้แก่ประชาชน อาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนทางวิชาการ ภาคส่วนชุมชนท้องถิ่น และภาคส่วนทางประชาสังคม ซึ่งพบว่า รูปแบบกลไกที่เหมาะสมในการบังคับใช้กฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในพื้นที่นำร่องเทศบาลตำบลบ้านเชียง คือ การประกาศใช้กติกาชุมชนที่ผ่านการประชาคมแล้ว อย่างไรก็ตามยังพบจำนวนผู้สูบบุหรี่ และผู้กระทำผิดละเมิดต่อกฎหมายเป็นจำนวนมาก ซึ่งในทางปฏิบัตินั้นผู้ที่มีอิทธิพลในการขับเคลื่อนการบังคับใช้กติกาชุมชนมากที่สุด คือ ผู้บริหารท้องถิ่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน โดยสร้างการรับรู้ผ่านการประชาสัมพันธ์ การบอกกล่าวปากต่อปาก ซึ่งจะทำให้การบังคับใช้กติกาชุมชนได้ผลเร็วขึ้น (สังคม ศุภรัตนกุล, ธนมนทชน พรหมพินิจ และปิยพร แฉ้วชำนาญ, 2565)

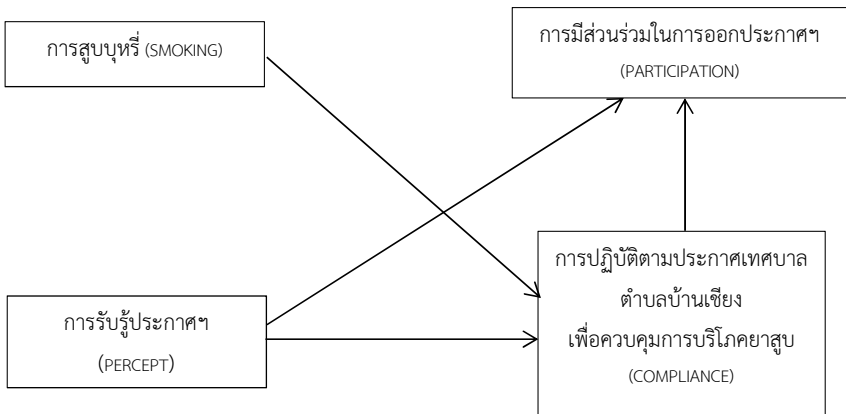
ท้ายที่สุดเทศบาลตำบลบ้านเชียงร่วมกับเครือข่ายรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่จังหวัดอุดรธานี ได้ร่วมกันขับเคลื่อนการบังคับใช้กติกาชุมชนผ่านการออกประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมการบริโภคยาสูบในพื้นที่ มีมติเห็นชอบผ่านเวทีประชาคมโดยการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนทางวิชาการ ภาคส่วนชุมชนท้องถิ่น และภาคส่วนทางประชาสังคม และสร้างการรับรู้ต่อการปฏิบัติตามประกาศดังกล่าว และนำไปสู่การปฏิบัติตามประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมการบริโภคยาสูบในพื้นที่ ในระดับท้องถิ่นยังไม่เคยมีพื้นที่ได้ออกประกาศเพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในระดับพื้นที่ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ซึ่งการบังคับใช้กติกาชุมชนในรูปแบบของประกาศ มอบหมายผู้นำชุมชนและผู้ที่ได้รับมอบหมาย ทำหน้าที่คอยสังเกต ดักเตือนผู้กระทำผิด แต่อย่างไรก็ตามการบังคับใช้ประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมการบริโภคยาสูบในพื้นที่ส่วนใหญ่ประชาชนปฏิบัติตามประกาศได้ดี แต่ก็ยังพบเห็นผู้ละเมิดต่อการปฏิบัติตามประกาศดังกล่าวอยู่บ้างในบางพื้นที่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ดังนี้

2. วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

3. กรอบแนวคิดการวิจัย (Research Conceptual Framework)

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบังคับใช้กติกาชุมชนเพื่อควบคุมสุขภาพผู้ไม่สูบบุหรี่ ซึ่งเป็นการศึกษาระดับปัจจัยที่นำมาพิจารณาการบังคับใช้กติกาชุมชน โดยการสื่อสารประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้ ความร่วมมือ นำไปสู่การบังคับใช้กติกาชุมชน (สังคม ศุภรัตน์กุล, ธนมนทชน พรหมพินิจ และ ปิยพร แผล้วชำนาญ, 2565) โดยผู้วิจัยนำเอาองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยส่วนบุคคลที่เป็นตัวแปรสำคัญในด้านปัจจัยด้านการสูบบุหรี่ ประกอบด้วย ประสบการณ์การสูบบุหรี่ อายุที่เริ่มสูบบุหรี่ และความถี่ของการสูบบุหรี่ รวมถึงปัจจัยด้านการรับรู้ และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม มาพิจารณาผลการปฏิบัติตามประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี โดยแนวคิดดังกล่าว นำมาสู่กรอบแนวคิดของการวิจัย ดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย (Research Conceptual Framework)

4. วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยประเมินผล (Assessments Research) เก็บข้อมูล ณ เวลาที่ศึกษาในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ประชากรทั้งหมด 4,941 คน จากข้อมูลทะเบียนราษฎร ที่มีอายุมากกว่า 15 ปีขึ้นไป มีทะเบียนบ้านอยู่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง (ข้อมูลสำรวจสถิติทางการทะเบียน ณ 15 เมษายน 2565) ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง คำนวณโดยใช้สูตรเคสซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 อ้างถึงใน พรเทพ พัฒนานุรักษ์ และคณะ, 2561) ระดับความเชื่อมั่น 95% ระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 โดยสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 356 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับการประเมินผลลัพธ์ที่ได้ต่อการปฏิบัติตามประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียงในด้านการคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ การรับรู้ และการมีส่วนร่วมต่อประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ ในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี เครื่องมือที่ใช้โดยผ่านกระบวนการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ซึ่งแต่ละข้อมีค่า IOC ระหว่าง 0.66 – 1.00 จากนั้นผู้วิจัย นำแบบสอบถามที่ได้ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และนำมาหาความเที่ยง โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96 โดยแบ่งเป็น 3 ตอนดังนี้

1. ตอนที่ 1 เป็นคำถามปลายปิดเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ การสูบบุหรี่ มีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการ (Check List) โดยวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และการหาร้อยละ (Percentage)
2. ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินผลลัพธ์ที่ได้ต่อการปฏิบัติตามประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง ในด้านการคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ การรับรู้ และการมีส่วนร่วมต่อประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ ในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ซึ่งลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ดังนี้

2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติตามประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี เกณฑ์ในการประเมินเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ท (กมลนันท์ บุญกล้า, 2559: 59-60 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด และบุญส่ง นิลแก้ว, 2535: 23-24) โดยถือเกณฑ์การประเมินเป็นคะแนน ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51–5.00	หมายถึง	พบเห็นผู้ละเมิดประกาศามากที่สุด และปฏิบัติตามประกาศฯ น้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51–4.50	หมายถึง	พบเห็นผู้ละเมิดประกาศมาก และปฏิบัติตามประกาศฯ น้อย
ค่าเฉลี่ย 2.51–3.50	หมายถึง	พบเห็นผู้ละเมิดประกาศปานกลางและปฏิบัติตามประกาศฯ ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51–2.50	หมายถึง	พบเห็นผู้ละเมิดประกาศน้อย และปฏิบัติตามประกาศฯ มาก
ค่าเฉลี่ย 1.00–1.50	หมายถึง	พบเห็นผู้ละเมิดประกาศน้อยที่สุด และปฏิบัติตามประกาศฯ มากที่สุด

2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ของประชาชน ผ่าน สื่อ ประชาสัมพันธ์ ประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี เกณฑ์ในการประเมินเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ท (กมลนันท์ บุญกล้า, 2559: 59-60 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด และบุญส่ง นิลแก้ว, 2535: 23-24) โดยถือเกณฑ์การประเมินเป็นคะแนน ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51–5.00	หมายถึง	ระดับการรับรู้มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51–4.50	หมายถึง	ระดับการรับรู้มาก
ค่าเฉลี่ย 2.51–3.50	หมายถึง	ระดับการรับรู้ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51–2.50	หมายถึง	ระดับการรับรู้น้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 –1.50	หมายถึง	ระดับการรับรู้น้อยที่สุด

2.3 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการออกประกาศเทศบาล ตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานีเกณฑ์ในการประเมินเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (กมลนันท์ บุญกล้า, 2559: 59-60 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด และ บุญส่ง นิลแก้ว, 2535: 23-24) โดยถือเกณฑ์การประเมินเป็นคะแนน ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51–5.00	หมายถึง	การมีส่วนร่วมมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51–4.50	หมายถึง	การมีส่วนร่วมมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51–3.50	หมายถึง	การมีส่วนร่วมปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51–2.50	หมายถึง	การมีส่วนร่วมน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 –1.50	หมายถึง	การมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

3. ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิด (Open - ended) ให้ผู้ตอบแสดงข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติตามประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง ในด้านการคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ การรับรู้ และการมีส่วนร่วมต่อประกาศเทศบาล ตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ ในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี การวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัว (Multivariate Analysis) เพื่อพยากรณ์ผลการปฏิบัติตามประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในเขตเทศบาล โดยนำเอาองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยส่วนบุคคลที่เป็นตัวแปรสำคัญต่อการคุ้มครองสุขภาพผู้ไม่สูบบุหรี่ ได้แก่ ประสบการณ์การสูบบุหรี่ อายุที่เริ่มสูบบุหรี่ และความถี่ของการสูบบุหรี่ และปัจจัยด้านการรับรู้ รวมถึงปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูป LISREL โดยใช้สถิติเชิงอนุมานในการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงเส้น (Path Analysis)

5. ผลการวิจัย (Research Results)

5.1 ผลการวิจัย

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยมากกว่าครึ่งเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 52.00 มีอายุตั้งแต่ 21-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 51.50 ส่วนใหญ่จะมีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 76.40 จบในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 44.90 ประกอบอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 53.40 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 5,001-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 40.40 ในส่วนของประสบการณ์การสูบบุหรี่ของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ไม่เคยสูบบุหรี่ คิดเป็นร้อยละ 73.60 แต่ก็มีเพียงส่วนน้อยที่ปัจจุบันยังสูบบุหรี่ คิดเป็นร้อยละ 17.40 ซึ่งช่วงอายุที่เริ่มสูบบุหรี่ครั้งแรกคือ ช่วงอายุ 10-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.84 โดยสาเหตุที่เริ่มสูบบุหรี่ครั้งแรก ส่วนมากคือ ทดลองสูบ คิดเป็นร้อยละ 25.00 สูบบุหรี่ในปริมาณ 1-5 มวนต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 9.20 และส่วนมากจะสูบทุกวัน คิดเป็นร้อยละ 14.30 อีกทั้ง สมาชิกในครอบครัวมากกว่าครึ่งไม่สูบบุหรี่คิดเป็นร้อยละ 51.40

5.1.2 การวิเคราะห์การปฏิบัติตามประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียงในด้านการคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ จากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง ในระดับชุมชน พบเห็น ผู้ละเมิดประกาศฯ มาก และปฏิบัติตามประกาศฯ น้อย คือ บริเวณที่ประชาชนมารวมกันทำกิจกรรมต่างๆ ($\bar{X}=3.94$; $SD=1.16$) ผู้ละเมิดประกาศฯ ปานกลางและปฏิบัติตามประกาศฯ ปานกลาง คือ บริเวณที่ทำการกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ($\bar{X}=2.69$; $SD=0.82$) บริเวณศาลาประชาคม ที่ทำการกองทุนหมู่บ้าน ($\bar{X}=3.09$; $SD=0.78$) และผู้ละเมิดประกาศฯ น้อย และปฏิบัติตามประกาศฯ มาก คือ บริเวณวัดในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง ($\bar{X}=1.71$; $SD=0.94$) ตามลำดับ ในระดับสถานที่ราชการ พบเห็น ผู้ละเมิดประกาศฯ ปานกลางและปฏิบัติตามประกาศฯ ปานกลาง คือ บริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเจ็บบิก (J-bic) และลานวัฒนธรรม ($\bar{X}=3.29$; $SD=0.86$) และบริเวณถนนหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเชียง หน้าบึงหนองนาคำ (ถนนสายบุญ) ($\bar{X}=3.32$; $SD=0.85$) และผู้ละเมิดประกาศฯ น้อย และปฏิบัติตามประกาศฯ มาก คือ บริเวณสำนักงานเทศบาลตำบลบ้านเชียง ($\bar{X}=2.21$; $SD=0.67$) บริเวณโรงเรียนในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง ($\bar{X}=2.09$; $SD=0.70$) และบริเวณโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านเชียง ($\bar{X}=1.83$; $SD=0.77$) ตามลำดับ

และในระดับสถานที่สาธารณะ พบเห็น ละเมิดประกาศฯ มาก และปฏิบัติตามประกาศฯ น้อย คือ บริเวณตลาดสด ตลาดนัดชั่วคราวหรือตลาดสัปดาห์ ($\bar{X}=3.84$; $SD=1.01$) และ ผู้ละเมิดประกาศฯ ปานกลางและปฏิบัติตามประกาศฯ ปานกลาง คือ บริเวณสนามกีฬา สถานที่ออกกำลังกายสวนสาธารณะทุกแห่ง ($\bar{X}=2.69$; $SD=0.78$) ตามลำดับ แสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD .) ของ ในด้านการคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ ($n=356$)

ในระดับชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
คำประกาศที่ประชาชนถือปฏิบัติ			
1. บริเวณวัดในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง	1.71	0.94	ละเมิดประกาศฯ น้อย
2. บริเวณที่ทำการกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	2.69	0.82	ละเมิดประกาศฯ ปานกลาง
3. บริเวณศาลาประชาคม ที่ทำการกองทุนหมู่บ้าน	3.09	0.78	ละเมิดประกาศฯ ปานกลาง
4. บริเวณที่ประชาชนมารวมกันทำกิจกรรมต่างๆ	3.94	1.16	ละเมิดประกาศฯ มาก
ในระดับสถานที่ราชการ			
คำประกาศที่ประชาชนถือปฏิบัติ			
1. บริเวณโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านเชียง	1.83	0.77	ละเมิดประกาศฯ น้อย
2. บริเวณโรงเรียนในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง	2.09	0.70	ละเมิดประกาศฯ น้อย
3. บริเวณสำนักงานเทศบาลตำบลบ้านเชียง	2.21	0.67	ละเมิดประกาศฯ น้อย
4. บริเวณถนนหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเชียง หน้าบึงหนองนาคำ(ถนนสายบุญ)	3.32	0.85	ละเมิดประกาศฯ ปานกลาง
5. บริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเจบิก (J-bic) และลานวัฒนธรรม	3.29	0.86	ละเมิดประกาศฯ ปานกลาง
ในระดับสถานที่สาธารณะ			
คำประกาศที่ประชาชนถือปฏิบัติ			
1. บริเวณสนามกีฬา สถานที่ออกกำลังกาย สวนสาธารณะทุกแห่ง	2.69	0.78	ละเมิดประกาศฯ ปานกลาง
2. บริเวณตลาดสด ตลาดนัดชั่วคราวหรือตลาดสัปดาห์	3.84	1.01	ละเมิดประกาศฯ มาก

5.1.3 การรับรู้ ต่อประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ ในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี พบว่า การรับรู้ของประชาชนระดับมาก คือ รับรู้ว่าประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการห้ามโฆษณาบุหรี่ สวนสาธารณะทุกแห่ง ($\bar{X}=4.09$; $SD=0.95$) รับรู้ว่าได้รับประโยชน์จากประกาศฯ อย่างไรในการออกกฎกติกาชุมชน ($\bar{X}=4.07$; $SD=0.96$) รับรู้จากการประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าว ($\bar{X}=3.90$; $SD=0.88$) รับรู้จากการติดประกาศฯตามที่ทางสาธารณะ

($\bar{X}$ =3.59; SD=0.90) และการรับรู้ระดับปานกลาง คือ รับรู้จากการประชาสัมพันธ์ผ่านเวที
ประชาคมของหมู่บ้าน ($\bar{X}$ =3.17; SD=0.85) ตามลำดับ แสดงในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) ของการรับรู้ ต่อประกาศเทศบาล
ตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ ในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน
จังหวัดอุดรธานี (n=356)

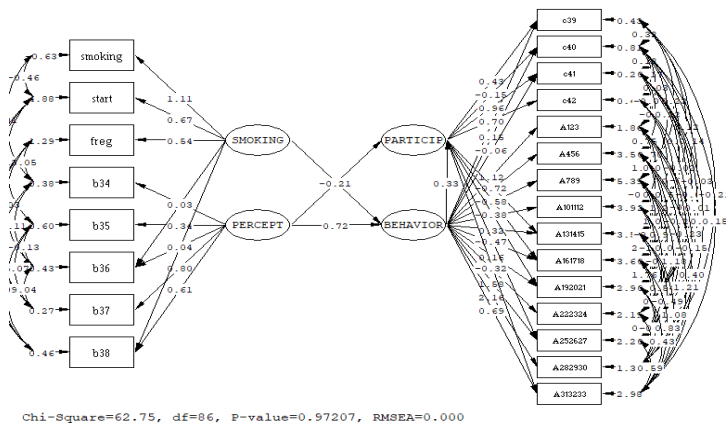
การรับรู้	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. รับรู้ว่าเป็นประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการห้ามโฆษณาบุหรี่ ส่วนสาธารณะทุกแห่ง	4.09	0.95	รับรู้มาก
2. รับรู้ว่าได้รับประโยชน์จากประกาศฯ อย่างไรในการออกกฎกติกาชุมชน	4.07	0.96	รับรู้มาก
3. รับรู้จากการประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าว	3.90	0.88	รับรู้มาก
4. รับรู้จากการติดประกาศฯ ตามที่ทางสาธารณะ	3.59	0.90	รับรู้มาก
5. รับรู้จากการประชาสัมพันธ์ผ่านเวทีประชาคมของหมู่บ้าน	3.17	0.85	รับรู้ปานกลาง

5.1.4 การมีส่วนร่วม ต่อประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์
ยาสูบ ในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี พบว่า การมี
ส่วนร่วมของประชาชน ในการออกประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง ระดับมาก คือ
ปฏิบัติตามกฎกติกาชุมชน ที่ถูกบังคับใช้ในประกาศฯ ($\bar{X}$ =3.74; SD=0.87) คิดว่าประกาศฯ
ทำให้พบผู้สูบบุหรี่ในที่สาธารณะ เช่น ตลาดสด วัด โรงเรียน สถานที่ราชการ และ
องค์กรเอกชนลดลง ($\bar{X}$ =3.64; SD=0.86) และการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการ
ออกประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง ระดับปานกลาง คือ ประชุมประชาคมเพื่อจัดทำ
ประกาศฯ เพื่อออกกฎกติกาชุมชน ($\bar{X}$ =3.21; SD=0.78) เสนอปัญหา หรือความต้องการ
เกี่ยวกับการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อออกกฎกติกาชุมชน
($\bar{X}$ =2.67; SD=0.92) ตามลำดับ แสดงในตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) ของการมีส่วนร่วม ต่อประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ ในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี (n=356)

การมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ปฏิบัติตามกฎหมายชุมชน ที่ถูกบังคับใช้ในประกาศฯ	3.74	0.87	มีส่วนร่วมมาก
2. คิดว่าประกาศฯ ทำให้พบผู้สูบบุหรี่ในที่สาธารณะ เช่น ตลาดสด วัด โรงเรียน สถานที่ราชการ และองค์กรเอกชนลดลง	3.64	0.86	มีส่วนร่วมมาก
3. ประชุมประชาคมเพื่อจัดทำประกาศฯ เพื่อออกกฎหมายชุมชน	3.21	0.78	มีส่วนร่วมปานกลาง
4. เสนอปัญหา หรือความต้องการเกี่ยวกับการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อออกกฎหมายชุมชน	2.67	0.92	มีส่วนร่วมปานกลาง

5.1.5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นผู้วิจัยนำเอาองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยส่วนบุคคลที่เป็นตัวแปรสำคัญต่อการคุ้มครองสุขภาพผู้ไม่สูบบุหรี่ ได้แก่ ประสบการณ์การสูบบุหรี่ อายุที่เริ่มสูบบุหรี่ และความถี่ของการสูบบุหรี่ และปัจจัยด้านการรับรู้ รวมถึงปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม มาพยากรณ์ผลการปฏิบัติตามประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในเขตเทศบาล ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ Path Analysis

ภาพที่ 2 ไดอะแกรมผลการวิเคราะห์ Path Analysis

จากนั้นผู้วิจัยนำมาตรวจสอบเงื่อนไขความกลมกลืนโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสำรวจปรากฏการณ์ทางสังคม พบว่า โมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ดี ซึ่งพิจารณาจากค่า χ^2 มีค่าเท่ากับ 62.75 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.92 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.93 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีรากกำลังสองประมาณค่าความคาดเคลื่อนเฉลี่ย (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.000 และค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยส่วนที่เหลือ (SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.016 จึงสรุปว่า โมเดลที่ได้มีความกลมกลืนกับปรากฏการณ์ที่เป็นความจริงทางสังคมตามกรอบแนวคิดการวิจัย (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) ดังตารางที่ 4

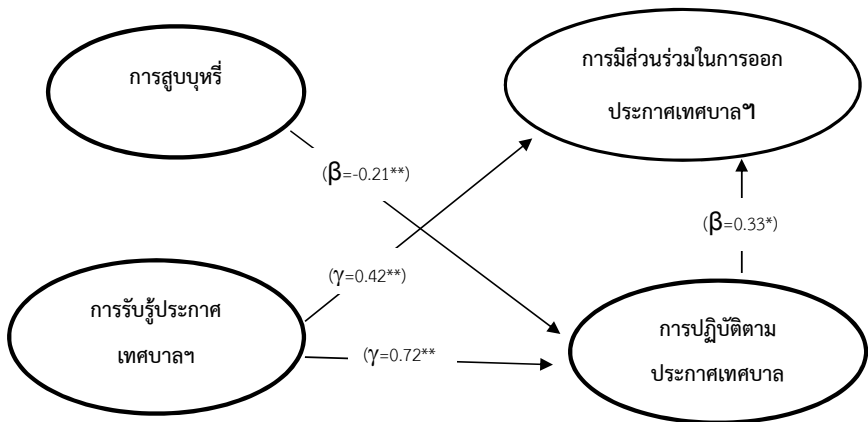
ตารางที่ 4 แสดงอิทธิพลเชิงเส้นต่อการปฏิบัติตามประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในเขตเทศบาล ของโมเดลกลมกลืน

ตัวแปรเหตุ	อิทธิพล	รูปแบบเชิงเส้น	
		ตัวแปรเหตุ	ตัวแปรผล
		การมีส่วนร่วมในการออกประกาศเทศบาล	การปฏิบัติตามประกาศเทศบาล
การสูบบุหรี่	ทางตรง	-	-0.21**
	ทางอ้อม	-0.08	-
	รวม	-0.08	-0.21**
การรับรู้ประกาศเทศบาล	ทางตรง	0.42**	0.72**
	ทางอ้อม	0.28	-
	รวม	0.80	0.72**
การปฏิบัติตามประกาศเทศบาล	ทางตรง	0.33* (P-Value<0.05)	-
	ทางอ้อม	-	-
	รวม	0.33*	-
R ²		0.61	

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามประกาศเทศบาล ตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย การสูบบุหรี่ ($\beta=-0.21$; $P\text{-value}<0.01$) และการรับรู้ประกาศเทศบาล ($\gamma=0.72$; $P\text{-value}<0.01$) ในขณะที่การมีส่วนร่วมในการออกประกาศเทศบาล ได้รับอิทธิพลทางตรงย้อนกลับจากการปฏิบัติตามประกาศเทศบาล ($\beta=0.33$; $P\text{-value}<0.05$) ปัจจัยทั้งหมดนี้สามารถพยากรณ์การปฏิบัติตามประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียงเพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในเขตเทศบาลฯ ได้ร้อยละ 61.0 ($R^2=0.61$) ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 พยากรณ์การปฏิบัติตามประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในเขตเทศบาลฯ

6. สรุปและอภิปรายผล (Conclusion and Discussion)

จากวัตถุประสงค์การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามประกาศเทศบาล ตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี สามารถสรุปได้ดังนี้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ ประกอบด้วย การสูบบุหรี่ และการรับรู้ประกาศเทศบาลฯ ในขณะที่

การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนมาตรการควบคุมยาสูบในชุมชน ได้รับอิทธิพลทางตรงเชิงลบย้อนกลับจากการปฏิบัติที่ละเมิดต่อคำประกาศเทศบาลฯ นั้นหมายความว่า การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนมาตรการควบคุมยาสูบในชุมชนมากขึ้น การละเมิดต่อประกาศเทศบาลฯ จะลดลง ซึ่งจะสังเกตได้ว่า การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนมาตรการควบคุมยาสูบในชุมชน ได้รับอิทธิพลทางตรงเชิงลบย้อนกลับจากการปฏิบัติที่ละเมิดต่อคำประกาศเทศบาลฯ อภิปรายได้ว่า เมื่อคนส่วนใหญ่ที่ถือปฏิบัติตามประกาศฯ มากขึ้น จะทำให้เกิดต้นแบบในทางปฏิบัติ ประชาชนก็จะเกิดการมีส่วนร่วมปฏิบัติตามประกาศฯ หรือกติกาชุมชนนั่นเอง อีกทั้งยังส่งผลต่อการขับเคลื่อนให้ชุมชนปลอดบุหรี่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สังคม สุภรัตนกุล และ บัณฑิต พรหมพักพิง, 2558) พบว่า การบังคับใช้กติกาชุมชนได้รับอิทธิพลทางตรงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจากการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ซึ่งการสื่อสารประชาสัมพันธ์กฎกติกาทางสังคมเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนให้ชุมชนปลอดบุหรี่ ในขณะเดียวกัน เมื่อประชาชนเกิดความตระหนัก ชุมชนให้ความร่วมมือ และการรับรู้กติกาชุมชนมากขึ้น ปัจจัยทั้งหมดนี้สามารถพยากรณ์การปฏิบัติตามประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียงเพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในเขตเทศบาลฯ ได้สูงมากกว่าครึ่งถึงร้อยละ 61.0

ประชาชนส่วนใหญ่ ตระหนักถึงกฎกติกาทางสังคมโดยความถี่ในการรับรู้ซ้ำๆ บ่อย ๆ แล้วเกิดความคุ้นชินซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สังคม สุภรัตนกุล, ชนมนทชน พรหมพินิจ และ ปิยพร แฉั่วชำนาญ, 2565) พบว่า การย้ำคิดย้ำทำ สร้างการรับรู้บ่อยๆ จะทำให้ปฏิบัติตามประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ แรงบันดาลใจในการปฏิบัติตามประกาศฯ จะทำให้เกิดการเคารพต่อกติกาชุมชนในการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ โดยห้ามสูบบุหรี่ในเขตปลอดบุหรี่ และหากผู้ใดฝ่าฝืนสูบบุหรี่ในบริเวณที่ประกาศห้ามสูบจะมีโทษ โดยครั้งแรกจะเป็นการว่ากล่าวตักเตือน และลงลายมือชื่อรับทราบก่อน ครั้งที่ 2 หากยังมีการฝ่าฝืน จะโดนประจานเพื่อให้เกิดความอับอายไม่กล้าปฏิบัติผิดกติกาชุมชนอีก อีกทั้งยังส่งผลต่อการดำเนินงานขับเคลื่อนชุมชนปลอดบุหรี่ด้วยเช่นกัน ในส่วนของการบังคับใช้กฎกติกาชุมชนของประชาชน ของการมีส่วนร่วมดำเนินงานคุ้มครองสุขภาพผู้ไม่สูบบุหรี่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง โดยการออกประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบฯ โดยเรียงจากมากไปหาน้อย คือ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามกฎกติกาชุมชน ที่ถูกบังคับใช้ในประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง

เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ มีส่วนทำให้พบผู้สูบบุหรี่ในที่สาธารณะ เช่นวัด โรงเรียน สถานที่ราชการ และองค์กรเอกชนลดลง ในขณะที่เดียวกันบริเวณตลาดสด ยังพบเห็นผู้ละเมิดต่อประกาศ เนื่องจากเป็นสถานที่ที่มีบุคคลต่างถิ่นมาใช้บริการจำนวนมากจึงทำให้พบผู้ละเมิดต่อประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ ในส่วนของการมีส่วนร่วมประชุมประชาคมเพื่อจัดทำประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ เพื่อออกกฎกติกาชุมชน และน้อยที่สุดคือ มีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาหรือความต้องการเกี่ยวกับการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ เพื่อออกกฎกติกาชุมชนผ่านเวทีประชาคม และจะเห็นได้ว่า ประชาชนปฏิบัติตามมาตรการทางสังคมโดยอยู่ในรูปแบบของกติกาชุมชนที่บังคับใช้ร่วมกันในชุมชน และปฏิบัติได้อย่างเห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน (สมภาพ แสงจันทร์ และ คณะ, 2556)

ท้ายที่สุด สามารถสรุปได้ว่า การปฏิบัติตามประกาศได้รับอิทธิพลมาจากการสูบบุหรี่ ซึ่งจะมีเรื่องของความถี่ในการสูบบุหรี่ สาเหตุของการสูบ จำนวนมวนในการสูบบุหรี่ต่อวัน นั้นหมายความว่า รูปแบบการสูบบุหรี่ของแต่ละบุคคลมีผลต่อการปฏิบัติตามประกาศมากน้อยเพียงใด ส่วนการรับรู้จากการประกาศส่งผลต่อการมีส่วนร่วมและขณะเดียวกันก็ส่งผลต่อการปฏิบัติตามประกาศเทศบาลฯเช่นกัน ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า คนที่รับรู้ประกาศเทศบาลฯมาก ก็จะส่งผลต่อการปฏิบัติ หรือไม่ปฏิบัติตามประกาศ และมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการออกประกาศเทศบาลฯ และขับเคลื่อนการคุ้มครองสุขภาพผู้ไม่สูบบุหรี่ ในขณะเดียวกันมีข้อสังเกตว่า การมีส่วนร่วมฯ ได้รับอิทธิพลจากผู้ปฏิบัติตามประกาศ นั้นหมายถึงว่า ถ้าประชาชนในชุมชน เริ่มปฏิบัติตามประกาศเป็นจำนวนมาก ก็จะสามารถโน้มน้าวให้คนเข้ามามีส่วนร่วมทำตาม หรือหมายถึงว่า ถ้ามีแบบอย่างปฏิบัติเป็นจำนวนมากขึ้น การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนก็จะมากขึ้นตามนั่นเอง (ณัฐกรณ์ จินาพรรณ, 2564)

7. ข้อเสนอแนะ (Suggestion)

จากผลการวิจัย พบว่า ตัวแปรที่ดีที่สุดในการปฏิบัติตามประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียง เพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี คือ เมื่อคนส่วนใหญ่ที่ถือปฏิบัติตามประกาศ หรือมีส่วนร่วมในการ

ขับเคลื่อนมาตรการควบคุมยาสูบในชุมชนมากขึ้น จะทำให้เกิดต้นแบบในทางปฏิบัติ และการละเมิดต่อประกาศเทศบาลฯ จะลดลง การบังคับใช้กติกาชุมชนจากการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนให้ชุมชนปลอดบุหรี่ ดังนั้นเมื่อประชาชนเกิดความตระหนัก ชุมชนให้ความร่วมมือ และการรับรู้กติกาชุมชนมากขึ้น ก็จะทำให้ประชาชนปฏิบัติตามประกาศเทศบาลตำบลบ้านเชียงเพื่อควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในเขตเทศบาลฯ ได้สูงมากกว่าครึ่งถึงร้อยละ 61.0 ผู้วิจัยขอเสนอแนะในเชิงประเด็น ดังนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีการบังคับใช้กฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในระดับชุมชนโดยเคร่งครัดมากกว่านี้ โดยอาศัยการจัดระเบียบและมาตรการทางสังคม ผ่านการออกกฎกติกาที่ผ่านการประชาคมร่วมกันของชุมชน โดยอาศัยความร่วมมือทุกภาคส่วน อาทิ ภาคส่วนทางวิชาการ ภาคส่วนทางชุมชนท้องถิ่น และภาคส่วนทางประชาสังคม ตัวแบบที่สำคัญที่สุด คือ ผู้นำท้องที่ และผู้นำชุมชน เพราะเป็นกระบอกเสียงในการสื่อสารประชาสัมพันธ์ผ่านกระบวนการดำเนินงาน และหอกระจายข่าว สร้างการรับรู้ซ้ำๆ มีส่วนร่วมบ่อยๆ รมรณรงค์ประชาสัมพันธ์เป็นประจำสร้างความตระหนักในรูปแบบของมาตรการทางสังคม

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา

สร้างกลไกการทำงานในพื้นที่ และต้นแบบการทำงานในรูปแบบของจิตอาสา โดยเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นแกนนำ ประสานโรงเรียน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล วัด ผู้นำชุมชน องค์กรภาคเอกชนต่างๆ ให้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในชุมชนตั้งแต่แรกเริ่ม

7.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการบังคับใช้กติกาชุมชนที่ผ่านการลงมติประชาคมในการควบคุมยาสูบในพื้นที่ กับพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 ในเชิงคุณภาพ

8. กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement)

งานวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง การประเมินผลการขับเคลื่อนการดำเนินงานคุ้มครองสุขภาพผู้ไม่สูบบุหรี่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ได้รับความเมตตากรุณาจากท่าน ศาสตราจารย์ ดร.บัวพันธ์ พรหมพักพิง รองศาสตราจารย์ ดร.เชมนัฐ ภูทองไชย และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา จินวงษ์ ที่ให้เกียรติให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณผู้เกี่ยวข้อง ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ได้กรุณาสละเวลาให้ข้อเสนอแนะต่อกระบวนการงานวิจัยเล่มนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

9. เอกสารอ้างอิง (References)

- กมลนันท์ บุญกล้า และคณะ. (2559). การประเมินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหนองปลาชีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กรมควบคุมโรค สำนักควบคุมการบริโภคยาสูบ. (2560). พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชญาธิษฐ์ ขาวนวล. (2563). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายกรณีบุหรี่ไฟฟ้า ตามพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560. สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ณัฐกรณ์ จินาพรณ. (2564). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความตั้งใจเลิกสูบบุหรี่ของผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ในอำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร. *วารสารวิจัยและวิชาการสาธารณสุขจังหวัดพิจิตร*, 2(2), 8-19.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). โมเดลลิสเรล: สถิติวิเคราะห์สำหรับกรวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรเทพ พัฒนานุรักษ์ และคณะ. (2561). การสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อการให้บริการของเทศบาลนครปากเกร็ด ประจำปี 2561. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบมหาวิทยาลัยมหิดล. (2563). **ลักษณะการบริโภคยาสูบระดับจังหวัด**. ใน รณชัย คงสกนธ์ และ อนุดิษฐ์ พัฒนธีรพัฒน์ (บรรณาธิการ), รายงานสถานการณ์การบริโภคยาสูบของประเทศไทย พ.ศ. 2562. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สีนทวิกิจ พรินติ้ง.
- สมภพ แสงจันทร์ และคณะ. (2556). **หมู่บ้านต้นแบบ ลด และเลิกบุหรี่ โดยชุมชนมีส่วนร่วม บ้านหนองย่างชั้น หมู่ที่ 7 ตำบลหนองย่างชั้น อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม**. งานวิจัยได้รับทุนการศึกษาจากศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ.
- สังคม สุรรัตนกุล และ บัวพันธ์ พรหมพักพิง. (2558). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนชุมชนปลอดบุหรี่. **วารสารนานาชาติมหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 5(2), 103-114.
- สังคม สุรรัตนกุล, ธนมนทชน พรหมพินิจ และ ปิยพร แฝ้วชำนาญ. (2565). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบังคับใช้กติกาชุมชนเพื่อการคุ้มครองสุขภาพผู้ไม่สูบบุหรี่ในชุมชนชานเมือง จังหวัดอุดรธานี. **วารสารช่อพะยอม CHOPHAYOM JOURNAL คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**, 33(1), 46-64.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561). **การสำรวจพฤติกรรมการสูบบุหรี่และการดื่มสุราของประชากร พ.ศ. 2560**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์จำกัด.

Assessment of Farmer Knowledge and Practices towards Rice GAP Standard in Namxouang Irrigation Development Area, Vientiane Capital, Lao PDR

Phoukeo Saokhamkeo¹

Rapee Dokmaithes²

Jamnian Chompoo³

Cherdpong Kheerajitt⁴

Abstract

The objectives of the study aims to discover socio-economic background, assess knowledge and practices, and factors affecting farmers' knowledge and practice on Good Agriculture Practices (GAP). The survey includes 70 samples in Namxouang irrigation development area, Vientiane Capital, Lao PDR. Interviews were used for data collection. Both descriptive and inferential statistics were applied to analyze farmer knowledge, practices, and factors influencing farmer knowledge and practices towards rice GAP standards. The findings revealed that the overall average of farmer knowledge and practices related to rice GAP were 0.54 and 0.45, respectively, meaning that their knowledge was at a moderate level and their practices were moderate. On the other hand, gender, experience, annual income, and amount of credit had a significantly positive influence on farmer knowledge

¹ Lecture, Faculty of Agriculture, National University of Laos. E-mail: phoukeos@yahoo.com

² Assistance Professor, Department of Agricultural Extension and Communication, Faculty of Agriculture at Kamphaeng Saen, Kasetsart University.

³ Assistance Professor, Department of Agronomy, Faculty of Agriculture at Kamphaeng Saen, Kasetsart University.

⁴ Assistance Professor, Department of Agricultural Extension and Communication, Faculty of Agriculture at Kamphaeng Saen, Kasetsart University.

towards rice GAP standards; while media perception and amount of credits had significantly influenced farmer practices towards rice GAP. In conclusion, training courses are required to increase farmer knowledge and practices on rice production at GAP standards, to help them improve rice quality and productivity in the study area.

Keywords: Commercial Rice Production, Knowledge and Practice, Laos, Irrigated Area, Rice GAP

1. Introduction

Rice production is viewed as an indicator for poverty reduction and food security. There are many areas of Laos that still face chronic rice deficits even though it is largely self-sufficient in rice at the national level and exports small volumes of rice to neighbouring countries. In dealing with the problem of rice insufficiency, the Lao government has focused on increasing rice productivity through the use of high-yielding varieties, fertilizer application, management practice improvements, and cropping intensity in lowland farming systems (FAO, 2020 and Newby et al., 2013). In addition, the Agricultural Development Strategy to 2025 and Vision to 2030 and the 9th National Social and Economic Development Plan also mandate that food security is the highest priority in the agriculture sector. In this context the Ministry of Agriculture and Forestry (MAF) needs to emphasize good soil management, use of improved seeds, suitable fertilizer packages, and integrated pest management to intensify production and increase yield. At the same time, it is required to promote the building of rice storage or warehouses and to improve the existing irrigation systems in priority areas for clean, modern, and sustainable agriculture for food security and food

safety, which is increasingly in demand in the domestic and international markets (MPI, 2021; MPI, 2016; MAF, 2010a; and MAF, 2010b). Therefore, green and sustainable agricultural development is a priority policy that includes the system of rice intensification (SRI), rice GAP, and organic rice that are promoted to farmers to increase productivity and improve its quality for export based on the requirements of regional and international markets (MAF, 2021; MAF, 2015; and MAF, 2012).

Recently, rice production in Laos has become a major agricultural activity, accounting for over 75% of the gross cropped areas. As a result, the country is expected to become a major rice exporter over the next decade, with the aim of increasing the export of rice from 90,000 tons in 2020, to 150,000 tons in 2021 (FAO, 2020; Wailes and Chavez, 2012; and Pandey, 2001). In addition, the government also prioritize 10 target areas over the country to produce at least 3.7 million tons of rice annually for food security and export (MAF, 2022). However, rice production in Laos for food security and export still faces many problems because it is insufficient to meet demand from domestic consumers. In addition it has been threatened by climate change, with annual losses at 10% of harvested rice, and poor transportation logistics to move rice to deficit areas; including the instability of production, land degradation, land use issues, and a number of large scale investment projects affecting production areas. Moreover, some households with access to irrigation cultivate other crops in paddy fields during the dry season as an alternative to producing a second crop of rice; with some of them converting their land to fish ponds, and sell their land to city people (MPI, 2021; Sacklokhom, 2014 and Sourideth et al., 2011). At the same time, the adoption of SRI and organic rice production still faced several problems, because the practice of SRI always threatened by pests mainly snails and crabs; while organic rice needs to apply high technique and costs, yet the

yield are not different between non-SRI and inorganic rice (Bourjac et al., 2017 and Phranakhone and Nanseki, 2015).

On the other hand, the export of rice still has a challenges. Most farmers still practice traditional techniques and produce rice for subsistence in rainfed areas using different varieties, often mixed, in milled rice for sale. Thus, the improvement of the farming system, the farmers' knowledge, and practices are required to increase rice yield and improve its quality, based on local and regional market requirements (Liese et al., 2014). The research revealed that the rice GAP method could increase and improve the tillers, panicle, yield, quality, and reduce weed pressure, it increase from 1 to 2.7 tons per hectare in Tanzania (Senthilkumar et al., 2018 and Huyly et al., 2011); the practice of rice GAP provided a number of other potential benefits, including increasing production by 13%, from 3 to 3.5 tons per hectare, and raising the price of both sticky and non-glutinous rice steadily from 25% to 30% compared to non-GAP rice (MI, 2017). While Mushobozi (2010) and Tubvongsa (2022) indicated that GAP implementation especially, record-keeping and certification, increased production costs, but the yield and price were not different between GAP and non-GAP rice.

However, the previous research found that education level, household size, annual income, land use size, and climate change perception had statistically significant effects on the adoption of climate smart agriculture. Similarly, training, expansion contract, household size, land use ownership, and farming experience influencing on adoption of rice production practice (Ayenew and Tilahun, 2022 and Abubakar et al., 2019). Moreover, it is also confirmed that age, education, family labor, farming experiences, family activities, and profit margin influence on the participation of rice organic farmer association (Phranakhone and Nanseki, 2015). While Rapankum et al. (2022) discovered that farming experience, labor type, farm size and amount

of raw milk produced has significantly affected on farmers' acceptance of dairy farming standard.

The Namxouang Irrigation Development Area (NIDA) in Naxaythong District, Vientiane Capital, Lao PDR is a large irrigation system that is classified as an intensive irrigated area, which is an important source of food for people in Vientiane Capital. Farmers frequently receive support in the form of agricultural inputs through many pilot projects to increase rice yield and quality to obtain high prices and market access. However, farmers in this area still face the same problems as farmers elsewhere in Laos, with their rice being threatened by pests and diseases that cause low yields and poor quality. Similarly, many varieties are cultivated and mixed in rice for milling, resulting in problems to access local markets, and rice traders sometimes failing to purchase their rice or purchasing at a cheaper price. On the other hand, the production cost is very high compare to the yield obtained especially machine cost for land preparation and threshing as well as labor cost for transplanting and harvesting, so some farmers change from the practice of transplanting technique to apply dry sowing technique to reduce the costs, thought it needs to apply chemicals to control weeds, pest, and diseases, and it provides low yield. As it has been reported that the average rice yield in this area is 3.1 tons per hectare (DAFO, 2018); yet it is indicated that farmers in Vientiane capital can produce rice 4.41 tons per hectare in average (LSB, 2021). Therefore, NIDA was selected as a study area because it has potential resources to practice rice GAP to increase yield, quality, and prices in the future. Thus, the objective of this study aims to explore the socio-economic background of rice farmers, assess their knowledge and practices as well as the factors affecting knowledge and practice on rice GAP standard. The results of the research will be used as a reference for concerned organizations to encourage farmers to improve rice quality and to increase

yields and prices in the study area and other related irrigated areas over the country.

2. Methodology of the Study

2.1 Sample size

The study applied both qualitative and quantitative approaches for data collection. It integrated different research techniques which included a literature review, key informant interviews, and a household survey. For the literature review, many existing reports, statistics, official regulations, and other related documents from public and private stakeholders were reviewed to understand the situation of rice production in the study area. At the same time, the agriculture and forestry office, industry and commerce office, and the office of the Namxoung irrigation development area, including village authorities in the study area were interviewed to understand in more detail about rice production. For the household survey, individual rice farmers were interviewed face to face, to obtain personal and socio-economic background data, level of knowledge, and types of practices used related to rice GAP standard.

The population of the study area included 2,189 rice farmer households in 10 villages under NIDA in Naxaythong District, Vientiane Capital. The interview sample size was calculated by using Arkin (1974) formula as follows:

$$n = \frac{p(1-p)}{\left(\frac{SE}{t}\right)^2 + \frac{p(1-p)}{N}} = \frac{0.95(1-0.95)}{\left(\frac{0.05}{1.96}\right)^2 + \frac{0.95(1-0.95)}{2,189}} = 70$$

Where: n = Sample size, P = Percent of occurrence in the population (95%),
SE = Standard error = 0.05, N = Total population, t = Confident level factor = 1.96

The samples included 70 rice farmer households, while sample size larger than 30 is a standard normal distribution (Islam, 2018).

2.2 Data Collection

The samples were selected through purposive and snowball sampling techniques, because there are many group of people in the study areas who practice and do not practice rice production due to they have no paddy land, so the study would like to focus on farmers who practice wet season rice cultivation, and who knew well and could give information about rice production techniques, so the information provided can be represented for the population in the study area. The interviews were used for both secondary data and primary data collection. The questionnaire was developed by reviewing related papers based on the research objectives, and was checked by an advisory committee and three experts who specialized in rice production, for content validity; it was revised, then tried out with 30 samples for a reliability test, which was 0.84 (Kuder and Richardson, 1937).

2.3 Data Analysis

For data analysis, the collected qualitative data was summarized and grouped to explain the situation and answer the objectives. For the quantitative data, the descriptive statistics were used to analyze frequency, percentage, arithmetic means, standard deviation, minimum, and maximum. Moreover, the inferential statistics analysis also was applied to find the factors affecting farmer knowledge and practices toward the rice GAP standard by using Ordinary Least Square regression to find the relationship between personal background, socio-economic factors, and farmer knowledge and practices towards rice GAP standard. While the rice GAP standard proposed in this study was developed and integrated based on Lao and Thai rice GAP standards, some criteria may excluded, because they are not appropriate to the existing situation. However, the standard intense to im-

prove rice quality and increase its yield and price as well as reduce herbicide application through the practice of dry sowing technique.

Moreover, farmer knowledge and practices of the rice GAP standard in this survey was measured by interview questions which consisted of five key components including: integrated land use and water management; integrated rice crop management; integrated pest management; integrated harvesting management; and, a traceability system. For knowledge, it had 20 multiple choice questions; each question was divided into four options and there was only one correct answer identified in the rice GAP standard; while the practice included 25 yes/no questions. The farmer knowledge and practice were analyzed and divided into three levels as followed,

Farmer Knowledge	Farmer Practice
0.00 – 0.33 refers to low level	0.00 – 0.33 refers to rarely practice
0.34 – 0.67 refers to moderate level	0.34 – 0.67 refers to moderate practice
0.68 – 1.00 refers to high level	0.68 – 1.00 refers to often practice

The Ordinary Least Square (OLS) method was applied in order to find the factors affecting farmer knowledge and practices towards rice GAP standard in the study area. Therefore, the variables and model used to measure the results were described as follows:

Dependent variables: The dependent variables were knowledge (Y_1) and practice (Y_2); with knowledge and practice being calculated from correct answers and yes answers.

Independent variable: X_1 X_{10} are identified in table 1. However, the data collected for OLS estimation is limited, some variables are not collected, because the farmers in this area have never practice rice GAP yet. It only

would like to measure the basic factors affecting knowledge and practice of farmers in the study area.

Table 1 The definition of independent variables

Symbols	Definitions	Type of Variables
X1	Age	Scale
X2	Gender	(dummy, male=1, female=0)
X3	Marital Status	Nominal
X4	Household size	Scale
V5	Education	Ordinal
X6	Farming experience	Scale
X7	Decision making	Nominal
X8	Media perception	Nominal
X9	Annual income	Scale
X10	Amount of credits	Scale

The relationship between independent and dependent variables was measured through the OLS model. The measured form of equation was specified as follows:

$$Y_{1i} = \beta_0 + \beta_1 x_{1i} + \beta_2 x_{2i} + \dots + \beta_{10} x_{10i} \dots\dots\dots (1)$$

$$Y_{2i} = \beta_0 + \beta_1 x_{1i} + \beta_2 x_{2i} + \dots + \beta_{10} x_{10i} \dots\dots\dots (2)$$

3. Results and Discussion

3.1 Personal and Socio-Economic Background of Respondents

From the survey, it found that the majority of the respondents was male, accounting for 72.9%, the rest 27.1% were female. The average age was 51.53 years old ranking from 24 to 75 years old; most of them were

married, accounting for 95.7%. The rest 2.9% and 1.45% were windowed and single. The average household size was 5.47 people per household ranking from two to 11 people. While 98.6% of them finished at least primary school up to university level; the rest, 1.4% were illiterate. Their rice farming experience was 29.84 years on average, varying from five to 55 years. Moreover, they also had equal rights between husband and wife in making decisions on agricultural activities in the household, accounting for 60%. The remaining 40% were decided by only one person: the husband, or the wife, or the parents, or the son, or the daughter.

The result also revealed that 62.9% of the respondents were rice farmers. The rest 37.1% were weavers, traders, businessmen, government officials, construction workers, and livestock producers. There were 92.9% who obtained information related to rice production from training, television, and other sources. On the other hand, the average annual income was US\$8,715, ranging from US\$1,729 to US\$33,600 per household; while 25.7% had access to credit to support agriculture production, the rest 74.3% never had access to credit.

3.2 The Farmer Knowledge towards Rice GAP Standards

An analysis of the data found that the overall average of farmer knowledge of the rice GAP standard was 0.54, meaning that their knowledge was at a moderate level (Table 2). It also revealed that the highest average of their knowledge was on integrated land use and water management, accounting for 0.79, meaning that their knowledge was at a high level; the result may be related to most of the criteria used to measures in this component was linked to traditional rice production techniques that they practiced for many generations; especially their knowledge of suitable water levels for rice in the field, the best land preparation techniques for efficient rice growth, and the requirement for fallowing land and soil fertility

management; they were 0.87, 0.84, and 0.80 respectively on average, meaning that their knowledge was at a high level, but their knowledge on requirements for efficient water management was at a moderate level, being only 0.63 on average.

In comparison, farmer knowledge towards the traceability system of the rice GAP standard was the lowest when compared to other factors; being only 0.31 on average, meaning that their knowledge was at a low level. While the highest and lowest knowledge levels of each measured criteria in this component were not different; the highest level of their understanding was on the main objectives of farm recording for traceability, but their lowest level of knowledge was understanding about the basic requirements of farm recording for traceability, which were 0.33 and 0.30 on average, meaning they were both at a low level. As a result, they had never been trained on the rice GAP system by any organization, so they did not know about the importance of farm recording, the type of information that should be recorded, and what the recorded information is used for.

On the other hand, the average knowledge levels on integrated rice crop management, integrated pest management, and integrated harvesting management were 0.62, 0.53, and 0.46, respectively; meaning that their knowledge of these three components was moderate. However, there were many measured criteria of knowledge on the rice GAP standard from three factors were at the high, moderate, and low levels; for example their knowledge of the basic requirements to protect the body during spraying chemicals, the suitable time for extracting mixed rice varieties, and the best techniques for keeping chemicals safely before and after use, averaged 0.96, 0.84, and 0.77, respectively; meaning that they were at high levels. At the same time, their knowledge of the suitable interval density for efficient rice

growth, the best options for selecting good rice seeds, and the best period of time to reduce moisture content of harvested rice, averaged 0.67, 0.66, and 0.63, respectively; meaning that they were at moderate levels. Another example was their knowledge of the best time to harvest and obtain maximum rice yield and the best techniques for controlling weeds in the rice field, averaged 0.26 and 0.09, respectively, meaning that they were at low levels.

However, it could summarize that the farmer's knowledge towards rice GAP standard was in moderate, but they still needed to enhance their knowledge a little bit more on integrated rice crop management, integrated pest management, and integrated harvesting management, because their knowledge on some measure criteria from these three components were low. Moreover, prior to promote them practice rice GAP production to improve quality and increase its yield and price; it firstly needed to train farmers on traceability system, because their knowledge was low on every measured criteria in this section. Therefore, it could confirm that if they were trained on each measured criteria and know their importance, so they would change their practice to improve rice quality.

Table 2 The farmer knowledge towards rice GAP standards

Items	$\bar{X}$	S.D.	Level of knowledge
Integrated land use and water management	0.79	0.39	High
1. Requirement for fallowing land and soil fertility management	0.80	0.40	High
2. Requirement for efficiency water management	0.63	0.48	Moderate
3. Best land preparation for efficiency rice growth	0.84	0.36	High
4. Suitable water level management for rice in the field	0.87	0.33	High
Integrated rice crop management	0.62	0.46	Moderate
1. Best option for selecting good rice seed or variety	0.66	0.47	Moderate
2. Avoidance of seed repetition or changing seeds	0.61	0.49	Moderate
3. Suitable age of rice seedling for transplanting	0.37	0.48	Moderate
4. Suitable interval density for efficiency rice growth	0.67	0.47	Moderate
5. Best time for re-transplanting un-growth seedlings	0.74	0.44	High
6. Frequency of rice crop monitoring	0.43	0.49	Moderate
7. Suitable time for extracting mixed rice varieties	0.84	0.36	High

Table 2 The farmer knowledge towards rice GAP standards (Cont.)

Items	$\bar{X}$	S.D.	Level of knowledge
Integrated pest management	0.53	0.40	Moderate
1. Best technique for controlling weed in rice field	0.09	0.28	Low
2. Best technique to protect and control diseases in the field	0.39	0.49	Moderate
3. Best technique to control insect in the field	0.37	0.48	Moderate
4. Best technique to control snails	0.69	0.46	High
5. Best technique to control rodents	0.46	0.50	Moderate
6. Requirement to protect body during spraying chemicals	0.96	0.20	High
7. Best technique for keeping chemicals safely after used	0.77	0.42	High
Integrated harvesting management	0.46	0.47	Moderate
1. Best time to harvest and obtain maximum rice yield	0.26	0.44	Low
2. Best period of time to reduce humidity of harvested rice	0.63	0.48	Moderate
3. Requirement for good storage condition for keeping rice	0.36	0.48	Moderate
4. Criteria for the best quality of rice for selling	0.61	0.49	Moderate

Table 2 The farmer knowledge towards rice GAP standards (Cont.)

Items	$\bar{X}$	S.D.	Level of knowledge
Traceability system	0.31	0.46	Low
1. Basic information that required to record for traceability	0.31	0.46	Low
2. Requirement of farm recording for traceability	0.30	0.46	Low
3. Main objective of farm recording for traceability	0.33	0.47	Low
Overall average knowledge towards rice GAP standard	0.54	0.44	Moderate

3.3 The Farmer Practices of Rice GAP Standards

Based on the research findings, the farmers in the study area knew well some basic criteria related to the rice GAP standard, yet they did not carry out some practices because of environmental conditions such as soil fertility, threat of pests, diseases, water availability, labor, and machine costs. Therefore, the overall average farmer practices to meet the rice GAP standards were 0.45, indicating moderately practiced (Table 3).

The study also indicated that the farmer practices on integrated land use and water management was practiced most frequently when compared to other factors, averaging 0.82, meaning that they were often practiced. Although most of the criteria measured in this component were often practiced, being higher than 0.68 on average; yet only one criteria was measured, the application of organic fertilizer or manure during land preparation being moderately practiced, averaging 0.50, because many farmers pointed out that organic fertilizer increased the cost of production

and was effective only slowly on rice growth, so some of them did not apply it.

On the other hand, it also was found that farmers practices related to the traceability system were rarely practiced when compared to all other components in the rice GAP standard; as the overall measure of this criteria averaged 0.00, meaning it was only rarely practiced. The farmers in the study area had never made any records for traceability. Some remembered only the date of sowing seeds based on the lunar calendar. They did not make any record because they had never been trained about the rice GAP, so they did not know what the purpose of recording was. In addition, it would waste their labor and time to make notes and to keep records, especially since traders or collectors never asked for records and the price of rice did not change or increase if they made notes and kept records.

At the same time, the average of farmers practicing integrated harvesting management, integrated rice crop management, and integrated pest management was 0.51, 0.50, and 0.40, respectively, meaning that they were all in a moderate practice. However, the results of measuring criteria from these three factors had different levels of practice, including often, moderate, and rarely practiced. While the most often practiced of the measured criteria in these three components were the best techniques for keeping chemicals before and after use, the avoidance of seed repetition, and the best techniques for controlling snails in the rice field, averaging 0.87, 0.86, and 0.81, respectively, being often practiced. In contrast, the most rarely practiced of the measured criteria were the practices related to the best technique for controlling pests, diseases, and weeds in the rice fields, averaging 0.03, 0.04, and 0.14, respectively, being rarely practiced. On the other hand, some measured criteria were moderately practiced such as

a suitable time for re-transplanting, a suitable interval density of rice seedling for transplanting rice, and fertilizer application techniques, averaging 0.66, 0.61, and 0.56, respectively.

From the discussion in this section, the farmers' practice level towards rice GAP standards was moderate. Thus to encourage farmers in this area engage in rice GAP production, they still needed to be train on some measured criteria of integrated land use and water management, integrated rice crop management, integrated pest management, and integrated harvesting management, because some criteria from these components were sometimes practice; while some of them rarely practice. However, it needed to emphasize on the traceability system, because they never practiced it at all.

Table 3 The farmers' practice level towards rice GAP standards

Items	Mean	S.D.	Practice level
Integrated land use and water management	0.82	0.35	Often
1. Cutting paddy straw completely after harvesting	0.84	0.36	Often
2. Burning the straw entirely after harvesting	0.83	0.38	Often
3. Leaving the straw dry after harvesting	0.93	0.25	Often
4. Applying organic fertilizer or manure during land preparation	0.50	0.50	Moderate
5. Rice field bunds must be clean, firm, and in good condition	0.91	0.28	Often
6. Having one dry plow and wet plow before level soil for transplanting	0.83	0.38	Often

Table 3 The farmers' practice level towards rice GAP standards (Cont.)

Items	Mean	S.D.	Practice level
7. Leaving plowed soil to make it softly at least one week	0.92	0.26	Often
8. Know suitable water level for different stages of rice growth	0.83	0.38	Often
Integrated rice crop management	0.50	0.32	Moderate
1. Selecting the certified source of seeds	0.26	0.44	Rarely
2. Avoidance of seed repetition or changing seeds	0.86	0.35	Often
3. An appropriate age of rice seedlings for transplanting	0.24	0.43	Rarely
4. A suitable interval density of rice seedling for transplanting rice	0.61	0.49	Moderate
5. A suitable time for re-transplanting	0.66	0.47	Moderate
6. Fertilizer application technique	0.56	0.50	Moderate
7. The frequency of rice monitoring	0.53	0.50	Moderate
8. An suitable time for extracting mixed rice in the field	0.31	0.46	Rarely
Integrated pest management	0.40	0.32	Moderate
1. The best technique for controlling weed in the rice field	0.14	0.35	Rarely
2. The best technique for controlling diseases in the rice field	0.04	0.20	Rarely
3. The best technique for controlling pests in the rice field	0.03	0.16	Rarely

Table 3 The farmers' practice level towards rice GAP standards (Cont.)

Items	Mean	S.D.	Practice level
4. The best technique for control snails in the rice field	0.81	0.39	Often
5. The best technique for control rodents in the rice field	0.14	0.35	Rarely
6. Requirement for protecting body during spraying chemicals	0.76	0.43	Often
7. The best technique for keeping chemicals before and after use	0.87	0.33	Often
Integrated harvesting management	0.51	0.47	Moderate
1. Know rice harvesting time to obtain maximum yield	0.57	0.49	Moderate
2. Number of days for drying harvested rice in the field to reduce humidity	0.66	0.47	Moderate
3. An appropriate place or storage for keeping rice	0.31	0.46	Rarely
Traceability system	0.00	0.00	Rarely
1. Record land use background	0.00	0.00	Rarely
2. Record name and source of input use	0.00	0.00	Rarely
3. Record the steps of rice production technique	0.00	0.00	Rarely
4. Keeping record for traceability	0.00	0.00	Rarely
Overall average practice towards rice GAP standard	0.45	0.32	Moderate

3.4 Factors Affecting Knowledge and Practices related to the Rice GAP Standard

The analysis of Ordinary Least Square (OLS) (Table 4) found that gender, farming experience, annual income, and the amount of credit had positive significant relationships, with farmer knowledge towards the rice GAP standard at a statistical level of 0.05 and 0.001. On the other hand, age, marital status, household size, education level, the role of decision making and media perception did not have a significant relationship with knowledge of the rice GAP standard, so it could be presented as follows:

$$\text{Knowledge (Y}_1\text{)} = 0.043 + 0.152(\text{Gender}) + 0.056(\text{Experience}) \\ + (0.029(\text{Income}) + 0.011 (\text{credits})\dots\dots\dots (3)$$

Based on an analysis of the equation (3), if the number of men interviewed increases by one person, the percentage of farmer knowledge about the rice GAP would increase; or, they would be able to give more correct responses to the interview questions. This may be a result of work classification, specifically because most of the activities related to rice cultivation, such as land preparation, seed planting, monitoring rice growth, weeding, harvesting, and loading were operated by men. Women participate more in preparing rice seed for planting, transplanting, and harvesting. Therefore, men tend to know more about the details of rice cultivation techniques than women. In addition, if the experience of a farmer increased by one more year, those farmers tend to have more knowledge to provide correct answers because they may have more time to learn rice cultivation techniques based on experience from year to year. At the same time, if their income and availability of credit increased, they are able to answer more questions as well. This is because income and credit may support their investments in rice cultivation, including accessing more inputs to increase

returns since they pay more attention to rice cultivation in which they have invested. This encourages them to understand more details of rice cultivation techniques than other groups of farmers.

In summary, the analysis indicates that the combination of four main input factors, namely the number of men, farming experience, annual income, and amount of credits influence the level of knowledge they have about rice cultivation techniques that are related to rice GAP standards. In contrast, the other input factors that were not significant and not included in the equation, such as age, marital status, household size, education level, the role of decision making, and media perception, do not mean they were not important since they contributed a minimal percentage or at the existing rate of inputs used. Additional training courses about producing rice to GAP requirements are needed, as well as facilitating access of farmers to credit with preferred interest rates to support farmers to acquire knowledge about the rice GAP standards, thus helping producers to improve the quality and quantity of rice that meet these standards.

In terms of practice, the analysis revealed that only perception obtained from media and the amount of credit received had a significant relationships with farmer practices related to meeting rice GAP standard at a statistical level of 0.05. While age, gender, marital status, household size, educational level, farming experience, role of decision making, and annual income did not have a significant relationship with farmers practicing rice GAP techniques, as demonstrated below:

$$\text{Practice (Y}_2\text{)} = 0.494 + 0.051(\text{Media}) + 0.005(\text{Credits})\dots\dots\dots (4)$$

From the equation (4), the analysis revealed that if the number of farmers receiving information from media increased, the practice score for applying GAP for rice cultivation increased. This result indicates that farmers

may learn some activities related to rice GAP production through various media, including training, workshops, television, and radio, among others, in order to improve and increase rice production. At the same time, if the amount of credit that farmers borrowed from financial institutions to invest in agricultural activities, infrastructure, machines, and other inputs increased, the practice score would increase as well. This result may be related to the fact that most of the farmers who had access to credit have a plan and really know what they want to do; so they perform agricultural activities regularly and correctly, which increases the number of farmers who adopt GAP practices. Therefore, it was not difficult to increase rice yields and improve product quality through the GAP practices for rice. All that was needed was to provide them with useful information through the media, mainly training on rice GAP standards. At the same time, there also is a need to support low interest rates for of credit or facilitating access to credit during the rice production season, thus helping producers to invest in rice production activities such as good quality rice seeds, land preparation, fertilizer, machinery, and others based on rice GAP standards. In this manner rice production would meet market requirements that would facilitate market access and increase the price of rice as well.

From the analysis, it could conclude that the factors affecting farmers' knowledge and practice towards rice GAP standards in this study was also similar to the result of previous study which found that education, household size, annual income, land use size, and climate change perception had effects on the adoption of climate smart agriculture. And training, expansion contract, household size, land use ownership, and farming experience had influencing on adoption of rice production practice (Ayenew and Tilahun, 2022 and Abubakar et al., 2019). In addition farming experience, labor type, farm size and amount of raw milk produced has also significantly affected on farmers'

acceptance of dairy farming standard (Rapankum et al., 2022). Therefore, it was extremely necessary to provide training and emphasized on factors affecting, so it could help them understood the standard, so they may adopt and practice each criteria in this study.

Table 4 Factors effecting knowledge and practice towards rice GAP standard

Effecting factors	Knowledge and practice levels						
	Knowledge Level			Practice level			
	Coefficient	Std.	P-value	Coefficient	Std.	P-value	
Personal background							
(Constant)	0.043			0.494			
Age	0.023	0.028	0.414	0.005	0.014	0.743	
Gender	0.152**	0.044	0.001	-0.018	0.022	0.414	
Marital status	-0.075	0.090	0.405	-0.046	0.045	0.312	
Household size	0.026	0.022	0.251	0.000	0.011	0.985	
Education	0.008	0.016	0.647	0.011	0.008	0.188	
Social factors							
Farming experience	0.056*	0.026	0.038	0.005	0.013	0.717	
Decision making	0.036	0.035	0.311	-0.004	0.017	0.837	
Media perception	-0.012	0.050	0.815	0.051*	0.025	0.047	
Economic factors							
Annual income	0.029**	0.011	0.008	0.002	0.005	0.719	
Amount of credits	0.011*	0.005	0.038	0.005*	0.003	0.034	
R Square			0.544	R Square			0.191

Remark: *, ** = Significant level at 0.05 and 0.01 respectively

4. Conclusion and Recommendation

Based on the discussion, the research can be summarized by stating that the farmers interviewed in the study area had basic knowledge and experience with practices related to the rice GAP standards. However, they carried on with traditional rice production and had never received training in rice GAP standards, the overall knowledge and general practices were at a moderate level and moderately practiced, respectively. Thus, encouraging them to adopt GAP rice production practices would not be difficult. This would result in increased rice yield, better quality, and higher prices for commercialization and export than when producing for local and regional market requirements, the farmers interviewed lacked knowledge and practice only in some measured criteria of the rice GAP standard. Only their knowledge level and cultivation practices related to the traceability system were at a low level and were rarely practiced, even though some of them knew and understood the importance of the basic information that needed to be recorded for traceability. They had never maintained any records because they had never been trained about the rice GAP standards. They did not know what the information would be used for. In addition, it would be a waste of their labor and time to take notes and keep records, while the traders or collectors had never asked for records nor purchased rice produced using the GAP standards. Thus, there is significant potential for private investors or government extension agents to encourage rice producers to engage in GAP or organic rice production for export through contract farming or in form of farmer group production; as it would not be difficult to provide training courses, to increase rice quality and yields, as well as to guarantee its price.

Moreover, there were not many criteria of knowledge that were analyzed that most farmers did not know and understand well. These included the best techniques for controlling weeds in rice fields; the best time to harvest to obtain maximum rice yields; and, the requirements of good storage conditions for keeping rice. At the same time, there were some criteria that were analyzed that most farmers know and understand at high level, but that they rarely practiced, mainly keeping farm records for traceability, best options for certified seed selection, a suitable time for extracting mixed rice in the field, among others. While some criteria analyzed were often and moderately practiced, their knowledge was at a low and moderate level especially the best harvesting time to obtain maximum rice yield, and the avoidance of rice seed repetition. The reasons they did not know and understand some criteria was because they may not be a major problem and may not be necessary for rice production in this area. Thus, they did not want to waste their time, labor, and additional expenses. On the other hand, the reason they know more, but they rarely practice the activities may be related to local environmental conditions, labor availability, and the high cost of inputs required because farm record keeping and extracting mixed rice in the field requires more labor and time, yet the market price was not affected and consumers never asked to inspect records. At the same time, to access certified seeds from a rice seed center was expensive and would increase production costs. Thus, they just sometimes exchanged rice seed or obtained new rice seeds from friends or relatives, mainly because they produced rice only for household consumption. However, in reality they still had a lack of knowledge and practice of the rice GAP standard that would enable them to increase rice quality, yields, and price.

On the other hand, the gender, farming experience, annual income, and amount of credit accessible had positive significant relationships with farmer knowledge on the rice GAP; while the perceptions from media and level of credit accessible also has a positive significant relationship with farmer practices of the rice GAP. Therefore, it is very important to train them, providing both knowledge and practices, to emphasize the criteria that were analyzed that they could not answer and rarely practiced, particularly records for traceability, integrated pest management, weed control, seed selection, and other criteria based on the rice GAP standard. Moreover, the training should include the participation of both male and female producers; while media sources about rice production is should be improved in several ways including brochures, posters, television, radio and other applications, namely because they influence adaptation of the rice GAP practices. Furthermore, financial institutions also need to improve credit accessibility, making it for easier and faster for producers to access credit. This could be through a special fund with low interest rates for farmers to help them to access inputs and lower production costs. On the other hand, the enhancement of farmer knowledge and practices based on the criteria for rice GAP standards could be through training courses for farmers at NIDA, providing an example of increasing rice yields and quality in an irrigated area to obtain higher returns.

Acknowledgements. The author would like to express heartfelt thanks to the Southeast Asian Regional Center for Graduate Study and Research in Agriculture (SEARCA), Philippines for supporting scholarship to study at Kasetsart University at Kamphaeng Saen, Thailand.

5. References

- Abubakar, H.N., Garba, Y., Gana, A.K., and Jacob, I.A. (2019). Factors Influencing Adoption of Rice Improved Production Practices by Farmers in Adopted Villages, Niger State, Nigeria. *Advances in Plants and Agriculture Research*, 9 (1): 183 – 189. <https://medcraveonline.com/APAR/APAR-09-00433.pdf>
- Arkin, H. (1974). *Handbook of Sampling for Auditing and Accounting*. McGraw-Hill Company, USA.
- Ayenew, B.K, and Tilahun, A.A. (2022). Factors Influencing the Adoption of Climate-Smart Agricultural Practice by Small-Scale farming Households in Wondo Genet, Southern Ethiopia. *SAGE Open*: 1-13. <https://doi.org/10.1177/21582440221121604>
- Bourjac, M., Ferrand, P., and Castella, C. (2017). Sustainable Intensification of Rain Fed Lowland Rice Systems: A Case Study in Xiengkhouang Province in Lao PDR. *Asia Notes 34* – Special Issue. Retrive: https://agritrop.cirad.fr/586378/1/2017_Bourjac_Sustainable%20intensification%20of%20rainfed%20lowland%20rice%20systems.pdf
- DAFO. 2018. *The Report on Implemented Work and Agricultural and Forestry Development Plan for 2017-2018*. Naxaythong District Agricultural and Forestry Office, Vientiane Capital, Laos.
- FAO. (2020). *GIEWS Country Brief: The Lao People's Democratic Republic*. Retrived May 20, 2022, from <https://reliefweb.int/attachments/338c66d0-5e7b-3324-be87-6797dbd0d84a/LAO.pdf>
- Huyly, T., Kasem, S., Chaiwat, M., Aram, A. (2011). Comparison between Organic, GAP and Chemical Methods for Cultivation of Rice Varities in Cambodia. *Journal of Agricultural Technology*, 7(5), 1435-1441. http://www.ijat-aatsea.com/pdf/September_v7_n5_11/28_IJAT2011_7_5_%20Huyly_F.pdf

- Islam, R. (2018). Sample Size and Its Role in Central Limited Theorem (CLT). Computational and Applied Mathematics Journal. 4(1), 1-7. <https://www.researchgate.net/publication/325574161>
- Kuder, G. F. and M. W. Richardson. (1937). *The theory of the estimation of test reliability*. Psychometrika, 2: 151–160. <https://doi.org/10.1007/BF02288391>
- Liese, B., Isvilanonda, S., Tri, K. N., Ngoc, L. N., Pananurak, P., Pech, R., Shwe, T. M., Sombounkhanh, K., Mollmann, T., & Zimmer, Y. (2014). *Economic of Southeast Asian Rice Production*. Rome, Italy: Food and Agriculture Organization.
- LSB (Lao Statistics Bureau). 2021. *Statistical Year Book 2021*. Vientiane, Lao PDR: Lao Statistics Bureau, Ministry of Planning and Investment.
- Ministry of Agriculture and Forestry (MAF). (2010a). *Strategy for Agriculture Development 2011 to 2020*. Department of Planing and Investment, Ministry of Agriculture and Forestry, Vientiane, Lao PDR.
- MAF. (2010b). *Agricultural Master Plan 2011 to 2015*. Department of Planing and Investment, Ministry of Agriculture and Forestry, Vientiane, Lao PDR.
- MAF. (2012). *System of Rice Intensification: Guideline on SRI practice in Irrigated Paddy Fields in Laos*. Northern Rural Infrasrtructure Development Sector Project, Ministry of Agriculture and Forestry, Vientiane, Lao PDR.
- MAF. (2015). *Agriculture Development Strategy to 2025 and Vision to the year 2030*. Ministry of Agriculture and Forestry, Vientiane Capital, Lao PDR.
- MAF. (2021). *Green and Sustainable Agriculture Framework for Lao PDR to 2030*. Department of Policy and Legal Affairs, Ministry of Agriculture and Forestry, Vientaine, Lao PDR.
- Mekong Institute (MI). (2017). *Mekong Connection*. The Newsletter of Mekong Institute. Khon Kaen, Thailand.

- Ministry of Planning and Investment (MPI). (2016). *8th Five-Year National Socio-Economic Development Plan (2016-2020)*. Ministry of Planning and Investment, Vientiane, Laos.
- MPI. (2021). *9th Five-Year National Socio-Economic Development Plan (2021-2025)*. Ministry of Planning and Investment, Vientiane, Laos.
- Mushobozi, L. W. (2010). Good Agricultural Practices (GAP) on Horticultural Production for Extension Staff in Tanzania, *Training Manual*. Rome, Italy: FOA GAP Working Paper Series No.13. Food and Agriculture Organization of the United Nations. <http://hdl.handle.net/20.500.12018/7137>
- Newby, J., Manivong, V., & Cramb, R. (2013). Intensification of Lowland Rice-Based Farming Systems in Laos in the Context of Diversified Rural Livelihoods. Paper presented at 57th Annual Conference on Australian Agricultural and Resource Economics Society (AARES) 2013, Sydney, Australia.
- Pandey, S. (2001). Economics of Lowland Rice Production in Laos: Opportunities and Challenges. In S. Fukai and J. Basnayake. (eds.). *Increased Lowland Rice Production in the Mekong Region*. (p. 20-30). ACIAR Proceedings 101, Australian Centre for International Agricultural Research (ACIAR).
- Phranakhone, P and Nanseki, T. (2015). Study on Profitability and Factors Influencing participation in Organic Farmer Association: A case Study of Sangthong District, Vientiane Capital, Laos. *J. Fac. Agr., Kyushu Univ.*, 60: 259-264. <https://doi.org/10.5109/1526318>
- Rapankum, N., Hanmontree, R., Srilapat, C., Niljinda, K., and Chaisombut, P. (2022). Factors Affecting the Acceptance of Dairy Farming Standards by Modernized farmers for Agricultural Extension in Thailand. *Asian Journal of Agriculture and Rural Development*, 12(4): 243 - 249. <https://doi.org/10.55493/5005.v12i4.4641>

- Sacklokhham, S. (2014). *Rice-Based Farming Systems in Lao PDR: Opportunities and Challenges for Food Security*. Vientiane Capital, Lao PDR: Faculty of Agriculture, National University of Laos.
- Senthilkumar, K., Tesha, B., Mghase, J. and Rodenburg. (2018). Increasing Paddy Yield and Improving Farm Management: Result from Participatory Experiments with Good Agricultural Practices (GAP) in Tanzania. *Paddy and Water Environment*, 16: 749-766. <https://doi.org/10.1007/s10333-018-0666-7>
- Sourideth, V., P. Ouanesamone, and J. Newby. (2011). *Factors Influencing the Adoption of Corn in Irrigated Rice-Based Farming Systems in Lao PDR*. Australia: NAFRI, MAF, Lao PDR and the University of Queensland, School of Agriculture and Food Sciences.
- Tubvongsa, K. (2022). Study on the Factors Influencing the Adoption of Good Agriculture Practices Standard in Rainfed Rice Cultivation Technology in Vientiane Capital. (Master Thesis) Faculty of Agriculture, National University of Laos.
- Wailes, J. E. & Chavez, C. E. (2012). *ASEAN and Global Rice Situation and Outlook*. Manila, Philippines: ADB Sustainable Development Working Paper Series. <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/29969/adb-wp-22-asean-global-rice-situation.pdf>

Lanterns, Name Planks, Ancestral Portraits: Maintaining Chinese-Ness in the Identity Development of Chinese Malaysians

Teresa Wai See ONG¹

Selim BEN-SAID²

Abstract

Past historical events, government policies, and various levels of acculturation have given rise to new and distinct identities for the contemporary Chinese Malaysian community. Expressly, while the Chinese represent a distinct ethnolinguistic group, centuries of acculturation have made them part of the fabric of Malaysian society. This qualitative study explores how they continue to define and represent their identity in the contemporary landscape of Malaysia. Data consist of (1) photos of artefacts collected from the home domain of five Chinese participants from Penang, a city culturally and linguistically influenced by a long history of Chinese settlement, and (2) semi-structured interviews with five participants. The findings show that the participants used three types of artefacts, namely cultural (lanterns), historical (name planks and ancestral portraits), and festive (*ang pows*, fireworks, decorations, and traditional dishes), to mark their identity in Penang. This study contributes to further understanding the role of artefacts in unveiling how they are integral to the complex interplay of identity, culture, and belonging of the Chinese community in Malaysia.

Keywords: identity, Chinese Malaysians, artefacts, Malaysia, Penang

¹ National University Hospital, 5 Lower Kent Ridge Road, Singapore 119074.

² National Sun Yat-Sen University, No. 70, Lienhai Road, Gushan District, Kaoshiung City, Taiwan, 804201.

1. Introduction

Identity is characterised as dynamic and developing over time (Hall, 1990, 1992, 1993). Several variables, such as ethnicity, gender, religion, nationality, educational background, and social status, influence the complexity of identity development (Holmes, 2015), resulting in fluidity and ambiguity (Dervin, 2012). Due to forces of history, cultures, and social contexts, identity positions can be contradictory and problematic, and thus, “they need to be considered as emergent rather than fixed” (Hall, 1990, p. 226). As Hall (2006, p. 251) asserts, “Within us, we have contradictory identities pulling in different directions, so that our identifications are continuously being shifted about.”

There are two pertinent theories to conceptualise how identity is constructed and developed: social identity and cultural identity. According to Tajfel (1981, p. 255), social identity is “part of an individual’s self-concept which derives from his knowledge of his membership in a social group (or groups) together with the value and emotional significance attached to the group membership.” That is, an individual’s social identity is derived from perceived membership in a specific group (Tajfel & Turner, 1986), generated through an ongoing categorisation of self and others to establish differentiation (Oakes et al., 1994). While social identity theory focuses on group membership as a source for claiming identity, cultural identity theory emphasises how identity negotiation is based on shared history, cultures, and social contexts (Hall, 1990). On the other hand, *cultural identity* is defined as ‘one true self’ hiding within a group of people with a shared history and ancestors. This definition considers identity as stable and unchanging. In another sense, cultural identity is “a matter of ‘becoming’ as well as ‘being’” (Hall, 1990, p. 225). Here, cultural identity is regarded as fluid

because it is imbricated in history and transmitted through generations from older group members to younger generations. Both theories explain that identity is economically, politically, and culturally interdependent; each aspect is mutable over time and, thus, negotiated differently. The boundaries between social groups are complicated to define, each having its attributes, roles, and norms within the social contexts. Chen and Collier (2012) therefore, sum up identity as fluid, relational, multiple, and multifaceted.

In Malaysia, the Chinese community recognises Malaysia as their home country after several generations have settled. However, simultaneously they maintain a strong emphasis on their ethnic identity as a backlash against racial politics and unequal treatment, especially in the educational and economic fields. Suryadinata (2006, p. 97) states that the Chinese have adopted an accommodated idea in which “the group develop[s] working arrangement while maintaining their distinct identities.” The identity developed is complex due to multi-layered struggles in Malaysian society. The community’s struggles include growing up experiences as Chinese in Malaysia; resilience in maintaining Chinese culture, tradition, and dialects; engagement in Malaysia’s racial politics; and new societal and economic changes. In the more pronounced multicultural, multiethnic, and multilingual society that Malaysia has created in the 21st century, the Chinese community’s identity deserves more in-depth exploration, for it is bound to impact generations to come not only concerning a community’s ethnolinguistic vitality (Landry & Bourhis, 1997) but also in relation to identity development. Looming sociolinguistic questions of this nature represent research gaps worth examining. In fact, to date, there are limited studies (e.g., Ling, 2008; Matondang, 2016) that attempt to explore and address these issues. This study aims to explore aspects of the culturally-vibrant Chinese community of Penang, a city in Malaysia with a long history of

Chinese settlements that were heavily influenced by local linguistic practices, by addressing the following research question:

- How does the Chinese community continue to define and represent their identity in today's contemporary landscape of Malaysia?

A Brief History of The Chinese Community in Malaysia

According to Reid (1996), records show Chinese movement and relations in Southeast Asia as early as the 13th century. However, the first Chinese migrants in Malaya (the previous name for Malaysia before independence) were confirmed in the 1400s when the Hokkien traders from Zhang Zhou, China, engaged in lucrative maritime activities with the Malacca sultanate (Andaya & Andaya, 2017). During that time, Malacca established a trading port to attract merchants from neighbouring countries. The Hokkien traders played an essential role in trading activities, as their leaders were given administrative duties as port officials. Consequently, they settled in the new homeland to continue their businesses (Yen, 1993). Some brought wives from China, while others married local Malay women. The interethnic marriages formed the 'hybrid' (Rubdy & Alsagoff, 2014) Peranakan culture, which adopted some Malay sociocultural traditions. For instance, the variety of Hokkien spoken was heavily influenced by Malay (L. E. Tan, 2000); the Babas (reference for men) wore Chinese garments or Western suits, while the Nyonyas (reference for women) wore *sarung* (a large tube of fabric wrapped around the waist); and they preferred spicy food like *achar* (pickled vegetables) and *assam laksa* (rice noodles with vegetables served in spicy fish broth).

When Sir Francis Light declared Penang a free-trading port in 1786, opportunities to interact with European elites and the local population attracted more traders from China, India, and Southeast Asia (Yen, 2000).

Developing the gold-mining industry in Sarawak, tin-mining in Negeri Sembilan, Perak, and Selangor, and pepper and gambier plantations in Johor brought in more Chinese labourers. In addition to these pull factors, substantial Chinese migration took place to escape famine and poverty in China (Yen, 2000). However, these working locations were remote and thus isolated the migrants, which resulted in them strengthening bonds among themselves and forming clan associations to assist with various daily activities.

The Chinese excelled in their respective work roles due to their linguistic ability and exposure to the Western culture, which saw the community rise as an economic powerhouse in Malaya. This ascension caused dissatisfaction among local Malays and led to the formation of the New Economic Plan (Andaya & Andaya, 2017). Nevertheless, with an unlimited supply of Chinese labourers and solid entrepreneurial skills (Andaya & Andaya, 2017), the Chinese played a crucial role in the rapid economic development of British Malaya and modern Malaysia. Because many migrants relied on their relatives and clan associations for assistance to gain employment, strong kinship ties were maintained with family members in China (Cheong et al., 2013). The community was all but homogenous, with lineage and dialect groups running the gamut from Hokkien, Cantonese, Hakka, Teochew, Hainan, Taishan, and Foochow. Little interest was manifested in local politics, with more concern in preserving culture and identity. Hence, they showed little resistance when offered citizenship as a compensatory “bargaining tool” (Gill, 2005, p. 246).

The Chinese community established *sishu*, a small school to teach traditional subjects using dialects as the medium of instruction (Tan & Santhiram, 2010). These schools provided education to the community’s children because the British administration did not take responsibility for educating the migrants. Gradually, they turned into modern schools,

employed Mandarin as a medium of instruction, and adopted the curriculum from China (Ong & Troyer, 2022). This expansion was halted during World War II. After the war, the Chinese did not return to China but continued to live in Malaya because they had better lives and stable jobs. At this point, a social movement to save Mandarin-medium education began. Mandarin-medium primary schools were accepted into the national education system with partial government funding, and a local curriculum was implemented. However, Mandarin-medium secondary schools lost the battle and had to switch their medium of instruction to English, and later Malay, while retaining Mandarin as a subject. Those that did not comply with the policy became private/independent schools, which were not considered part of the national education system because they adopted curricula from China or Taiwan.

Today, Mandarin-medium education in Malaysia comprises more than 1280 primary schools, 60 independent secondary schools, and three tertiary-level colleges (Gill, 2014). This remarkable achievement was acknowledged in the “Minority Rights Group International report: The Chinese of Southeast Asia,” which praised the community’s determination and resilience in establishing “Southeast Asia’s most comprehensive Chinese-language system of education” (Heidhues, 1992, p. 13). Mandarin-medium education gained acceptance in the community because parents treated it as a path for transmitting Chinese culture, traditional values, and nationalism (Ku, 2003). Making provisions for Mandarin-medium education is perceived as a means for developing a stronger Chinese identity (Lee & Ting, 2016). Moreover, many regard Mandarin as their mother tongue because it is viewed as a language that holds values of solidarity (Ting & Puah, 2017) and unites family members (Ong & Ben-Said, 2022).

This situation saw the birth of a new generation of local-born Chinese who could “assimilate, integrate, and acculturate” into the local community (Wang, 1993, p. 83). Some Chinese became leaders who cooperated with the Malay administrators to gain political and social acceptance. During this period, the Chinese forged a new Chinese Malaysian identity, known as modern Chinese, referencing a localised national identity that does not override the Chinese identity (Hirschman, 1988). Nevertheless, the Chinese were still wary of *Bumiputra* because of its crucial role in Malaysian racial politics emphasising special rights for the Malays. The tension continues until today, but it peaked in the 1969 racial riots, which caused many casualties in both communities. Subsequently, the New Economic Plan was formed in 1971, recognizing Malays as indigenous to the land and affording them special rights and privileges. With this policy, the government hoped to balance the economic share between all ethnic communities, but in reality, it only benefited upper-class Malays and created uncertainty for other communities. In the longer term, the Chinese community felt unequal because they were faced with obstacles, particularly in the fields of education and business. This situation has led them to seek fairer opportunities elsewhere, especially in the last 30 years (Ling, 2008). Many young Chinese have pursued tertiary education abroad because of the limited quota in local universities, and after graduation, they remain abroad instead of returning home to seek professional opportunities.

Summing up, today’s Chinese Malaysian community has forged an identity that is the product of racial politics intertwined with ethnicity and nationality (C. B. Tan, 2000). This has resulted in a shift in social orientation from a former geographical/ideological space associated with China to acculturation into Malaysian society after settling in the new homeland. As a result, a space of self-definition and a new identity has been carved out

in relation to other ethnic communities. This identity has been described by Carstens (cited in Chan 2018, p. 161) as “multiple, diverse, and constantly shifting.” Despite being able to speak the country’s national and official language, the Chinese community maintains their dialects, lifestyles, cultures, and complex heritage (Lam & Yeoh, 2004), which is distinctive from other diasporic Chinese communities in countries such as Thailand and Indonesia. To illustrate, the Chinese community in Thailand has primarily assimilated into the local community, while those in Indonesia are still undergoing acculturation.

2. Methodology

Data collection occurred in July 2016 in Penang as part of a more extensive study. Penang was chosen as a research site due to its long-established history of Chinese settlement that allowed for exploring the identity development of the Chinese community there. With a population of 1.77 million (Department of Statistics Malaysia, 2020), Penang is located in the north of Peninsular Malaysia. The modern history of Penang started in the late 18th century when the Sultan of Kedah offered to lease the island to the British East India Company after experiencing several attacks from Thailand and Burma (Macalister & Ong, 2020). In 1786, Sir Francis Light, under the British East India Company, took possession of the island and renamed it the Prince of Wales Island (Andaya & Andaya, 2017). However, due to different expectations, the Sultan of Kedah launched several attacks in 1790 to recapture the island. Nevertheless, the British successfully fought and claimed the island by signing a treaty. The island was renamed Penang in 1838.

Soon after, Sir Francis Light established George Town as a free trading port in Penang, which attracted many traders. The first group of Chinese traders to arrive and settle in Penang was the Peranakan Chinese, also known as “the descendants of 15th century Hokkien traders” (Keong, 2006, p. 59), whom Light saw as the “key to the success of his project—[that was] to make Penang the chief port for trade between India and China” (p. 60). Later, new migrants—the Hokkiens and Cantonese—arrived, followed by the fourth group, the Hakkas (Keong, 2006). As migrants, they established their dialect groups according to their occupations (Andaya & Andaya, 2017) to assist their community members and form bonds. The Hokkien speakers joined with the Peranakan Chinese as they shared similar ancestry, the Cantonese remained distinct, and the Hakkas set up their community. By the 1870s, the joining of the Peranakan Chinese and the Hokkiens became the most influential community language group in Penang (Keong, 2006). As for the Indian traders, they began to arrive in Penang “as early as 1770” (Mujani, 2012, p. 1350). After Penang was established, the Jawi Peranakan and Tamil Muslim traders flocked in. By the 19th and 20th centuries, the Indian population increased due to labour migration for work at rubber and tea plantations (Mukhopadhyay, 2010). Thus, these Chinese and Indian migrations contributed to the foundations that built today’s multilingual and multiethnic Penang.

The first part of data collection involved taking photos of artefacts within the homes of five Chinese participants, who were friends and family members of the first author. Before embarking on the task, five participants were recruited through a network sampling strategy, and permission was sought. Thirty-five photos of artefacts related to Chinese tradition and culture were taken—the second part involved interviewing the recruited participants. Semi-structured interviews with the five participants were conducted

to understand the notion of Chinese identity. Some additional prompts were used during the interview to cater to participants’ responses. Each interview lasted for forty minutes. Pseudonyms were used to secure anonymity, as listed in Table 1.

Table 1: Participants’ profile

Name	Gender	Age group	Occupation
Richard	M	30-49	Policymaker
Mike	M	50-69	Lantern maker
Anna	F	30-49	Accountant
Mei	F	50-69	Retiree
Hao	M	70 and above	Shop owner

After completion, the recordings were transcribed with minor corrections to the morphosyntax for intelligibility. Subsequently, the transcripts were analysed according to Braun and Clarke’s (2006) thematic analysis. The process began with the first researcher going through all transcripts to acquire a general view while constantly reminding herself of the importance of avoiding *a priori* assumptions and beliefs to circumvent bias within the findings (Ong, 2022). Key phrases were highlighted and compared to derive analytical codes. All codes were subsequently evaluated, with common ones grouped as categories, while those that did not fit were re-evaluated. Finally, both researchers reviewed all categories to look for thematic connections.

3. Findings

3.1 Cultural Artefacts

As mentioned earlier, although the Chinese community regarded Malaysia as their new home, they maintained their culture and traditions by hanging traditional cultural artefacts such as lanterns at house/shop fronts. Mike, a lantern craftsman, stated:

“I make these red lanterns myself [see Figure 1] and hang them in my house and shop. I maintain the cultural image. It’s a norm for us. Like the temples, they also hang lanterns because they represent our culture.”

Figure 1: Handmade lanterns (Photo source: T. W. S. Ong).

In Mike’s statement, the lanterns have two roles: they reflect the history of a location or place and serve a particular purpose. In the past, migrants lived together in their respective clan house, which usually included a section transformed into a temple for praying to Gods and ancestors.

Lanterns were hung in front of the clan houses, as the migrants believed the information would be sent to the respective Gods, informing them which clan group lived there and the daily happenings. These lanterns were lit using fire and would brighten the dark streets because there was no electricity in those days. Today, lanterns are hung in front of houses for decorative purposes, especially during the Lunar New Year festival. Owing to technological innovations, they are electrically- or battery-operated.

Supporting Mike's statement, Richard explained:

“The display of lanterns [see Figure 2] shows that the Chinese culture is still alive and the Chinese feel comfortable about themselves. It's the nature and characteristics of a small community. They want to preserve their culture because this is a Malay-dominant country. They feel very insecure and want to preserve their own identity. They fight to preserve their language too.”

Figure 2: Lanterns hung at a house front (Photo source: T. W. S. Ong).

According to Richard, the display of lanterns at the house front symbolises the Chinese's perseverance and resilience in maintaining culture, language, and identity in Malaysia. He noted the insecure feeling experienced by them in terms of political power, language, and ethnic status in regards to being a smaller community (Chinese) vis-a-vis the dominant population (Malays), which causes insecurity in the projection of the community's identity. Similar emotions are experienced by other Chinese communities, particularly when migrating to a new country. A study by Li (1998) reporting on the Chinese Indonesian community, who had migrated to the Netherlands, found that they struggled to cultivate a shared sense of identity. Specifically, internal tensions were experienced with nationality, ethnicity, or a combination of both. Nevertheless, the display of lanterns continues to serve as a quintessential token of Chinese culture—packing a plethora of symbolic meanings, based on a shared history, with a fluid transmission through generations within the Chinese Malaysian community.

3.2 Historical Artefacts

Similarly, name planks are also used to represent the Chinese's historical identity. A name plank is a piece of wood engraved with a family surname and usually hung on house fronts (Goh, 2015). The surname is a testimony of the family lineage and origin, such as the dialect group the family belongs to and the geographical location of the ancestors' origin. Goh (2015) reports that this practice is a form of showing appreciation and gratitude to the respective family's ancestors. According to Anna:

“In the Chinese tradition, when you look at a name plank, you can tell which place the person came from and whether he is a Hakka, Cantonese, or Hokkien. In the past, when you visit someone’s house, you can see a name plank hung at the front of his house. Nowadays, I don’t see this being practised. Some people said this is an old-fashioned culture but it is actually very good. I always encourage people to continue this practice. However, today, it is very expensive to get someone to carve a name plank.”

Anna noted that presently, certain families hang a name plank (*lu gou* – refers to Shandong province in China) in front of their house, as seen in Figure 3. Part of the reason is that it is costly to pay for the engraving, and many young and modern families consider such practice as traditional and old-fashioned. Thus, she called it a dying tradition.

Figure 3: A name plank hung at a house front (Photo source: T. W. S. Ong).

Another historical artefact is ancestral portraits, which are usually hung indoors. As observed during data collection, many old houses where families of generations live together hung ancestral portraits in their living rooms. Hao, a shop owner, said:

“It’s a family drawing [see Figure 4]. I hang [it] to represent our efforts to maintain the traditional system of the shop. We hold pride in ourselves for maintaining the old way of life, it has been going on for four generations. We tried to carry on all the traditions we learnt from our ancestors.”

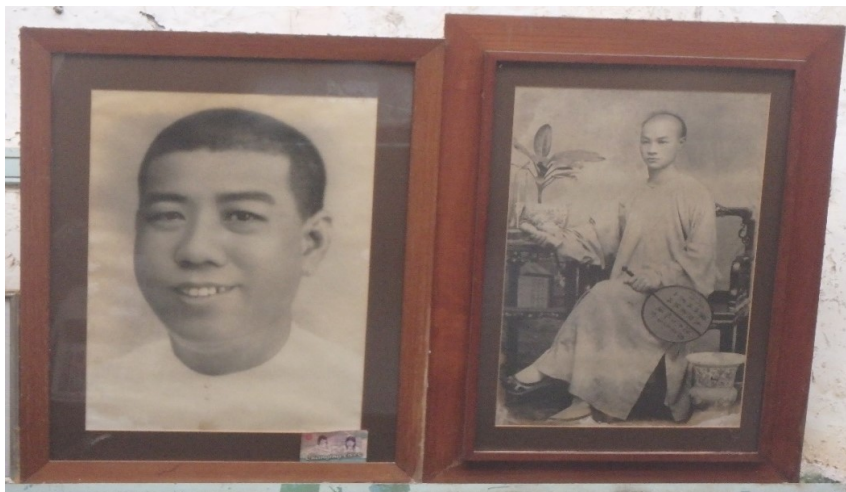

Figure 4: Ancestral portraits displayed at Hao’s shop (Photo source: T. W. S. Ong).

Hao’s statement emphasises maintaining the ancient lifestyle passed down through generations and his desire to keep it alive. During the interview, he stated that his great-grandparents came from China during the 19th century to work in the tin-mining industry in Perak. Subsequently, they moved to Penang and established a sundry shop that sold essentials. The business

grew more prominent and had four shareholders. During the Lunar New Year festival, they sold food imported from Hong Kong. Having benefited from a solid reputation over the years enabled them to secure returning customers for further purchases. However, with the increment of groceries purchases in supermarkets or online platforms, their sales have declined significantly. After four generations, the business continues operation but on a smaller scale. Nevertheless, the maintenance of a traditional interior and structure remains, such as using the abacus for calculating sales and the lighting system remained dim, similar to the olden days. The ancestral portraits hung in the office act as a form of respect and veneration for the elders in their family.

Both examples of the use of historical artefacts point to the identity developed by Anna and Hao as related to their group membership, which is the Chinese Malaysian community. They demonstrate that they are part of the social group where emotional significance, cultural appreciation, and recognition are enmeshed. Despite living in Malaysia, their new homeland, both participants also show a strong sense of inclusion and pride in their family history. Self-identity development can be complex due to influences of history and tradition blended with modernity.

3.3 Festival Artefacts

In addition to using cultural and historical artefacts to represent their identity, the Chinese Malaysian community uses festive artefacts to represent their materialisation of ‘Chineseness.’ The most significant festival is the Lunar New Year, commonly known in Malaysia as the Chinese New Year. The festival is celebrated at the beginning of a new lunar calendar year, which calculates months according to each moon cycle and lasts for 15 days. The festival’s last day is known as *Chap Goh Mei* in the Hokkien dialect.

The Malaysian government declares two official bank holidays for the first and second days of the festival. Students are given approximately a week's holiday at schools, whether Chinese- or Malay-medium. Many living and working in major cities will return to their hometown to celebrate the festival with their extended family.

According to Qian and Huang (2009), Chinese New Year has been celebrated since the Neolithic age. Legend states that it began with some villagers fighting against a mythical dragon called *Nien* (年 – translated as 'year' in Mandarin). *Nien* appeared on the first day of the New Year and destroyed the villagers' crops and livestock. On the following New Year's Eve, to protect the crops and livestock, the villagers placed food in front of their doors for *Nien* to enjoy. A young boy dressed entirely in red chased *Nien* away, leading the villagers to believe that *Nien* was afraid of the red colour. Since then, the villagers would hang lanterns at house fronts whenever the New Year approached, and children would play with fireworks to scare *Nien* away. They would store food in excess because they were worried about being confined in their homes for days. Before they sat down for dinner, prayers would be offered to their ancestors for blessing and protection against misfortune. After practicing such traditions, *Nien* did not return, resulting in the villagers believing that *Nien* was successfully banished.

As mentioned, Penang is a city heavily influenced by Chinese culture, traditions, and language. Because the Chinese community dominates Penang (Penang Institute, 2020), Chinese New Year is celebrated on a large scale, with many home visits among family members and friends, open houses by the state government, and cultural events in shopping malls and clan houses. Anna described her way of celebrating:

“I put up lanterns and Chinese decorations like *ang pows* [see Figure 5]. I burn fireworks during the eve. Burning fireworks represents the festive and cheerfulness during Chinese New Year. It’s our tradition.”

Figure 5: Chinese New Year treats and *ang pows* for display
(Photo source: T. W. S. Ong).

Anna’s description contains three important festive artefacts: lanterns, *ang pows*, and fireworks. As discussed in the first theme (cultural artefacts), lanterns play an essential role in Chinese culture and have been used continuously until today. As for *ang pows*, married couples distribute them to children and unmarried couples during the festival. *Ang pows* are red envelopes filled with money, usually in even numbers, except for ‘four’ because it has a similar pronunciation to ‘death’ (死) in all Chinese dialects and Mandarin. Thus, *ang pows* are *ya sui qian*, which means “money that hinders bad spirit” (Qian & Huang, 2009, p. 280). The use of red coloured

envelopes signifies good fortune and good luck. Fireworks also serve two purposes: the adults burn them to keep away the evil spirits, and the children play for joy and happiness.

Mei added:

“I decorate during Chinese New Year because of my grandchildren. I do it to provide a festive atmosphere. I will cook and serve only Chinese food. No Western food, no spaghetti! There will be fried noodles and vermicelli and the steamboat with sea cucumbers, prawns, scallops, and Chinese oysters, all that [see Figure 6]. I still serve them. It’s like our Chinese culture. Culture, no matter what, doesn’t go away. You are Chinese, therefore your culture is that.”

Figure 6: Chinese New Year dinner (Photo source: T. W. S. Ong).

In Mei's statement, she stresses the relationship between her identity as Chinese and a culture that does not fade away. Although she claims to be lazy, she continues to create a celebratory atmosphere for her grandchildren to experience authentic Chinese culture. She also cooks traditional dishes such as seafood for the feast where her son, daughter-in-law, and grandchildren gather. According to Chinese tradition, having seafood during Chinese New Year symbolises abundance and prosperity. Although Western ideas have influenced Mei, she carries on her Chinese traditions and customs to present a Chinese cultural image. In Mei's case, the decorations and traditional dishes act as festive artefacts representing her identity, marking her as ethnically Chinese. Similarly, a Hakka participant in Ong's (2020) study mentioned that although the Hakka community in Penang has assimilated into the Malaysian culture, they continue serving traditional Hakka cuisine to perpetuate their Hakka culture and identity.

In Malaysia, it is common for family members to gather for a big feast on New Year's Eve—a symbol of “solidarity and harmony” (Goh, 2015, p. 138). Each dish carries a symbolic meaning according to the respective dialect group. For example, the Hokkiens eat long, thin noodles on the first day of Chinese New Year because they symbolise longevity. The Hakkas prepare minced fish meat stuffed in eggplant and beancurd (commonly known as tofu) because tofu denotes prosperity in the Hakka dialect. The Teochews make buns and biscuits in the shape of tortoise backs (representing longevity) and peaches (representing problem-solving and avoiding of misfortune). On the first day of the Chinese New Year, sons and daughters-in-law visit elders and senior family members to strengthen family ties. On these occasions, tangerines/mandarins, symbolising good fortune and

wealth, are brought to the respective houses as gifts. On the second day, married daughters 'return' home to their birth parents.' Through the descriptions by Anna and Mei, it is revealed that some traditions mentioned in the legend are still practiced and maintained, while the younger generation is gradually abandoning others, such as having traditional dishes. Nevertheless, the continuation of celebrating Chinese New Year according to traditions symbolises the maintenance and preservation of Chinese identity in the Malaysian context. As Matondang (2016, p. 66) states:

“The celebration symbolises the revival of ethnic Chinese awareness in Malaysia as cultural identity within a multicultural society. The revival does not relate with the Mainland China political ideology, but it is more the embedded of cultural elements such as ancient tradition reconstructions neither structural change.”

3.4 Scope of Findings

The results of the above study can be summarised in a chart, as shown in Figure 7.

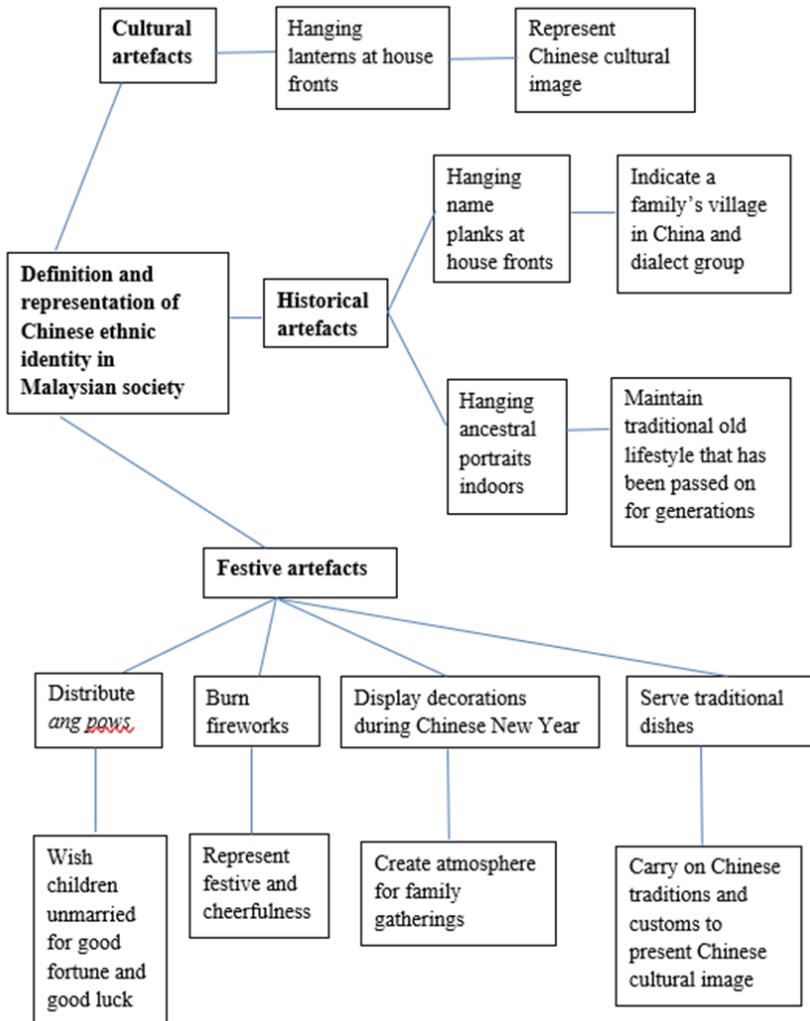

Figure 7: Types of artefacts defining and representing Chinese ethnic identity.

4. Conclusion

The limitation of this study is that only five Chinese participants in Penang were recruited. Nevertheless, these participants used cultural, historical, and festive artefacts to continue defining and representing their Chinese identity in Malaysia's contemporary racial political landscape. The artefacts were transmitted and used across generations in the five participants' families in the hope of maintaining/preserving the Chinese cultural and social identity in the new homeland where generations were born and grew up. They also acted as a form of respect and filial piety for the family history and ancestors. In short, these artefacts were part of the complex interplay of identity, culture, and belonging prevalent among them as Chinese Malaysians.

Different communities commonly celebrate their respective cultures, traditions, customs, and languages in a multiethnic, multilingual, and multicultural country like Malaysia. This also applies to the Chinese community. The findings demonstrate that notwithstanding the partial disappearance of some aspects of Chinese culture, the five Chinese participants are keen on maintaining and transmitting their shared identity through the preservation and continued use of the three semiotic artefacts through generations. The changes may be due to various factors witnessed among the younger generation, from adopting a more Westernised, simplified, and technological lifestyle, to migrating abroad and interethnic marriages. Nevertheless, the continuity in practicing traditional cultures and educating the younger generation shows their resilience and determination in maintaining a broad generic Chinese identity and image within a largely racialised political context. All in all, the five participants exhibit a contemporary, fused identity, which, although they undergo internal and

external forces in the identity formation process, continue to maintain traditions and cultures passed down by ancestors while adopting the values of modern Malaysian society.

5. Acknowledgements

The data collection of this study was supported by the Griffith University International Postgraduate Research Scholarship (GUIPRS) and the Griffith University Postgraduate Research Scholarship (GUPRS) under project number GU 2016/409.

6. References

- Andaya, B. W., & Andaya, L. Y. (2017). *A history of Malaysia* (3rd ed.). Red Globe Press.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Chan, R. S. K. (2018). In between worlds: The convergence of Chinese and western values as global habitus. *JATI-Journal of Southeast Asian Studies*, 23(1), 156-190.
- Chen, Y. W., & Collier, M. J. (2012). Discourses of intercultural identity positioning: Interview discourses from two identity-based non-profit organisations. *Journal of International and Intercultural Communication*, 5(1), 43-64.
- Cheong, K. C., Lee, K. H., & Lee, P. P. (2013). Chinese overseas remittances to China: The perspective from Southeast Asia. *Journal of Contemporary Asia*, 43(1), 75-101.
- Department of Statistics Malaysia. (2020). *Population Statistics*.

- Dervin, F. (2012). Cultural identity, representation and othering. In J. Jackson (Ed.), *The Routledge Handbook of language and intercultural communication* (pp. 181-194). Routledge.
- Gill, S. K. (2005). Language policy in Malaysia: Reversing direction. *Language Policy*, 4, 241-260.
- Gill, S. K. (2014). *Language policy challenges in multi-ethnic Malaysia*. Springer.
- Goh, S. S. (2015). Penang Chinese customs and traditions. *Kajian Malaysia*, 33(2), 135-152.
- Hall, S. (1990). Cultural identity and diaspora. In J. Rutherford (Ed.), *Identity, community, culture, difference* (pp. 222-237). Lawrence and Wishart.
- Hall, S. (1992). New ethnicities. In J. Donald & A. Rattansi (Eds.), *Race, culture and difference* (pp. 252-259). Sage.
- Hall, S. (1993). Cultural identity and diaspora. In P. Williams & L. Chrisman (Eds.), *Colonial discourse and postcolonial theory: A reader* (pp. 392-403). Harvester Wheatsheaf.
- Hall, S. (2006). The future of identity. In S. Hier & S. Bolaria (Eds.), *Identity and belonging: Rethinking race and ethnicity in Canadian society* (pp. 249-274). Canadian Scholar's Press.
- Heidhues, M. S. (1992). *Minority rights group international report: The Chinese of South-East Asia*. Minority Rights Group.
- Hirschman, C. (1988). Chinese identities in Southeast Asia: Alternative perspectives. In J. Cushman & G. Wang (Eds.), *Changing identities of the Southeast Asian Chinese since World War II* (pp. 23-32). Hong Kong University Press.
- Holmes, P. (2015). Intercultural encounters as socially constructed experiences: Which concepts? Which pedagogies? In N. Holden, S. Michailova & S. Tietze (Eds.), *Routledge companion to cross-cultural management* (pp. 237-247). Routledge.

- Keong, N. K. J. (2006). Economic change and the emergence of the Straits Chinese in nineteenth-century Penang. *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*, 79, 59-83.
- Ku, H. B. (2003). *Moral politics in a South Chinese village: Responsibility, reciprocity and resistance*. Rowman & Littlefield.
- Lam, T., & Yeoh, B. S. A. (2004). Negotiating 'home' and 'national identity': Chinese-Malaysian transmigrants in Singapore. *Asia Pacific Viewpoint*, 45(2), 141-164.
- Landry, R., & Bourhis, R. Y. (1997). Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality: An empirical study. *Journal of Language and Social Psychology*, 16, 23-49.
- Lee, D. P. Y., & Ting, S. H. (2016). Tracing ethnic socialisation of Chinese in Malaysia to Chinese-medium school. *Global Chinese*, 2(2), 163-187.
- Li, M. (1998). Living among three walls? The Peranakan Chinese in the Netherlands. In E. Sinn (Ed.), *The last half century of Chinese Overseas* (pp. 167-184). Hong Kong University Press.
- Ling, H. S. (2008) *Negotiating Malaysian Chinese ethnic and national identity across borders* (Unpublished master's thesis). Ohio University, USA.
- Macalister, J., & Ong, T. W. S. (2020). Cast in iron: Remembering the past in Penang. In R. Blackwood & J. Macalister (Eds.), *Multilingual memories: Monuments, museums and the linguistic landscape* (pp. 213-235). Bloomsbury Academic.
- Matondang, S. A. (2016). The revival of Chineseness as cultural identity in Malaysia. *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*, 19(4), 56-70.
- Mujani, W. K. (2012). The history of the Indian Muslim community in Malaysia. *Advances in Natural and Applied Sciences*, 6, 1348-1353

- Mukhopadhyay, J. (2010). Indian diaspora in South East Asia: Predicaments and prospects. *The Indian Journal of Political Science*, 71, 995-1002.
- Oakes, P. J., Haslam, S. A. Haslam, & Turner, J. C. (1994). *Stereotyping and social reality*. Blackwell.
- Ong, T. W. S. (2020). Contemporary Hakka maintenance in multilingual Penang, Malaysia. *Revista Linguagem & Ensino: Special Issue on Minority Languages*, 23(4), 1349-1369.
- Ong, T. W. S. (2022). Building relationships with community members: Lessons learnt from fieldwork in Penang, Malaysia. *NOTION: Journal of Linguistics, Literature, and Culture*, 4(1), 46-53.
- Ong, T. W. S., & Ben-Said, S. (2022). Language maintenance and the transmission of ideologies among Chinese-Malaysian families. In S. Makoni, A. Kaiper-Marquez & L. Mokwena (Eds.), *The Routledge handbook of language and the global south/s* (pp. 297-308). Routledge.
- Ong, T. W. S., & Troyer, R. A. (2022). The double-edged sword of Mandarin Chinese: Multilingual repertoires, language shift, and cultural maintenance among middle-aged Chinese Malaysians. *Manusya: Journal of Humanities*, 25, 1-20.
- Penang Institute. (2020). *Penang Statistics, Quarterly 2*. Penang Institute.
- Qian, Y., & Huang, L. (Eds). (2009). *Zhonghua chuantong wenhua chidian*. Shanghai Daxue Chubanshe.
- Reid, A. (1996). Flows and seepages in the long-term Chinese interaction with Southeast Asia. In A. Reid (Ed.), *Sojourners and Settlers: Histories of Southeast Asia and the Chinese* (pp. 15-51). Allen and Unwin.
- Rubdy, R., & Alsagoff, L. (Eds.). (2014). *The Global-Local Interface and Hybridity*. Multilingual Matters.

- Suryadinata, L. (2006). Ethnic Chinese in Southeast Asia: Overseas Chinese, Chinese Overseas or Southeast Asians? In H. Liu (Ed.), *The Overseas Chinese, Volume III: Communities across the Globe* (pp. 88-106). Routledge.
- Tajfel, H. (1981). *Human groups and social categories: Studies in social psychology*. Cambridge University Press.
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1986). The social identity theory of intergroup behaviour. In S. Worchel and W. G. Austin (Eds.), *Psychology of intergroup relations* (pp. 7-24). Nelson-Hall.
- Tan, C. B. (2000). Socio-cultural diversities and identities. In K. H. Lee & C. B. Tan (Eds.), *The Chinese in Malaysia* (pp. 37-70). Oxford University Press.
- Tan, L. E. (2000). Chinese schools in Malaysia: A case of cultural resilience. In K. H. Lee & C. B. Tan (Eds.), *The Chinese in Malaysia* (pp. 228-254). Oxford University Press.
- Tan, Y. S., & Santhiram, R. (2010). *The education of ethnic minorities: The case of Malaysian Chinese*. Strategic Information & Research Development Centre.
- Ting, S. H., & Puah, Y. Y. (2017). Influence of gender on language attitudes of Hokkien speakers in Sarawak. In A. H. Omar & N. Norahim (Eds.), *Linguistic minorities: Their existence and identity within larger communities* (pp. 209-245). UNIMAS Publisher.
- Wang, G. W. (1993). Greater China and the Chinese Overseas. *The China Quarterly*, 136, 926-948.
- Yen, C. H. (1993). Early Fukienese migration and social organisation in Singapore and Malaya before 1900. In P. T. Chang & S. C. Liu (Eds.), *Essays in Chinese maritime history, Vol. 5*. (pp. 679-740). Academic Sinica.
- Yen, C. H. (2000). Historical background. In K. H. Lee & C. B. Tan (Eds.), *The Chinese in Malaysia* (pp. 1-30). Oxford University Press.

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

1. รองศาสตราจารย์ธนภัทร ปัจฉิมม์
2. รองศาสตราจารย์ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ
3. รองศาสตราจารย์สังคม ศุภรัตน์กุล
4. รองศาสตราจารย์สุกัญญา เอ็มอัมหมัด
5. รองศาสตราจารย์สุทธิพร บุญมาก
6. รองศาสตราจารย์นิตยา แก้วคัลณา
7. รองศาสตราจารย์ธนพฤษ ขามะรัตน์
8. รองศาสตราจารย์ยุกติ มุกดาวิจิตร
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัยวัฒน์ โยธี
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุภาภัก มหาวรากร
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นรชิต จิรสิทธิ์ธรรม
12. อาจารย์ ดร.นพรัตน์ รัตนประทุม
13. อาจารย์ ดร.สุรรัตน์ บำรุงสุข
14. อาจารย์ ดร.มนต์ชัย ผ่องศิริ
15. อาจารย์ ดร.ณัฐพล มีแก้ว
16. อาจารย์ ดร.ภาณุ สุฟพัฒกุล

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. การเตรียมต้นฉบับ

วารสารนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ รับบทความทั้งภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ บทความต้องเป็นบทความต้นฉบับ ไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน โดยรับบทความในรูปแบบบทความวิจัย บทความทั่วไปและบทวิจารณ์หนังสือในด้ามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ แบ่งออกเป็นด้าน**กฎหมาย ปรัชญาและศาสนา การเมืองการปกครอง การศึกษา ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภาษา วรรณกรรม และสังคมศาสตร์** พิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Word ความยาวไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ ขนาด A4 ไม่รวมเอกสารอ้างอิง พิมพ์หน้าเดียว 1 คอลัมน์ รูปแบบตัวอักษร TH Sarabun PSK ขนาดตัวอักษร 14 เว้นระยะขอบบน 2.6 cm ขอบล่าง 2.4 cm ขอบซ้าย 2.8 cm และขอบขวา 2.6 cm

รายละเอียดตัวอักษรและรูปแบบการพิมพ์

รายการ	ลักษณะตัวอักษร	รูปแบบการพิมพ์	ขนาดตัวอักษร
ชื่อบทความ	หนา	กลางหน้ากระดาษ	16
ชื่อผู้แต่ง	หนาและเอียง	ชิดขวา	12
ข้อความเชิงอรรถ	ปกติ	ชิดซ้าย	12
หัวข้อใหญ่	หนา	ชิดซ้ายและใส่หมายเลขกำกับ	16
หัวข้อย่อย	หนา	ใส่หมายเลขกำกับ	14
เนื้อหาบทความ	ปกติ	-	14
การเน้นข้อความในบทความ	หนา	-	14
ข้อความในตาราง	ปกติ	-	12
ข้อความอ้างอิงในเนื้อหา	เอียง	-	14

2. วิธีการส่ง

ส่งต้นฉบับเป็นไฟล์ข้อมูล *.doc ไปยัง <https://www.tci-thaijo.org/index.php/KKUJ/index> หรือติดต่อวารสารนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ กองบริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40002 เบอร์โทรศัพท์: 043-203177

3. การเรียงลำดับเนื้อหา

- **ชื่อเรื่อง** ควรกระชับและตรงกับเนื้อเรื่อง ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน

- ชื่อผู้เขียน

1. ระบุชื่อ – นามสกุลจริง ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
2. ระบุเชิงอรรถของผู้เขียน ซึ่งประกอบด้วย ตำแหน่งทางวิชาการ สาขาวิชา ภาควิชา คณะ สถาบัน ตามลำดับ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

- บทคัดย่อ

1. บทความภาษาไทยต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้บทคัดย่อภาษาไทยก่อนบทคัดย่อภาษาอังกฤษ และจำนวนคำไม่เกิน 350 คำ
2. บทความภาษาอังกฤษต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้บทคัดย่อภาษาอังกฤษก่อนบทคัดย่อภาษาไทย และจำนวนคำไม่เกิน 350 คำ
3. ท้ายบทคัดย่อให้ผู้เขียนกำหนดคำสำคัญ (Keywords) ไม่เกิน 5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

- เนื้อเรื่อง

1. เนื้อเรื่องบทความวิจัยประกอบด้วยหัวข้อตามลำดับคือ: บทนำ วิธีการวิจัย ผลการวิจัยและอภิปราย สรุป กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) เอกสารอ้างอิง
2. เนื้อเรื่องบทความทั่วไปประกอบด้วยหัวข้อตามลำดับคือ: บทนำ เนื้อหา สรุป เอกสารอ้างอิง
3. เนื้อเรื่องบทวิจารณ์หนังสือประกอบด้วย: ข้อมูลทางบรรณานุกรม ชื่อผู้วิจารณ์ บทวิจารณ์

- **เอกสารอ้างอิง** การอ้างอิงในบทความในการอ้างอิงแบบนาม-ปี และการเขียนบรรณานุกรมตามแบบ APA Style ในตัวอย่างที่ระบุใน Website ของวารสารอย่างเคร่งครัด จัดเรียงตามลำดับตัวอักษรโดยเริ่มจากเอกสารภาษาไทย เอกสารภาษาอังกฤษ เอกสารอื่น ๆ และเอกสารที่ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

Instruction to Authors

Authors are advised to follow the following guidance:

1. Manuscripts Preparation

Manuscripts must be typewritten in Thai or English on MS Word format. Manuscripts should not exceed 15 single-space A4 pages (TH SarabunPSK, size 14, with 2.6 cm top margins, 2.4 cm bottom margins, 2.8 cm left margins, and 2.6 cm right margins). Manuscripts should be submitted in the form of research articles, review articles, or book reviews covering the following areas: *Law, Religions and Philosophy, Political Sciences, Public Administration, Education, Geography, History, Language and Literature, and Sociology.*

Table Shown Font Style, Font Structure and Font Size

Items	Font Style	Font Structure	Font Size
Title	Bold	Center	16
Author(s)'s name	Bold, Italic	Right	12
Footnote	Regular	Left	12
Heading	Bold	Left w/numeric order	16
Sub-heading	Bold	Numeric order	14
Body of paper	Regular	-	14
In-text word highlight	Bold	-	14
Word in table, figure	Regular	-	12
In-text word citation	Bold	-	14

2. Manuscripts Submission

Please submit your manuscript at <https://www.tci-thaijo.org/index.php/KKUJ/index>

For more inquiries, contact:

KKU International Journal of Humanities and Social Sciences
Research Administration Division, Khon Kaen University
Office of the President Building 2, 2nd Floor
Muang, Khon Kaen, 40002
Tel. +66 43 203 177

3. Manuscripts Format

Manuscripts must be organized as follows:

- **Title** should be concise and informative with all capital letters.
- **Author (s)** should be given the full name. Academic rank and complete postal address (es) of affiliation should be listed at the footnote.
- **Abstract and Keywords** should not exceed 350 words containing hard facts such as objectives, methods, and major results. Maximum 5 keywords for indexing should be listed at the end of the abstract.

- **Content Structures**

1. **Research articles** should be structured as follows: *Introduction, Materials and methods, Results and discussion, Conclusion, Acknowledgement (Optional), and References.*

2. **Review articles or articles** should be structured as follows: *Introduction, Body of the paper broken into points as appropriate to the paper, and Conclusion.*

3. **Book reviews** should be structured as follows: *Cataloging of Publication, Author(s)'s name and title*

- **References Citation** In-text citations should follow the name-year system, and references should follow the guidelines of the Publication Manual of the American Psychological Association (APA). Citations and References should be listed by alphabetical order.